
מעריב
סופשבוע
ה' באייר, תשמ"א 22.4.198

עלי באראמיד
ארץ.

פריל'
פריל'
פריל'
לגוף שלך מגיע
תנובה

כל מה שיופייך זקוק לו בבקבוק אחד

24.4.-29.4.88

במשביר לצרכן

מערכת 18 צלחות
פורצלן
תוצרת איטליה
רק 55 ש"ח
כל הקודם זוכה - עד אזילת המלאי

יום המוצר
יום ראשון
24.4.88

בגדי ים וחוף
לנשים, גברים וילדים
20% הנחה

פרט להצעות מיוחדות

יום המוצר
יום שני
25.4.88

חולצות בד
לנשים, גברים וילדים
20% הנחה

פרט להצעות מיוחדות

כסא לים
דגם "סופר"
רק 29.90

תיקים אופנתיים לנשים
15% הנחה

מבחר מזוודות ותיקי נסיעה
15% הנחה

רהיטי גן ומרפסת
4 תשלומים ללא ריבית
כל תשלום - מינימום 50 ש"ח

אשראי גמיש עד 12 תשלומים

■ מ- 500 ש"ח עד 2000 ש"ח
אשראי מיידי
ללא ערבים
(עם הצגת תלוש משכורת)

■ מ- 2000 ש"ח עד 7500 ש"ח
הלוואה
לרכישת מוצרים

באמצעות "יציל" פרטים בבתי הכל-בו

היכונו למבצע השנתי - כחול לבן במשביר לצרכן

פרסום הרשת

סופשבוע

ה' באייר, תשמ"ח 22.4.1988

This Magazine Is a Supplement to
Maariv International Edition

בשער: חנן ג'יבליק וסלימן חוסיין שיבלי. כתבה בעמוד 12. צילמה: אורית זילברמן

עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, שרון אנסקי, נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

רענן לוריא

ג'סי ג'קסון

מגרש השדים

המפלגה הדמוקרטית

"נו גורבי, הוא כבר – כמה זמן אני יכול לחכות לך?"

שירותי סיעוד לזקן בביתו

"גמלת סיעוד"

גמלת סיעוד ניתנת על־פי חוק ביטוח סיעוד לגברים בני 65 ומעלה ולנשים בנות 60 ומעלה שגרים בבית, ונזקקים להשגחה או לעזרה רבה של אדם אחר בפעולות היום יום (להתלבש, להתרחץ, לאכול, להתהלך בבית וכיו"ב).

הגמלה – לרוב גמלת שירותים ולא גמלת כסף – נועדה לסייע לזקן בפעולות היום יום ובעבודת משק הבית, ולהקל על משפחתו את הטיפול בו ואת ההשגחה עליו.

* את מידת העזרה או ההשגחה שהזקן זקוק לה יקבע המוסד לביטוח לאומי לאחר בדיקה מקצועית בבית הזקן.
* כדי לקבל גמלת סיעוד יש להגיש תביעה לגמלה בסניף המוסד לביטוח לאומי שבמקום המגורים. טופסי תביעה וחוברות הסברה יינתנו במקום.

שותפים להפעלת החוק:
משרד העבודה והרווחה, משרד הבריאות, השלטון המקומי וקופות החולים.

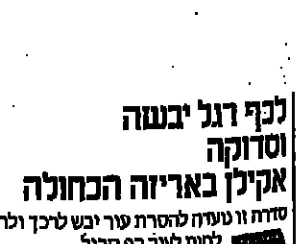
כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה לָזֶה

המוסד לביטוח לאומי
המחלקה להסברה וליחסי ציבור

כמעט לכל אדם יש איזושהי בעיה בכף הרגל-אַקִילֶן פותר אותה.

לכף רגל יבשה וסדוקה
אקילן באריזה הכחולה

סדרה זו נועדה להסרת עור יבש לרכך ולהעניק לחות לעור כף הרגל. היא כוללת: קרם אקילן מיוחד להסרת העור היבש, תחליב אקילן וקרם אקילן להחדרת לחות לעור במהירות. יש להקפיד ולהשתמש במוצרים אלה יום יום.

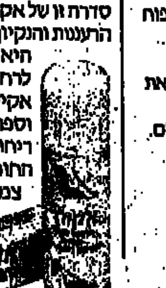
לכף רגל עייפה ומאומצת
אקילן באריזה האדומה

סדרה זו של אקילן נועדה לטיפוח ולהגנה על עור כף הרגל. היא כוללת: קרם אקילן פעיל הנספג במהירות בעור ומרגיע את כף הרגל וכן ספרי אקילן לחיטוי ולרעננות במשך כל היום.

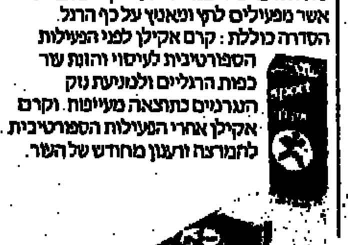
לכף רגל מזיעה או מדיפה ריח רע
אקילן באריזה הירוקה

סדרה זו של אקילן פותחה למען הרגשת הרעננות והנקיון בכף הרגל. היא כוללת: תמיסת אקילן לרחיצת כפות הרגלים. קרם אקילן לחיטוי ולמניעת זיעת יתר. וספרי אקילן אנטיספטי למניעת ריחות זיעה בנעליים. הרכב התכשירים המיוחד הוא זה הנושא צמיחת החיידקים שגורמים לריח הרע ושומר על רעננות העור.

לכף רגל לפני ואחרי פעילות ספורטיבית
אקילן באריזה הכתומה

סדרה זו פותחה במיוחד לעוסקים בספורט אשר מפעילים לחץ ומאמץ על כף הרגל. הסדרה כוללת: קרם אקילן לפני הפעילות הספורטיבית לעיסוי והזנת עור כפות הרגליים ולמניעת נזק הגורמים כתוצאה מעייפות. וקרם אקילן אחרי הפעילות הספורטיבית להמרצה ורענון מחודש של העור.

להשיג בבתי המרקחת וברשת הסופר פארם.

כצט נוביס

היצרן כצט נוביס בע"מ, קרית מלאכי. עפ"י הסכם ידע עם חברת אסטה-מונקו. ברשיון משרד הבריאות.

לפרטים נוספים נא לפנות - המחלקה הרפואית - כצט בע"מ ת.ד. 10 ת"א 61000

המומחים שלנו ישמחו להתייחס לפניותיכם

כי האיכות קובעת - כצט

רגע גורלי

מאת אילן בכר

רבין ישן והמר רץ לספר להורים, נסים היה בפיג'מה וכח ה[illegible]סיה, נבון כבר הרגיש את השטויות באות והורוביץ לא זוכר ממש, שמיר היה בצרפת וקצב שיחק בארגז חול. רשימה חלק[illegible] תשובות שרים, לשאלה המסקרנת איפה היית ומה עשית ברגע ההוא, לפני 40 שנה, כשהזקן אמר, "ובזאת אנו מכריזים [illegible] מדינה יהודית בארץ ישראל, היא מדינת ישראל".

היום הם שרים בממשלה. ממשיכים, כמו אז, להתחבט בשאלות קיומיות. מגורש העשיה בהווה, הם נוטים לעתים לשכוח ימים היסטוריים בעבר. נדמה להם, שכל יום הוא עוד יום היסטורי בחייה של המדינה הצעירה, ששרם חתמה את פרקי מלחמותיה על עצמאות.

אתה נתקל בהם במסדרון, בדרך לחדר ישיבות הממשלה או חולפים במשכן הכנסת: תמיד ממהרים. אתה מעכב אותם ומבקש שתי דקות, לא יותר. הם מצפים לשאלה בנושא אקטואלי זה או אחר העומד היום על הפרק. ולפתע הם מתבקשים לחזור לרגע אחד לאחור.

השאלה מביכה אותם משהו: מה עשית אתה ב־14 במאי 1948, ה' באייר תש"ח, היום בו הכריז בתל אביב דוד בן גוריון על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, היא מדינת ישראל.

חלקם פשוט לא זוכר. אחרים מקמטים מצח, מאמצים את הזכרון בנסיון נואש לזכור. "היתכן?", הם אומרים לעצמם בתמיהה, "אתה בטוח שארבעים שנה חלפו מאז?"

יום שישי, 14 במאי, שעה ארבע אחר הצהריים. הזמנות חשאיות שנגרו לנציגי מועצת העם, נציגי הישוב היהודי והתנועה הציונית, הם מגיעים לבנין מוזיאון תל אביב בשדרות רוטשילד 16, נוצרים את הסוד הכמוס בליבם.

אבל הדלפות אינן נחלת רק הדור הזה. בבואם, הם נדהמים להיווכח, כי חצי עיר ממתינה להם. העתונות כבר דיווחה בבוקר אותו יום על העומד להתרחש. אבל אין בעובדה זאת כדי להעיב על ההתרגשות. סמוך לשעה 16.00 הגיע דוד בן גוריון. מעל בימה במוזיאון תל אביב, מכריז בקול נרגש ראש ממשלת ישראל, דוד בן גוריון, על הקמת מדינת ישראל וזו יוצאת לדרך...

רבין: "ישנתי..."

"הייתי בן 26, מפקד חטיבת הראל, שלחמה בדרך לירושלים ובירושלים הנצורה. באותו יום היינו בעיצומו של מבצע 'מכבי', שנועד לפתוח מחדש את הדרך לירושלים. בבוקר אותו יום שישי, התחיל הקרב על בית מחסיר (היום בית מאיר): קרב קשה מאוד, שנועד לאפשר לנו שליטה לאורך כל הדרך מירושלים עד שער הגיא בקטע הדרומי, לפני כן השתלטנו על החלק הצפוני של אותו קטע. בכך נוצרה האפשרות לדרך חדשה שעקפה את לטרון, שלא נכבשה.

"בצהרי אותו יום הייתי במעלה החמישה, בבית פרמן (היום בית ההבראה במעלה החמישה) הגדוד השלישי של החטיבה חזר אחרי שלושה ימי לחימה קשה. הם התמקמו באולם הגדול, מותשים השתרעו על הרצפה לישון.

"באולם היה רדיו. מישהו פתח אותו ושמענו את קולו של דוד בן גוריון מכריז על הקמת המדינה. החיילים היו עייפים וקול הרדיו הפריע להם לישון. הם צעקו לאותו חייל, שפתח את הרדיו לסגור אותו ולתת לישון: 'הידעות נשמע מחר', רטנו וחזרו לישון.

"כך קמה לנו המדינה. החטיבה ספגה אבדות רבות וכולנו היינו שקועים בלחימה, מבלי שמשמעות ההכרזה חדרה באותו יום לתודעה שלנו. כמובן שלאחר מכן הבינונו, שאותו יום היה בעל משמעות היסטורית מיוחדת במינה – מעבר מישוב יהודי למדינה".

נסים – בפיג'מה.

"זה היה יום שישי אחר הצהריים. הייתי אז בן 12 וכמה חודשים. מה אני אגיד לך, דבר אחד אני זוכר, אל תשכח שבימים ההם לא היה רדיו בכל בית ולנו לא היה רדיו. זה היה מצרך שלא כל אחד הרשה לעצמו. רק אחר כך, עם גבור המאורעות, קנינו רדיו גדול מימרים. לכן עשינו את כל הסידורים לפני קבלת השבת, התלבשנו והלכנו לבית סבא שגר בחוץ שלנו, רחוב הוד ילין. זה לא מרחק גדול. הלכנו, ההורים ושבעת האחים, כטור, לשמוע ברחילרוהחימו את קולו של דוד בן גוריון.

"הגענו לבית סבא ושם כבר התקבצו שכנים וחברים שלו, שגם להם לא היה רדיו, שמענו בהתרגשות רבה את ההכרזה. החלום הפך לעובדה. היו מחיאות כפיים ו'שהחיינו' של הרב מימון, שבירך בשם המלכות. זה סגר מעגל גם עבור אבי, עליו השלום, שהיה אחוז התרגשות כבר מה־29 בנובמבר 1947. באותו לילה שמענו דרך שכנים שהיה להם רדיו שהצביעו באו"ם, והיה רוב למען מדינה. אבא יצא למרפסת והמתין לראות בני אדם. ראה אשה עוברת וצעק לה: גברת מזל טוב, מדינה, מדינה עברית. ואני, ילד קטן כבר עם פיג'מה, יצאתי עם כולם לחגוג בתופים ובמחולות".

נבון – "התעניינתי במה שעושים הערבים..."

"באותם ימים הייתי ראש המחלקה הערבית של ההגנה, ראש המודיעין. אותו יום לא היה שונה מימים אחרים. אותי עניין לדעת מה עושים הערבים, לא מה עושים היהודים. אני עסקתי כל הזמן באיסוף ידיעות כדי לדעת איך נעמוד בפני הפלישה. לא חשבתי שהיום עומדים להכריז על המדינה או לא, זה בכלל לא היה במחשבתי ובתודעתי".

(המשך בעמוד הבא)

איורים: זאב

(המשך מהעמוד הקודם)

"מה שהדאיג אותנו היה שגוש עציון גומר את חייו. ב־12 במאי היתה התקפה מוחצת וב־14 במאי נגמר הסיפור. חיינו את גוש עציון באופן מאוד אינטנסיבי. היו ידיעות על הלגיון שנכנס ומה שאותי, כראש המודיעין, מאוד הדאיג והעסיק, זה מה יקרה פה בירושלים. כשאתה חושב על בעיה קיומית של עיר הבירה ושל מאה אלף היהודים שיש כאן, אז זה בכלל לא מטריד אות מה עושים היהודים בתל אביב.

"בבוקר ה־14 במאי כבר נכנסו חיילי הלגיון הירדני לעיר העתיקה, והתחילה ההתקפה על רמת רחל. הם אמרו: אם לא תכנעו, סופכם יהיה כסופם של תושבי גוש עציון. ישבתי באותו יום בסוכנות היהודית, שם היתה המפקדה של ההגנה. כאשר הכריזו על הקמת המדינה, לא ידעתי על כך וזה לא העסיק אותי. פה שמענו את האש והעשן והיריות, וזה מה שהעסיק אותנו. ההפתעה הגדולה היתה ביום ראשון. פתחתי עתון וראיתי שבתל אביב הכריזו ביום שישי על הקמת מדינה יהודית.

"כאיש מודיעין הודעזעתי, כי בעתון פרסמו את שמות הרמטכ"ל והקצינים הבכירים השונים. שאלתי בזעם: איזה שגעון זה להדליף פרטים ולתת לאויב מידע מי הרמטכ"ל ומי המפקדים הבכירים שלנו. רתחתי מזעם. מדינה מתחילה וכבר עושים שטויות......"

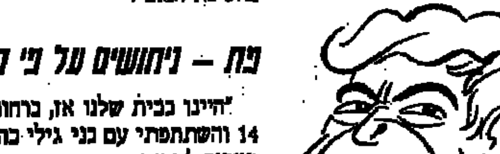
המל – סיפר להורים.

"היינו בבית בחיפה. הייתי ילד בן 12 בערך. רדיו לא היה. עלי הטילו ההורים לרוץ מפעם לפעם לשכנים, להאזין לרדיו ולחזור הביתה לדווח. כך היה גם ביום ההכרזה. רצתי לשכנים ומיד עם סיום טקס ההכרזה מיהרתי הביתה. הקרבות בחזיתות כבר החלו, והשמחה על הכרזת המדינה נמהלה בעצב ודאגה לבחורים הנלחמים בחזית".

צור: "מרמקולים במטה ההגנה".

"הייתי כבן 11. ליד הבית שלנו, בנווה שאנן בחיפה, שכן מטה ההגנה. יום שישי הגיע ועל מטה ההגנה תלו רמקולים גדולים ומהם שמענו, אנחנו וחצי חיפה, את דוד בן גוריון מכריז על הקמת מדינת ישראל. בבית היתה דאגה נוראה. אחי עמיחי נלחם באותה שעה בנגב, בחטיבת הנגב".

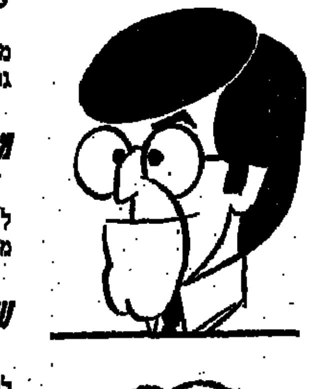

פת – ניחושים על פי ה"בומים".

"היינו בבית שלנו אז, ברחוב המעלות 8 בירושלים. הייתי נער בן 14 והשתתפתי עם בני גילי בהקמת מחסומים והעברת אמצעי לחימה ממקום למקום.

"ביום ההכרזה שהינו בחדר בקומה הראשונה של הבית, חדר שהוקף בשקי חול למנוע פגיעה מההפגזות. ישבנו בחדר ומישהו נכנס וטען ששמע ברדיו 'שנלר', שהכריזו על הקמת מדינה. לא היינו בטוחים שזה נכון. באותו לילה היתה הפגזה קשה על ירושלים. ישבנו בחדר המכוצר וניחשנו על פי ה'בומים' איזה פגז שלנו, איזה שלהם. יכולנו על פי רעם הפיצוץ לדעת איזה קוטר של פגז זה.

"למחרת, בשבת, נפגשנו בגימנסיה רחביה להמשיך ולעבוד בהקמת מיתרסים ושליחויות עבור הלוחמים. רק שם נודע לנו כוודאות שבן גוריון הכריז על הקמת המדינה".

מודעי: "משתה קצר, וחזרה למלחמה".

"הייתי בן 20. לחמנו באזור לטרון. הקרבות היו קשים ביותר. חזרנו לבסיס בתום משימה כלשהי ושמענו שהכריזו על מדינה. עשינו משתה קצר וחזרנו להלחם".

שפירא: "אני בחיפה ולבי בגוש עציון".

"הייתי חבר בקיבוץ עין צורים בגוש עציון. נשלחתי מטעם הקיבוץ לחיפה, כמדריך בפלמ"ח, להבטיח המשך הגיוס לפלמ"ח.

"ביום הכרזת המדינה היה בחיפה מצעד. עמדתי על מרפסת עם עתון ביד והסתכלתי על הכותרות: 'מלכה' (שם קוד לגוש עציון) נפלה – נאמר בכותרת. חויה אחוה כי. אני כאן וחברי בגוש נלחמים על חייהם".

הורוביץ: "לא זוכר".

"אני לא זוכר מה עשיתי בדיוק באותו יום. אני יודע שבאותה תקופה הייתי מפקד מחלקה בכאר טוביה".

שריר: "באותו יום 'נגמלתי' מאלכוהול"...

"הייתי אז בן 15, חבר בנוער העובד בשכונת בורוכוב בגבעתיים. הסתובבתי ברחובות תל אביב עם חולצה כחולה ותגגתי ביחד עם חברי.

"הגענו לבר "המוזג" ברחוב בן יהודה, שחילק אותו יום בירה חינם לכל חוגג. זו היתה כוס הבירה הראשונה שלי בחיים – מאז 'נגמלתי' לחלוטין מאלכוהול ועברתי למיץ תפוזים".

קצב: "בן שנתיים וחצי, עוד לא הקשבתי לחדשות".

"אני מצטער אך לא האזנתי לחדשות ביום הכרזת המדינה. הייתי מאוד מאוד עסוק בדברים חשובים יותר. בן שנתיים וחצי הייתי, עדיין בגלות באיראן. לא היה זמן להתפנות לשמוע חדשות"...

ברלב: "עם מקלע בינוני על קירור מים"...

"הייתי מפקד גדוד 8 בחטיבת הנגב, הגדוד הדרומי ביותר מול החזית המצרית והפולש המצרי. הגדוד שלי היה אחראי לתריסר ישובים בהם ישבו כ־350 לוחמים.

"ב־15 במאי החלה הפלישה המצרית. הידיעה על הכרזת המדינה הועברה, אם הועברה, בנתיבי הפיקוד. אבל הראש כבר בתוך המלחמה. המצרים תוקפים את נירים, הנקודה הקרובה ביותר בכביש רפיח עזה וכוונתם להמשיך צפונה ברגל וברכב, לכיוון רצועת עזה. המצרים ראו בנירים איום על ציר התנועה ועשו מאמצים לכבוש אותה. 30 חברים צעירים, בנים ובנות מהכשרה של הפלמ"ח. הם היו חמושים בנשק קל, מקלע בינוני אחד, שעבר על קירור מים ומרגמה אחת שלושה אינטש.

"פעמיים תקפו המצרים באותו יום את נירים והחבר'ה שם עמדו בהתקפה הזאת הודות לביצורים, תעלות ולבונקר שבנו. כל זאת, בתוספת הנחישות שלהם, מנעו מהמצרים לכבוש את המקום. המצרים תקפו את נירים מהאוויר, בהפגזה ארטילרית, שריון וחיל רגלים. כשנפסקה ההפגזה, הם מיהרו לצאת מהבונקרים ולהשפך לתעלות. שתי ההתקפות המצריות נשברו. אני, כמפקד הגדוד, ישבתי כ"גבולות" וראיתי משם את ההפגזות וההתקפות על נירים. הקשר בינם לביני נקטע וראיתי את נירים, נקודה בגודל של 100 מטר על 100 מטר, מכוסה בעשן כבד ואבק.

"סייעתי להם בהטעיית המצרים, שלחתי כוח של קומנדקרים באיגוף, ובאלחוט דיברנו כאילו זה כוח של ממש. מובן שרדיו לא היה זמן לשמוע, אבל ידעתי שהיום תהיה הכרזת המדינה. מה שלא ידעתי, היה איך נעמוד במעט האמצעים שהיו לנו מול השריון, המטוסים והארטילריה. רק בתום יום הלחימה, לאחר הדיפת שתי ההתקפות, היה ברור לי שנוכל לעמוד מול הפולשים".

שמיר – בעיירה בצרפת, "מאיים" על מלכת בריטניה.

"עד כמה שזכור לי הייתי באותו יום בעיירה נידחת בצרפת, על הגבול הצרפתי־ספרדי. הסיבה היתה פשוטה: באותם ימים בדיוק הגיעה מלכת בריטניה לפאריס. הבריטים, מהם ברחתי, כעסו מאוד על שהצרפתים נתנו לי מקלט מדיני והביאו אותי בספינת מלחמה מג'יבוטי. הם באו לשלטונות הצרפתים וטענו באוזניהם שיש להם ידיעה שאני מתכנן התנקשות במלכת אנגליה. מובן שזה היה אבסורד. זה לא היה בראשי באותם ימים, כל שרציתי היה לחזור לארץ.

"אבל הצרפתים, כדי לרצות את הבריטים ולהרגיע אותם, ביקשו ממני, באמצעות ידידים, שאעדר מפאריס באותם ימים בהם תהיה המלכה במקום. הם הציעו שאבלה יומיים בנקודה רחוקה מאוד מפאריס, באנדיי, ושם הייתי.

"על ההכרזה קראתי בעתונים הצרפתיים. הייתי מאוד מאושר, אבל ברור היה שאנחנו הולכים למלחמה והמחשבה העיקרית היתה לרוץ הביתה ולסייע במלחמה נגד הפולש. אז זה לא היה דבר של מה בכך להגיע לישראל. רק קשר אווירי אחד היה לארץ, דרך צ'כוסלובקיה. ב־20 במאי הגעתי".

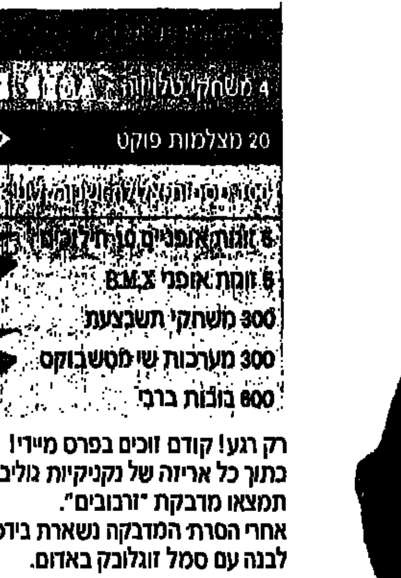
יעקבי: "מחפש נשק בחולות"...

"קיבלתי את ההכרזה בכפר ויתקין, על גדות נחל אלכסנדר. נער כבן 13 הייתי, וחרור הרגשה הדואית של עשיית היסטוריה. אגב, מאז לא חזרה אלי התחושה הזאת. ליד הכפר היה מחנה בריטי גדול של ה'כלניות' הבריטיות, שנטשו את המחנה באותם ימים. יצאנו לחולות לחפש כלי נשק שהוטמנו בדיונות, ואמנם מצאנו מאות רימונים, עשרות רובים ותחמושת רבה. אספנו הכל והעברנו את הציוד היקר לידי כוחותינו ששיוועו לנשק.

"הכרזת העצמאות היתה שיאו של מתח דרמטי שנצבר במשך כמה חודשים מאז החלטת האו"ם על הקמת מדינה ליהודים בארץ ישראל. בצהרי יום שישי, כשבן גוריון הכריז על הקמת המדינה, היתה בבית ובכפר כולו תחושה של התרוממות רוח והתלהבות עזה. כל תושבי הכפר יצאו עם דגלי ישראל, ובמרכז הכפר היתה חגיגה אמיתית. שרנו

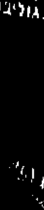
(המשך בעמוד 24)

חנן ג'יבליק (משמאל בצילום) וסלימן חוסיין שיבלי: "אנו עמיר, אם יהיה שלום אמיתי – נעשה ביחד טיול לסעודיה".

אבו עלי ואבו עמיר חברים

מאת עמוס לבב

צילומים: אירית זילברמן

דו־קיום בין יהודים לערבים. כולם מדברים על זה. מעטים חיים את זה. חנן ג'יבליק מכפר תבור וסלימן חוסיין שיבלי מערב א־שיבלי הסמוך, צמחו האחד בצד השני כמעט 70 שנה בלי לעשות מזה עניין. השכנות הנפלאה שנרקמה למרגלות ההר ידעה חילופי מישטר ומלחמות, אבל כששיבלי מנסה ללא הצלחה למנות את שמות יוצאי חלציו, הוא משתתק פתאום, וכל הנוכחים מסכימים: לחנן יש שמונה נכדים. לשיבלי – מאה. זהו שורש הבעייה.

חנן ג'יבליק, איכר בן איכר ממסחה, וסלימן חוסיין שיבלי, המוכתר של הכפר הסמוך ערב א־שיבלי – החלו שניהם כמעט מאותה נקודת זינוק. לחנן יש היום שמונה נכדים, ולשכנו – עשרות. "אולי מאה", צוחק שיבלי. "לא ספרתי. בטח שאינני מכיר את כולם. יש לי 22 ילדים ועשרות נכדים. איך אכיר את כולם?"

שני החברים יושבים על מרפסת ביתו של סלימן חוסיין שיבלי, צופים בעמק הפורח שלרגליהם, ואפילו הם, המורגלים בעוצמת הפריחה של האביב שבא בעקבות חורף גשום – משמיעים קריאות התפעלות. לעיתונאי הנלווה אל חנן ג'יבליק בביקורו אצל שכנו הבידואי, לא נותר אלא לשרבט בפנקסו את התיאורים הנרגשים המקובלים על "הפריחה בעיצומה" ו"ריח ההדרים המשכר" ו"העמק המלכלכ" ו"היונים ההומות בשובך שנבנה למענן על עץ האלון העתיק", וכמובן גם כמה משפטים על התיקרובת העשירה שמגישות שתי בנותיו התאומות־דומות להפליא של סלימן הברואי.

אבל כאשר שיבלי, הידוע כאבו עלי (חנן: "לי הם קוראים אבו עמיר. זה תמיד על שם הבן הבכור") מנסה ללא הצלחה למנות את יוצאי חלציו, הוא משתתק פתאום וכל הנוכחים מסכימים: לחנן יש שמונה נכדים. לשיבלי יש מאה. זהו שורש הבעייה, ואידך זיל גמור.

ועם נחיתות מספרית כזו, אין תימה שאבו עלי כבר מזמן אינו יורד עם שחר

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

לעבד את שדותיו, בעוד אבו עמיר משכים קום ועובד מחושך עד חושך במטעיו. השבוע השכים עוד יותר ויצא עם משאית עמוסה שום ירוק לשוק בתל־אביב. "נראה", כך אמר טרם צאתו. "ילך – ילך. אם לא ילך, נשאיר את השאר בשדות, שיבשילו קצת יותר". וכשאבו עמיר מקטר על מצב האיכרים, על העבודה הקשה כמעט ללא תמורה, אבו עלי שותק.

במצב עניינים זה גם לא מדברים על הטבע היפה, גם לא מבטאים בקול את תחושת ההחמצה ולא מזכירים את הארץ היפהפיה הזו, העמק הפורה שעל גופיו מעיב סכסוך נצחי בין בני אדם. יחסי השניים האלה, פרי שכנות נפלאה שנרקמה למרגלות התבור בעמל של 68 שנים, כן מתירים להם לדבר פוליטיקה חפשי־חופשי, והדברים שמשמיע אבו עמיר אינם חרשים באוזני אבו עלי, וגם ההיפך נכון. דשים ודשים במצב, לא כפעם ראשונה וגם לא אחרונה, ומגיעים שוב לאותה מסקנה: "לא חשוב מה נגיד אנו, הקטנים, הגדולים הם שקובעים".

אבא של חנן, מיכאל, היה חקלאי כבר ברוסיה. דבר נדיר. אפילו היו לו אדמות משלו, למרות שנאלץ להסוות את בעלותו עליהן ולרשום אותן על שם הפריץ המקומי. סלק סוכר גידל מיכאל ג'יבליק ברוסיה, עד ששמע יום אחד שישנו מקום, פלשתינה שמו, בו מותר ליהודים לרכוש אדמה. קם ועלה עם משפחתו לארץ. הביא עימו אפילו את הזרעים. ישב כמה חודשים בכרכור וכשגילה כי האדמה שם אינה מתאימה לגידול הסלק, בא לכפר תבור.

חנן היה אז בן שנה. עד מהרה התברר כי אין ולא יהיה בארץ מפעל לייצור סוכר, וכך החלה משפחת ג'יבליק לגדל זיתים. היום יש לחנן ולמשפחתו מטעים שונים. היום, כשאתה מביט בחנן משוחח בלבביות עם חברו הבידואי שם על המרפסת, קשה להיזכר במקור הרוסי. חנן מדבר ערבית שוטפת, מתבל דבריו בפיתגמים ערבים, מספר לשיבלי דברים שאפילו הוא, אבו עלי, אינו יודע. איכר מסתאי, חנן, מהזן הנדיר שכבר אין "מייצרים" כמותו היום.

אבו עלי מדבר עברית קלוקלת. ילדיו מדברים עברית צחה. בנו הוא היום ראש המועצה של ערב־א־שיבלי. ילדיו של חנן, לעומת זאת, לא מדברים ערבית טובה כמו אביהם. הקשר שלהם עם ילדי שיבלי אינו הדוק כפי שהיו היחסים בין ההורים.

חנן מספר שהוא נולד ב־1912. שיבלי לא יודע בדיוק. הוא חושב שנולד ב־1920. לא בטוח. "מה אתה שואל אותו את תאריך הלידה שלו"? שואל חנן והשניים מתפקעים מצחוק. "ערבי יגיד לך שנולד בשנת הבצורת הגדולה, או כאשר מתה הפרה האדומה". שיבלי מספר שהוא מכיר את אבו עמיר מאז נולד. כשאתה מנסה להוציא ממנו תסריט לסרט על ילדות משותפת, כמו רכיבה יחד על סוסים, מעשי קונדס מול קצינים בריטים או קטטה בשדות הפלחה – נכונה לך אכזבה. לא כזו היתה הידידות.

שיבלי: "מספיק ארבעים שנה מלחמה. מספיק. עכשיו אולי לא יהיה שלום, אבל בעוד שנה־שנתיים..."

"אבל אתה יותר קרוב לחנן ג'יבליק מאשר אלי, יהודי עירוני", אתה מנסה שוב, ושיבלי פשוט אינו מבין: "בטח שאני קרוב לחנן", הוא מביט בו ומחייך. "הוא שכן שלי, ממטחה. עד ארבעים בתים ממני – זה נחשב שכן קרוב. פעם היתה קטטה בין יהודי מכפר תבור לבין ערבי מנצרת. אחד מהכפר שלנו התערב ועזר דווקא ליהודי, כי הוא שכן".

במאמץ משותף מצליחים אבו עלי ואבו עמיר להעלות קצת זכרונות. הם זוכרים ימים קשים מאוד. "היינו חיים בקושי. חורשים עם סוס, עם חמור. היום הכל מכונות". כשחנן מספר על המשק־לתפארת שהקים, מוסיף שיבלי שגם לו יש שני טרקטורים, אחד שרשראות ואחר גלגלים. "היתה לי גם משאית, אבל מכרתי אותה", הוא מוסיף. "למה? כי אני פלאח".

איש נבון, אבו עלי. גם אביו, מוכתר השבט לפניו, היה איש נבון. הודות לתבונתו נמצאים בני שבטו בישראל, על אדמתם, ולא מפוזרים באיזור כפליטים, כמו בני חמשת השבטים האחרים מאותו איזור, שנמלטו. אבו עלי זוכר את הדברים כאילו התרחשו אתמול. "ב־1948 היתה מלחמה בכל הארץ", הוא מגלה. "ואנחנו – כולנו פלאחים. כל מה שרוצים זה לעבד את האדמה שלנו. אז כתבנו מכתב לשכן שלנו, יגאל אלון. לא ברחנו".

חנן: "אתה שומע מה הוא אומר? לא ברחנו. כלומר – אחרים כן ברחו. היו כאן שישה שבטים בידואים, אני זוכר את כולם, ושיבלי רק אחד מהם. האחרים שכנו מול 'כדורי' ו'בית־קשת'. השכנים שלהם פיתו אותם לברוח. איך? הם הכניסו בקר לשדות בית־קשת, והתחבאו על העצים. שבעה אנשי בית־קשת באו לסלק את הבקר, והערבים הרגו אותם. מסבוט?" הוא שואל את אבו עלי, והלה מהנהן: "מסבוט. נכון מאוד. כך זה היה".

חנן ממשיך: "כל השטח נכבש, והשבטים כולם ברחו. כולם – חוץ מערב א־שיבלי. אחרי המלחמה החלו הבורחים לשוב לכאן, אבל כבר לא היה לאן לשוב. על שדותיהם ישבו קיבוצים, או הם הצטרפו לשבט א־שיבלי. היום כולם שיבלי".

שיבלי: "התוצאה של המכתב ליגאל אלון היתה שלא נגעו בנו. ערבים אחרים ניסו לעשות פה בסיס נגד היהודים, אבל אבא שלי, הנה, התמונה שלו על הקיר, אמר להם: 'אם תבואו – אהרוג אתכם עם בלטה'".

להרוג עם מרצפת?

חנן ושיבלי שוב צוחקים. מצחיק האשכנזי הזה. "בלטה זה גרזן", מסביר חנן באורך־רוח.

שיבלי: "נכון, גרזן. אבא שלי הזהיר אותם שלא יעזו לסכסך בינינו לבין היהודים".

לא רק הבידואים ברחו. ממזרח לשיבלי שכנו חמישה כפרים גדולים. "מה גדולים"? שואל חנן. "ענקיים. מעדר, שערה, עולם, חדתה, שירין. הם היו מרובה, כלומר – צפוניים. עם אחד לגמרי. שקטים כאלה. פיקחים מאוד. גם בצורתם החיצונית היו שונים. העיקר, באו אלי שני אנשים מההגנה וביקשו ממני להתלוות אליהם לכפרים הללו. בטח שהכרתי אותם טוב. הייתי רוכב מצוין. היו לנו בבית שלוש סוסות אצילות שנועדו רק לרכיבה. אסור היה לרתום אותן לעגלה. ברגע שרתמת אותן – הן איבדו מערכן. אצילות־אצילות היו, עם שושלת יוחסין. הן היו כמו 'פרייבטים'. רק לשבתות. אז הייתי רוכב עליהן בחתונות שנערכו בכפרים השכנים. הייתי בן־בית אצלם".

חנן הסכים להתלוות לאנשי ההגנה, רק תנאי אחד התנה: "את הנשק תשאירו בבית". נכנסו לג'יפ ונסעו לכל חמשת הכפרים. "אל תברחו, אל תברחו", הפציר בהם חנן. עברו מכפר לכפר, ואותה בקשה בפיהם. יום שלם ארך מסע ההשתדלות. בדרך חזרה נתקלו בתושב אחד הכפרים, ממתין להם בעיקול הדרך. "בטח שהכרתי אותו", צוחק חנן. "קראו לו עלי טואטי. הוא עבד אצלי כל־כך הרבה זמן, שקראו לו בסביבה עלי ג'יבליק. הוא אמר לי שבזמן שהתעכבנו בכפרים האחרים, החליטו אנשי כפרו לשלוח משלחת לאמיר עבדללה, כדי להתייעץ עימו. קבענו שניפגש אחרי עשרה ימים, ליד המעיין אל לאפי. אכן נפגשנו, ובפיו של טואטי היתה התשובה: האמיר ביקש שנעזוב את כפרינו והבטיח שבתוך עשרה ימים נוכל לשוב, ולקבל גם את הכפרים שלכם ואדמותיכם. וכך קמו כולם כאיש אחד, העמיסו מטלטליהם על עגלות, ועזבו. לא נגענו בהם. העמיסו מה שיכלו, והסתלקו".

שיבלי אומר בשקט: "מה שהוא מספר לך – זה נכון. לפני כמה שנים פגשתי אחד מהם. שאלתי אותה למה הסתלקתם, לכל הרוחות? והוא ענה: ואללה צחק עלינו האמיר. הבטיח לנו ככה וככה, צחק עלינו".

חנן: "למה אני מספר לך כל זאת? כי היום חושבים שהרוב הוברחו מפה. נכון, היו כאלה שהוברחו. אבל רבים אחרים פשוט הסתלקו לבד".

היום חיות בערב א־שיבלי 2500 נפשות. בכפר תבור הרבה פחות. לא כל־כך מפליא, כשנזכרים שלאבו עלי יש 22 ילדים. חנן: "הערבים טובים בזה הרבה יותר מהיהודים". שיבלי מסכים, אומר משהו בערבית, והשניים צוחקים. חנן מתרגם: "הוא אומר שהערבים ישנים בלי פיג'מה"...

הזכרונות החריפים ביותר שלהם מתרכזים בנשותיהם. חייהם מתחלקים לתקופות קלות וקשות. אין משהו באמצע. תקופת מלחמת העולם הראשונה, למשל, זכורה כקשה במיוחד. הגרמנים והתורכים נלחמו ביחד נגד האנגלים. תושבי האיזור הגיעו לפת לחם. ממש. עד שמיכאל ג'יבליק החל לספק בקר לצבאות של התורכים והגרמנים. "הכל הלך עם לירות הזהב", נזכר חנן. "אני עוד זוכר את השולחן אצלנו בבית, איך הם היו עורמים את הכסף הזהוב, עיגולים־עיגולים, כדי לספור אותו. אחר־כך הכניסו אותו לשקיים..."

שקיים?

"כן, זה התלבש על האוכף".

"חורג", אומר שיבלי.

"נכון, חורג", מסכים חנן. "אלה מן שקים כאלה. בדרך כלל הם מתלבשים על האוכף מאחור, אבל כאן, בגלל שזה היה הרבה כסף, זה התלבש מלפנים, כדי שאבא שלי יוכל להביט בזה כל הזמן".

וכך היה מיכאל ג'יבליק רוכב בהרים, קונה בקר לצבאות הנלחמים. שני חיילים גרמנים שמרו עליו. "טרינקט" נוסח תחילת המאה. אחר־כך היה מביא את הבקר לחצר המשק במסחה, ומשם – לקיבותיהם של החיילים.

כשחנן מספר על אביו, מעיף שיבלי מבט בתמונת אביו שלו התלויה על הקיר. חנן זוכר כיצד נטע עם אביו את מטע הזיתים הראשון. אביו ליטף במבטו את העצים הרכים, ואמר לו: "בעוד 15 שנים הם יניבו, ומצבנו יהיה טוב יותר".

והוא צדק?

"איזה צדק? המטע הזה לא נתן פרנסה ולא יתן. אבא טעה. אבל המנטליות הזו. איפה אתה רואה כזה דבר היום? מי היום מוכן להקים מפעל שיניב רק בעוד 15 שנה"?

חנן: "פעם שכבנו בעמדות. חבר אמר לי: 'חנן, עכשיו זה כלום. כאשר הבנים שלנו ישכבו בעמדות – אז תהיה בעייה. והוא צדק".

ב"יום האדמה" וב"יום השלום" לא הצטרף הכפר ערב־א־שיבלי למפגינים ולשובתים. כמה ימים פיטרל ג'יפ בכפר, והגברים שבו מנעו בעד צעירים מלהשליך אבנים.

למה?

אבו עלי צוחק. "אתה רוצה שיזרקו פה אבנים? אמרתי לך, אנחנו לא רוצים בעיות. זה לא תורם כלום. כבר למדתי זאת מאבי, ומנסיוני".

יש בכפר צעירים מתוסכלים?

"תשמע, אם יש לך הרבה ילדים, לא לכולם יש אותו שכל".

חנן: "יש, יש פה כמה מתוסכלים. למה להסתיר? אני אישית מכיר אותם".

שיבלי: "האמן לי, אלה שטויות. לא ייצא מהם כלום. סתם אנשים שרוצים להתבלט".

ומכאן קצרה הדרך לדיון פוליטי, חד, חריף, לעתים בוטה. אבו עלי אומר שמאז ומתמיד המערך ניצח בבחירות בערב־א־שיבלי. "מפלגת העבודה", הוא מסביר, וחנן ג'יבליק ממלמל משהו בערבית. שניהם שוב צוחקים מקרב לב, ודווקא שיבלי מתרגם הפעם: "הוא אומר שזאת מפלגת העבודה, אבל שאחרים יעבדו, לא היא".

בזמן האחרון, הוא מספר כמציין עובדה, התפשטה הפוליטיקה בכפר. הרוב עדיין מצביעים מערך, אבל כבר ישנם גם אחרים. כן, נכון, הקומוניסטים מתחזקים. "בזמן האחרון נעשה פה טבחה", הוא אומר וחנן מתרגם: "תבשיל, תבשיל פוליטי שלם".

שיבלי מתייחס להתפתחות הזו בשוויון נפש. "איננו יכולים לומר לאיש בעבור מי להצביע. אתה שואל בשביל מה זה טוב, פוליטיקה? נכון, זה לא נותן כלום". עכשיו הגיע תורו לספר קוריוז. הוא מתאר מקרה של תייר משוויצריה הנשוי לישראלית, ובנו אוהב לגלוש, ומורד תבור גולשים. אז לפני שנתיים הם באו להר, ורכבם לא הצליח לחצות את הוואדי, שהיה מלא מים. אז הם החנו אותו לפני הוואדי והמשיכו ברגל, וכששבו מצאו ששימשה נופצה וכל התכולה נגנבה. הגיעו אליו, אל המוכתר, נסערים ובוכים. ביקשו את עזרתו. הוא הפנה אותם למשטרה אך הם אמרו שהמשטרה מתקשה לעזור.

ירד אבו עלי לוואדי, תיחקר רועים, קיבל מהם שמות של נערים שפרצו את הרכב, הרביץ לגנבים כרבעי, וקיבל מהם בחזרה את הרכוש הגנוב. והסיפור נמשך ונמשך. הורי הילדים התלוננו עליו במשטרה כי היכה את ילדיהם. הוא הוזמן למשטרה ושאל: מה אתם רוצים ממני? הלא עשיתי למענכם את העבודה? צילצל למשפחת התייר, החזיר לה את הרכוש הגנוב וקיבל שני בקבוקי ויסקי.

חנן: "אחד הוא נתן לי, כי הרי אסור לו לשתות". הוא סונה לשיבלי בערבית, ומשמיע משהו בטון הנשמע כגערה. השנים שוב צוחקים. שיבלי: "הוא שואל אותי איפה הבקבוק השני".

כדי לקצר סיפור ארוך, נספר לכם ששופט שלום זיכה את אבו עלי. אבל מה כל הסיפור הזה קשור לפוליטיקה?

שיבלי: "בשביל להראות לך שכולם שווים בפני החוק. ואם כולם מסכימים שהחוק חשוב, אז כולם שווים. כולם בני אדם".

אבו עלי מכיר היטב את הדעות הימניות של חנן ג'יבליק. זה לא מפריע לו. למה שיפריע? "הרי אנחנו שכנים", הוא מזכיר, כמו מתפלא על השאלה.

חנן: "הוא בשלו, אני בשלי".

ה"בשלי" של חנן ג'יבליק נשמע מפיו הגיוני מאוד. גם שיבלי מקשיב בשקט.

חנן: "אני רוצה מלחמה? חס וחלילה. מי בר דעת ורוצה מלחמה? את הפליטים צריך לסדר. איך? יש כסף, צריך ליישב אותם בארצות ערב. וכל ערבי תושב מדינת ישראל זכאי לכל הזכויות, וצריך לכבד את כל החובות. הוא צריך להיות נאמן למדינת ישראל, ואז יהיה פה מאושר".

שיבלי: "אני לא מסכים איתך שתהיה סכנה למדינת ישראל מהגדה ומעזה, אם יהיה שלום".

חנן: "מי כמוך יודע שאני מכיר טוב מאוד את העם הערבי".

שיבלי: "ניתן דוגמה. מצרים. הרגתם בהם המונים. הם הרגו בכם. והיום יש שלום. יש שקט. אין גדר בין מצרים לבין ישראל".

חנן: "ואני אומר לך שהשלום הזה שווה כקליפת השום. חכה שנה, שנתיים. כשמובארך יתקרב שוב לסוריה, לירדן, לשאר מדינות ערב. לא יהיה שלום".

שיבלי: "אבו עמיר, אם יהיה שלום אמיתי – נעשה ביחד טיול לסעודיה".

חנן: "אני לא מאמין. אתן לך דוגמה. יום אחד פגשתי במכר ערבי. סיפר לי: 'הלכתי בדרך. לא דיברתי עם איש, לא התעסקתי עם איש. עמד אדם על סולם, ליד עמוד טלפון. תיקן משהו. פתאום הטיח בי קללות. 'כך מתנהגים?' שאלתי אותו: 'אתה מכיר אותו?' ענה: 'לא, מימי לא ראיתיו'. שאלתי אותו: 'הוא דיבר ערבית טובה?' ענה: 'כן. ועל פי מבטאו הוא בא מארץ ערבית'. אמרתי לו: דע לך, וזהו החינוך שלכם. את המנטליות הזו איש לא ישנה לעולם. ראיתם מה העירקים עושים לחומייני, מה הוא עושה להם. הרי הצבאות כבר לא נלחמים שם. זה יורה על העיר של זה, הוא שולח טילים על העיר של זה. ומה קורה בלבנון? הרי שם כבר אין יהודים שאפשר להאשים אותם"?

שיבלי: "טייב, אבו עמיר. לא עשינו שלום. אז מה יהיה"?

חנן: "ליישב את הפליטים בארצות ערב. לנו אין לאן ללכת".

שיבלי: "שיהיה שלום, וזהו".

איך, אבו עלי, איך?

שיבלי: "יש ראשים גדולים. שיחשבו. שיטפלו בזה. משלום הרי כולם ירוויחו".

חנן: "גם אני רוצה שלום. פעם שכבנו בעמדות. חבר אמר לי: 'חנן, עכשיו זה כלום. כאשר הבנים שלנו ישכבו בעמדות – אז תהיה בעיה'. והאמן לי – הוא צדק. כשילדי נלחמו, כל היום עמדתי על המרפסת. ראיתי חיילים רבים על הכביש הראשי. פחדתי שהם באים עם בשורות רעות".

לחנן ג'יבליק יש "בטן מלאה" על השמאל הישראלי. הוא פורק את אשר על לבו, ושיבלי מקשיב בשקט.

"הבעיית מתחילה ביהודים הצועדים בראש הפגנות של ערבים. זה משלהב אותם. סגרו פעם את אוניברסיטת ביר זית. אני לא מסכים עם זה. אבל שפרופסורים יהודים יפגינו יחד עם הערבים? אני לא פרופסור, אבל בענייני ערבים אני מבין יותר מהפרופסורים. גדלתי עם הערבים, כל חיי אני איתם. הרבה בעיות בארץ נוצרו בגלל שההנהגה אינה מכירה את הערבים".

שיבלי: "משה דיין הכיר את הערבים, אבל לא את כולם".

חנן: "כדי להכיר אתכם, צריך לחיות עמכם. ויש

(המשך בעמוד 52)

כמו שאני זקן אצא שוב לקרב

ה חלום שלו היה לצעוד עם נשק. דוד בית־און (ביטון) מחבב עד היום תמונה זעירה שהנציחה אותן ברחובות, צועד בראש מחלקה. הנשק, רובה צ'כי, צמוד לצלעותיו וקשיח כמו עמוד השידרה שלו. כששאל אותו יוכל נאמן, הסמג"ד בחטיבת "גבעתי", מה הוא רוצה להיות בעתיד, ענה לו דוד בלי היסוס: "החייל הכי טוב במחלקה". הוא היה חייל טוב, ונשאר כזה. "אני מרגיש היום שהארץ שנילחמנו עליה מתמסמסת בין הידיים, אבל אני לא מיואש. אם יהיה צריך, אני מוכן היום, מחר, מחרתיים, לעשות מה שעשינו אז".

אז – ב־'48, בשנה שלגיבורים היה קל לפרוח, בית־און היה חניך בהגנה. כבן תל־אביב, שרת ב"גבעתי", ואחר־כך בצה"ל, כמג"ד בצנחנים, ועד היום הוא חרור אמונה ולהט כבנעוריו. הילדות התל־אביבית שלו כוללת תמונות של אהבה. חצר סגורה ליד גימנסיה הרצליה, הבית הגדול של סבא. תרנגולות בחצר. אחר־כך בית גדול בז'בוטינסקי, ומשק החי והצומח שאמא שלו טיפחה שם.

דוד, דור שביעי בארץ מצד אימו, היה קונדס גדול. כאימוני ההגנה ניסה לפלח כדורים מהסליק כדי להתאמן בירי. כמה שנים קודם־לכן יצא עם חברים לשחרר כלב שנילקח להסגר בקרנטינה. בשמחה גדולה שיחרר את כל הכלבים שניכלאו שם אותו לילה, גם אלה עם כלבת ומחלות עור. ההורים היו צריכים לשחרר אותו מן המעצר הלילי במשטרה. במשפחה שלו, שלוש בנות ובן, אוהבים לשמוע את הסיפורים על הטיולים לשפת הירקון, ההרפתקות המסעירות בין בתי העיר הנבנית לפרדסים ולתעלות המים, לטבע שעדיין היה פראי וסבוך סביב השכונות היהודיות והערביות.

לאביו היתה חנות בלוינסקי. בפרעות '29, כשפרץ ההמון לחנות, תגן עליו חבר ערבי שצעק

(המשך בעמוד 19)

דוד בית־און

(המשך מעמוד 17)

לעבר הפורעים: "אהרוג אתכם, ולא תהרגו את היהודי". הם היו חמישה אחים וארבע אחיות. כל הבנים לוחמים. "אמא היתה משלחת אותנו לדרכנו עם המלים: 'תלכו, תכו באויב, ותחזרו בשלום לבסיסכם בבית'". שלמה, האח הטייס, נהרג במלחמת ששת הימים ברמת הגולן.

בקרקע הגידול של הגבר הזה יש כל החומרים המזינים אדם ארץ־ישראלי מוצק. בית־און הוא בדיוק האיש שהיית מצפה לפגוש אחרי ארבעים שנים למדינה. האכזבות לא קילפו קשקש מקליפת היהודי הנטוע היטב באדמה הזאת. לקראת הפנסיה הוא מנהל את בית "אבגר", רב־קומות של משרדים בנוסח החדיש ביותר סמוך לבורסת היהלומים. חילופי העיתים לא היטו את זקיפות הקומה הארץ־ישראלית שלו. לובן שיערו בוהק, מעניק לפניו השזופים תנופת נעורים. כשהוא בן 61, משתוקק לפרוש לפעילות יצירתית של צייר נוור לחוף הכינרת, בית־און מוכן לחזור ולספר בעלילות בית הקרן הקיימת בבית־דגן, אתר גבורה אחר שבו שהה באותה שנה רומנטית מופלאה. בבית הקרן הקיימת טבל לראשונה באש, נתן פקודות, התרוצץ מתחת לנטחי הכדורים, עודד את האנשים. כעבור שנה נטע באתר הלחימה ברושים, סביב מצבה.

היום זורם שם כביש שאנני. הרבה משאיות ענקיות, אוטובוסים בדרך מתל־אביב לרמלה. להרף שניה מסתמנות בצד הדרך, מימין, שתי שורות הברושים הכהות והמצבה חבוייה בצילן, ומיד אחריהן החל. חורבת בית הקרן הקיימת. בין התחנה המטראולוגית לצומת בית־דגן. לא מדובר באתר לחימה אפוף מיתוס כמו מצודת נבי־יושע או האנדרטה לל"ה. החודשים שבהם החזיקו אנשי הפלמ"ח ו"גבעתי" במוצב, לא שילחו למורשת הקרב החינוכית סיפורי גבורה ענקיים, אך כל יום שיגרתי של אחיזה במקום הוליד את גיבוריו. מי שלא היה בנקודה הזאת, מזרחית ליאזור, בחודש מרץ 48', לא יידע להפנות מבט אל תל החורבות. תחנת הדלק עם הסטקייה הסמוכה הם נקודת ציון ברורה, ניכרת יותר. לאתרים צריכה להיות משמעות. משמעותו של בית הקרן הקיימת היתה קצרה, חשובה בעת ובזמן, כמו כל מישלט. אחר־כך ניטמע בנוף. מול משתרע מיגרש אחסנה ענק של אמישרגז. המתמיות של המקום, קירבתו לתל־אביב, חולון, ראשון־לציון, מחסירים ממנו אקזוטיקה. לך תעלה לרגל כלב תנועה סואנת.

> "ב־48', היינו חדורי אמונה שהמלחמה צודקת, שאנחנו מקימים את הארץ שחלמנו עליה. היום זו כבר לא הארץ שחלמנו עליה, אבל זה סיפור אחר".

דוד בית־און, אז עדיין בישון, היה סמל המחלקה ששהתה במקום החל מאמצע פברואר 48'. הוא פיקד על הכוח הלוחם מתוך אותה התלהבות חסרת ספקות שבה חינך אחר־כך דור של צנחנים. "היינו חדורי אמונה שהמלחמה שלנו צודקת, שאנחנו מקימים לנו את הארץ שחלמנו עליה. היום זו כבר לא הארץ שחלמנו עליה, אבל זה סיפור אחר".

אילו התרחשו הקרבות על הגנת בית הקק"ל בשנים האחרונות, אולי היה בית־און מאלה שזוכים לעיטור גבורה כלשהו. באותם זמנים קיבלו אנשי החידה מכתב משמעון אבידן, מפקד החטיבה: "אין לנו עדיין אותות הצטיינות, אין אנו מפרסמים עדיין השמות וסיפורי־קרב, אבל יבוא היום בו תברך הכנסת שהגנתן כולה 'ירדו כבחורי פלוגה ג'. יבוא יום ועוד הקיטו על עבר זה בגאווה – ובצדק". בהשקפה של בית־און לכוון העבר יש יותר תחושה של מובן מאליו מאשר גאווה. הוא מהטיפוסים שאומרים לבן שלהם, (איתי, במקרה הזה, חייל מילואים בגולני): "תיקח חופשה, בן, תגיד למפקדים שלך שאני בא במקומך".

בבית האבן הגדול היה מיזוקף, כפי שניקרא אז, שאיפשר נסיעה בטוחה בכביש יפו־רמלה בעובי אוכלוסיה ערבית ומול מישטרה בריטית עויינת. בית־און היה שם ביום שהבניין קרס תחתיו מפיצוץ של חבית תופת. הוא נוסע לבקר שם ערב יום העצמאות 88' בלי לצבוע קווי נוסטלגיה רכים לארועים. התאורים שלו עובדתיים, כמו תאורים של קצין (מיל.): "פה ממול היה בית־החרושת לקמח עצמות", הוא אומר, וזהו. העין משוטטת אל פתח השביל הרשן המוביל היום למשתלת משמר השבעה.

בית הקרן הקיימת נבנה בידי ערבי שרכש 150 דונם מהקרן הקיימת בתחילת שנות העשרים. הבית נועד לחיי רווחה ונוי, בלב פרדסים, עם מרפסת מקושטת שהקיפה את הכביש הראשי. באגף המזרחי היתה באר מים, ובאגף הדרום־מערבי, בריכת מים. החדרים היו גדולים ויפים וחלונותיהם הרחבים השקיפו אל נוף ירוק, מנומר בבתים ערביים ועצי דקל. כעבור כמה שנים רכש את הבית ורוב האדמות יהודי אמריקני, שוגרמן, שלא החזיק מעמד ומכר את הבית ואדמותיו בחזרה לקק"ל. הבית הושכר ליהודי שהקים בו בית־חרושת לדיקטים, וכשהתיישבו בו הפלמ"חניקים מן הרזרבה התל־אביבית בסוף 47', הם מצאו באגף הדרום־מזרחי מחסן דיקטים עמוס.

שלושה אנשי פלמ"ח נהרגו במקום עד שהגיעו חיילי "גבעתי" להחליף אותם. דוד זוכר בחיוך את הכתובת שהשאירו הפלמ"חניקים על אחד מקירות הבית: "קום וברח איש החי"ש/ פצצת חבית כבר על הכביש./ עוד מעט יוצת הפתיל/ גלא תהיה שווה אף מיל".

שלוש קומות היו בבניין הראשי, שבאותה עת כבר היה רעוע, והרעפים שעל הגג נישמטו. המבנה היה מוקף בחצר גדולה, גדורה בחומת אבן נמוכה, שסורגי ברזל ניקבעו עליה. לאגפי הבניין ניתנו שמות של עמדות: עמדת הדיקטים, עמדת סטלינגרד, עמדת הבריכה. מן המירפסת צפו על הכביש. הקשר עם המיפקדה ומקווה ישראל התבצע באלחוט. מדי כמה ימים היה מגיע משוריין עם אספקת מזון ונשק. בכל שבועיים היו הלוחמים יוצאים לשאוף אוויר פחות מתוח בתל־אביב. לעתים, כשקשה היה לצאת, נשארו בין תררי הבניין לשקי הביצורים במשך שבועות רצופים. בינתיים נוצר בבניין הווי של מתבצרים. 24 איש, בתוכם תבלנים, אלחוטאים וטבחיות, 21 בחורים ושלוש בחורות, מתקשים להרדם בשל אימת חביות הנפץ, ונירדמים בכל זאת.

בית־און, עירני בכל עת, היה מסייר בין עמדות התצפית השונות. פעם גילה שומר מתנמנם. הוא הלך לבאר, הביא דלי עם מים קרים מליל החורף ושפך לתוך צווארונו של הלוחם העייף. בפעם אחרת העיר שומר בשיטה מתוחכמת יותר. הוא הצית את קצה מכנס התאקי שלו.

"הייתי מפקד קשוח, גם אחר־כך, בצנחנים, דרשתי את המקסימום מהאנשים שלי, אבל בתמורה הם קיבלו ממני יחס דואג, כאילו הייתי אבא שלהם. הייתי דואג לכל עניין אישי של איש שלי, כזכור ראשון בסדרי עדיפויות. הרגשתי שהם אוהבים אותי. יותר מאוחר, בקרב על גבעה 113, ליד משטרת עיראק־סואידן, הרגשתי שהחיילים שלי ממש מחפים עלי, מקיפים אותי, שלא אפגע. בבית הקרן הקיימת לא איבדתי אף אחד. בגבעה 113 נהרגו הרבה. שם היה הרגע שנכנסתי בשקט לאיזו חפירה ובכיתי".

ליחידת ההגנה בבית הקק"ל היו שני מקלעי ברן, מרגמה 2 אינטש, 18 סטנים, 5 רובים אנגליים, ו־6 רובים איטלקיים, אקדח רקטות, שני רימונים לאיש, תחמושת במשורה. הציוד הנ"ל נחשב לרב ולחדיש ביותר באותה עת, ואסור היה לשאת אותו בגלוי. אנשי "גבעתי" עשו הכל כדי שהחיילים הבריטיים ששכנו בסמיכות, במשטרת בית־דגן, לא יראו קנה של רובה.

> "ניסיתי לירות לעבר הערבים בסטן, והוא ניתקע. דחפתי את הכדור עם האצבע. זרקתי רימון, והוא לא התפוצץ. לפני שזרקתי עוד רימון, נישקתי אותו והתפללתי: תתפוצץ, תתפוצץ"

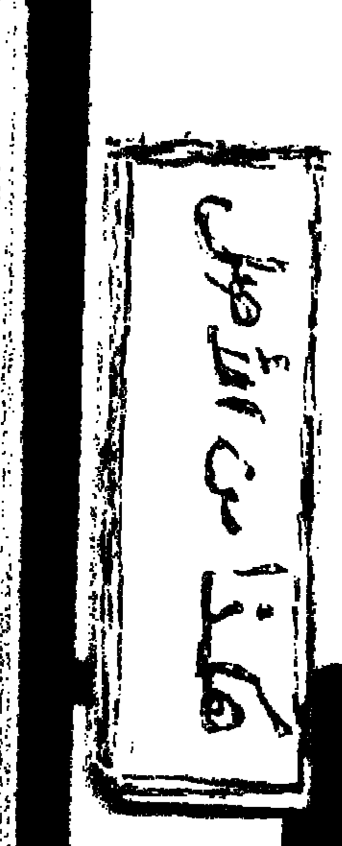
בוקר אחד הופיע משוריין בריטי מול שער הבניין. קצין בריטי עמד עליו ותבע ממפקד המקום שייצא. בית־און יצא ועמד על המרפסת. "אני נותן לכם חמש דקות לפנות את הבניין", אמר הבריטי, והורה לצודד את התותח לעבר הבניין. "אתה יכול לחכות", אמר דוד, ולא זז מילימטר. מאחור שמע את החבר'ה דורכים את הנשק. הוא הביט בתותח בלי לעפעף. "בפנים שיקשקתי". הקצין הבריטי נראש, קיפל את התותח ופנה לשוב לבניין המשטרה, כמה מאות מטרים מזרחית משם.

"היתה לנו תחושה ברורה שהאנגלים מסייעים לערבים", אומר בית־און. "פתרנו שיקרה לנו מה שקרה לעובדי ומגיני בית היוצק, ביאזור. הבריטים באו לשם, ולעיני המון פורעים ערביים שחמתינו מחוץ לגדר, פרקו את מגיני המקום מנשקם, ונסעו. מיד אחר־כך פרצו הערבים לחצר ורצחו את כולם".

התנועה העיקרית בכביש היתה של ערבים ובריטים. הבניין ואנשיו היו קוץ בבשרם. אנשי "גבעתי" ראו את נוסעי המשאיות הערביות מנופפים לעברם באגרוף קמוץ. בכל לילה צפויה היתה התקפה ערבית של חבית נפץ מגולגלת ממשאית לתוך חצר הבניין, או לוחמים שיתגנבו מכיוון הפרדסים. כשהלכו לסרט אקשן בקולנוע "ארמון" בחולון, צעק מישהו "חבית!", וחבורת הצופים העליזה והמתוחה השתרעה מיד בין המושבים. בלילה השני לבואם לבית קק"ל הושלכה חבית נפץ לעבר הבניין. התעוררה בהלה, אך החבית לא התפוצצה. בסוף החודש נזרקה חבית נוספת. כולם הספיקו לפנות את הבניין ולהסתתר מאחוריו מלבד כהן אחד; יצחק בריסקין, שניקבר מתחת לחלק הבית שקרס תחתיו. הוא חולץ אחר־כך, ומיד כשהופיעו פניו מתוך שברי האבנים ביקש סיגריה. בינתיים הלך הבניין ונהרס, והיה חשש שהלוחמים ימצאו עצמם יום אחד בלא מיקלט. הוחלט לבנות מוצב מחפור מאחורי הבניין.

(המשך בעמוד הבא)

בית הקק"ל בבית־דגן לפני שנהרס ב־48'. שלוש קומות וחצר גדולה ומרפסת שצפתה על התנועה העויינת בכביש.

בית־און במה שנשאר מבית הקק"ל. "כאן עמד מיזקף עברי בודד...".

(המשך מהעמוד הקודם)

בפעולה מהירה הגיעה לבית הקק"ל שיירת ביצורים. היה שם גם טרקטור. הדרך עברה עליהם בשלום, אך היה ברור שהערבים יתעשתו במהרה ויתקפו את הבניין לפני שתושלם העבודה. אחרי יממה של חפירות, ירד על האנשים ליל שנת שקט במיוחד. היתה דריכות באוויר. הצלפים הערבים הבודדים שהיו מנגנים במשך הלילות, השתתקו. בחצות נורו שלוש רקטות ירוקות מעל גג המשטרה הבריטית. מיד אחרי־כן נורו לעבר בניין קק"ל מטחי מקלע ורובים ופצצות מרגמה. הירי נועד להסוות התגנבות חוליות לוחמים ערבים מכיוון הבית הלבן שעמד בסמוך למשטרה. ההטעייה הצליחה, שכן כוח ההלם הערבי התגלה רק כשנשמעו זעקות אנשיו שעלו על מוקשים בפרדס הדרום־מזרחי. אנשי "גבעתי" חסכו בתחמושת ולא ירו אלא כשהמתקיפים קרבו לגדר. באותה שעה נשמעה פקודת הסתערות בגרמנית. המ"כ יעקב ארנון ז"ל, שנהרג אחרי־כן בכיבוש הדרום, היה יקה. הוא תירגם לאנשיו את הפקודות של הגרמני שהוביל את ההתקפה הערבית. למחרת בבוקר מצאו האנשים בשטח תת־מקלע "שמייסר", ותעודות של המפקד הגרמני.

שבוע אחרי־כן, ב־19 למרץ, ארעה ההתקפה שמוטטה את הבניין כליל. בתוך הבניין התכוונו לחוג את השלמת הקמת המוצב. למחרת התעתדו להעביר את החפצים לבונקר שמאחור, ולפוצץ את הבניין. הטבחיות הכינו ארוחה חגיגית ומירל'ה האלחוטאית התעקשה להקדים את העברת מכשיר האלחוט. בספר "חטיבת 'גבעתי' במלחמת הקוממיות", כתוב: "דוד, שחזה מראש מצב בו יהיה צורך לנטוש את הבית ולעבור למוצב שלידו, ריכז את פיקודיו אל המוצב החפור, הסביר להם את תוכנית הגנתו וקבע לכל אדם את מקומו בתוכה. הוא לא הסתפק בכך, ולאחר שגמר להחדיר את התורה לאנשים 'דרך האוזן', ביקש להכניסה לתוכם 'דרך הרגליים' – ותירגלם בריצה מן הבית לטנקרים."

ברבע לשש לפנות ערב קרבו שתי מכוניות אל הבניין. ג'יפ ומשאית דודג' קטנה. נהג הדודג' כיוון את מכוניתו לעבר הבית, קפץ על הג'יפ ונימלט עם נהגו. בפעם הראשונה כוונה לעבר הבניין מכונית נפץ. 500 ק"ג חומר נפץ ניקשרו באחוריה בכבל מתכת. אחרי שחלף תמהונו, צעק הצופה במרפסת: "חבית! חבית!". בהלת היציאה מן הבניין לכוון הבונקר השאירה מאחור חלק מכלי הנשק. "קול ההתפוצצות והדו, ואחריו קול חבטות חלקי הבניין שהתפזרו מסביב לאחר שהועפו באוויר היו אדירים כל כך, עד כי בקושי הצליחו המגינים לשמוע את פקודותיו של דוד, שניתנו מיד לאחר שהבית נהפך לענן אבק סמיך" (מתוך ספר חטיבת "גבעתי").

"נכנסנו לטהר איזה כפר. הכל כבר היה הרוס ונטוש ומעלה עשן. מסימטה אחת הופיע זקן עיוור שהלך ונגע בקירות וצעק: כפרי, כפרי, איך החריבו אותך! הוריתי לנצור אש. באותה מידה יכול היה לבכות את מקום הולדתי".

"פחדנו שהערבים יבואו בעקבות מכונית הנפץ", מספר דוד, "ולכן, מיד לאחר הפיצוץ נתתי פקודה לתפוס את הבניין. אגף הריקטים בער כולו. ואכן, על רקע האש ראינו דמויות מניפות את הנשק וקופצות לתוכה. בינתיים ראיתי ערבים מתקרבים לכיוון שער הברזל מתוך כוונה לפוצץ את הבאר. נסיתי לירות ברם בסטן והוא ניתקע. דחפתי את הכדור עם אצבע. אחר־כך זרקתי רימון והוא לא התפוצץ. לפני שזרקתי עוד רימון, נישקתי אותו והתפללתי: תתפוצץ, תתפוצץ, והוא התפוצץ".

בינתיים הלכה התחמושת והידלדלה. בית־און התרוצץ בין ההריסות ומתחת למעוף הכדורים ואסף תחמושת. "מעשהו של דוד עורר את המגינים ואף שימש מופת", כתוב בספר. האלחוטאי ראובן דה־פריס יצא גם הוא לאסוף תחמושת וגילה חלקים של ברן, כולל התחמושת. הוא הרכיב את הברן וניקה את חלקיו. מדי פעם השליך רימון לעבר מקורות הירי. כשסיים קרא לדוד: "מצאתי ברן!" "למה לא אמרת קודם!" צעק בית־און. כל אותה עת התעקש לשמור אחיזה באחד מאגפי הבית, יחד עם שלושה מחייליו.

כשהתחמושת כלתה נסוגו לעבר הבונקר. "אתם רוצים לחיות?" אמר בית־און לאנשיו, "אז תחזיקו מעמד ותזרקו רימונים רק ברגע האחרון".

ההסתערות השניה של הכוח הערבי ארעה בעשר בלילה. שוב נשמעו פקודותיו של הגרמני. בשלב מסויים קרא לאנשי "גבעתי" להיכנע. "אתם מוקפים!" צעק. ארנון החזיר לו קללות בגרמנית, אבל מצב הרוח היה שפוף. ללוחמים היתה תחושה שגלי המיתקפות הערביות לא יסתיימו, בעוד התחמושת שלהם אוזלת. אחרי חצות הגיעה התגבורת מחולון ואנשי היחידה התעודדו.

כעבור שתי יממות של לחימה, הבריטים הציעו פשרה. הם יתוקו בהריסות הבניין, ויפרידו בין אנשי "גבעתי" שישבו בבונקר לבין הכוחות הערביים. בית־און זוכר שאחר־כך השתלטה עליהם אווירה של שיגרת מצור. אנשי המחלקה אפילו ניהלו משחקי כדור־עף עם החיילים הבריטיים. אחרי־כן הועברו לקרבות לטרון, ומשם לדרום. במאי אותה שנה, אחרי כיבוש בית־דג'ן, ניטש המקום. מן הבניין נותר מבנה היסוד של אגף הבאר וחלק מתעלת המים המובילה ממנו אל הבריכה.

"אני לא מתגעגע ל־48", אומר בית־און, "כמה ישובים היו אז? כל ישוב היום משמח אותי. הייתי בעליה על הקרקע של הרבה ישובים. כשהייתי בצבא, אם הייתי שומע בקשר שהתגלתה באר ארטזית בנחל צופר, מיד הייתי מפנה את ההליקופטר לשם. הייתי מגיע למקום ברגע שהמים פרצו. בסיורים בערבה הייתי חוצה את הגבול, לוקח לידיים אדמה מהצד השני, ואומר לעצמי: למה אף פעם זה לא אצלנו?"

בתחילת שנות החמישים היה בית־און מושבניק בכפר הס. אחרי שנהרגה אשתו הראשונה, בת־שבע, בתאונת ירי, לקח את בתו ענת וחזר אל העיר, אל אימו ואל הצבא. עם אשתו השניה, לבנה, ושלושת ילדיו, הקטנה שבהם כבר בתיכון, הוא מרבה לטייל. ברגליים, במכונית. הוא רואה את צמחיית הארץ, את הציפורים. יש בו הרבה שמחה על הקרקע המסויימת הזאת. "לא הייתי מעלה על דעתי שאני מסוגל לנשום אוויר במקום אחר, בארץ אחרת".

בטיול האביבי השנה לאתר הלחימה בבית הקק"ל בית־און לא ניתקף פאתוס. הוא מהלך על תעלת המים, קוטף ורצית, מציץ בכביש. "תראו איזה תנועה", הוא אומר. נהם המכוניות מכסה על קולו. אחרי־כן הוא ניגש למצבה, מעביר אצבע על המתכת של השמות. "כולם היו אנשים שלי". במכוניתו, כתא שליד מושב הנהג, מונח ספר תנ"ך, שולי דפיו מרוטשים מדפדוף. "לפעמים אני עוצר את המכונית ומוצא לי פסוק מתאים. תמיד יש פסוק מתאים. בזמן האחרון אני אוהב את ישעיהו. אני זוכר, במלחמת השחרור, נכנסנו לטהר איזה כפר בדרום. הכל כבר היה הרוס ונטוש ומעלה עשן. מאחת הסימטאות הופיע מולנו זקן עיוור שהלך ונגע בקירות. הוא צעק: כפרי, כפרי, איך החריבו אותך! הוריתי לבחורים לנצור אש. הוא עבר על פנינו. וזו הצידה, אמרתי לכולם. על רקע האש הוא נראה כמו נביא. באותה מידה הוא יכול היה לבכות את מקום הולדתי".

בית־און עשה דרך מסויימת, כמעט מובנת מאליה, מההצבעה הציונית למערך, במשך שנים, ועד היום, כשהוא נוטה לכיוון התחיה. החרדה הבסיסית שלו היא ערבוב של רצונות. שיהיה שלום, שהערבים ישלימו עם קיומנו, שלא ניפגע בהם לרעה. הוא סולד מיחס השלטונות אל אזרחי הגדה, מגזל אדמות, אבל הוא רוצה מה שיותר ישובים ביהודה ושומרון, ושיבואו הרבה עולים. הלוואי, הוא אומר, שהיה מגיע היום שהייתי יכול לנסוע לטייל ברבת־עמון דרך השטחים.

"אחרי 48', המנהיגות שלנו לא נתנה אתגרים חדשים. פעם הלכתי אחרי המנהיגים בעיניים עצומות. היום אני לא מאמין בהם. היום כל אחד דואג לעצמו".

עד היום הוא חושש שתתקוף אותו שנית אותה תמונה דמיונית שירדה עליו ערב מלחמת ששת הימים. לנגד עיניו ראה את לבנה והילדים הולכים לעבר הים, כי אין כבר מקום אחר. "עד שלא יהיה לי הבטחון בקיומי, לא ארגע. תמיד ארגיש שהתמונה הזאת יכולה להיות ממשית".

עם זאת, הוא מסוגל – והוא עשה זאת – להחליט על שנת חופשה ללא תשלום וללא תוכניות. לפני כמה שנים בנה קרון מגורים וירד עם האשה והילדים לשפת הכנרת. לקראת הצהריים היו שולים מן האגם את מספר הדגים הנחוץ לארוחה. ככה במשך כמה חודשים. אחרי־כן למד ציור, עבד בבית מלאכה לעיצוב מסגרות לתמונות. לחייל שבו, לשומר ישראל, יש הרבה מתוות יצירתיים, מלהיבים כמו בילדות, לנפוש בהם. "המנהיגות שלנו", הוא אומר, "לא נתנה אתגרים חדשים אחרי מלחמת השחרור. פעם הלכתי אחרי המנהיגים בעיניים עצומות. היום אני לא מאמין בהם. היום כל אחד דואג לעצמו". כשהוא עובר על פני הריסות בית הקק"ל, הוא מאיט, מסתכל, מריח רגע את פריחת הפרדסים וממשיך בלי להתעכב ליד שלט המתכת המוכתם בחלודה.

בשפה של שלטים כתוב שם: "אם כי הדבר נראה מוזר, הרי כאן עמד מיזקף עברי בודד על הדרך המקשרת את יפו ותל־אביב עם ירושלים והדרום. בימי מלחמת העצמאות, שבטרם קום המדינה, הובטח המיזקף ע"י כוח קטן שהחזיק מעמד מול התקפות האויב ונסיונותיו לפוצץ את הבית. לחץ האויב הגיע לשיאו בהתקפה ביום ח' באדר ב' תש"ח. אחרי שנהרס חלק מהבניין, התבצרו המגינים בחורבות ובעמדות חפורות והדפו את התוקפים, עם מבצע 'חמץ' וכיבוש בית דג'ן ע"י כוחות ההגנה ערב ה־15 במאי 48', הוסר איום האויב מעל התחבורה העברית בקטע זה, והבית סיים את תפקידו".

רק הבית סיים את תפקידו. אם יהיו עוד קרבות, על בתים אחרים, דוד בית־און יהיה שם. "אם יסכנו את קיומה של המדינה, כמו שאני זקן, אצא לקרב".

תלמה אדמון

יהונתן גפן

שמאלן בודד בשטח

(הרהורי כפירה בשוך אחת ההפגנות)

...והנה אני עומד לי שוב, בכיכר הזאת שקוראים לה כיכר מלכי ישראל, למרות שכבר הרבה זמן אין לנו פה מלך, אפילו לא נסיך. ואני כבר לא יודע מה השלט הזה שמעלי אומר הפעם... אולי "הקץ לכיבוש"... אולי "עד מתי?", אולי "טוב שלום מארץ ישראל השלמה"... השקט כבר צהוב... ואצלי כבר שערות שיבה מעל האוזניים... ועוד אין שלום ואין נסיח... והשיר ההוא של הדרוויש הזה מייבש לי את הראש יותר מהחמסין....

...כולם כבר הלכו הביתה... וכמה זמן בנאדם יכול להחזיק שלט... לגמרי לבד.... אני אומר: "יש מקום לשתי מדינות בארץ הזאת", והליבראלים של האויב עונים לי: "לך תתאבד, הארץ הזאת היא רק שלנו. אני חושב שאני לא שומע טוב, כי זה לא יכול להיות שרק אנחנו צועקים, שאין שום קול שפוי מהצד השני... שזה הסוף...

..."הי!" – אני צועק – "אם יש פה מישהו שחושב כמוני, שאפשר להקים פה שתי מדינות, שיש מקום לשניים על עמוד חשמל, שידברו... מישהו שומע אותי בכלל? ..." דממה... רק אני פה לבד, מול פסל השואה של תומרקין... וכל יום אני מקבל שלושה טלפונים מן הימין: "אתה רואה? אין עם מי לדבר!" או: "תפתח כבר את העיניים, שמאלן, ותיראה שאתה לבד, שמאלן בודד בשטח..."

...ועוד טלפון: "אנחנו נדאג לחסל אותך, יא מניאק־אוהב־ערבים מזדיין!"... אני מניח את השפופרת, וכשהילד שואל מי זה היה, אני אומר לו: "כלום, טעות כנראה...". לכן יש לי זכות לבקש שגם אתה, יא־אחמד, תקבל טלפונים כאלה ותגמגם לילדך כמוני, למען השלום הזה שהולך ומתרחק כל הזמן כמו צ'ארלי צ'פלין בסוף הסרטים שלו, משאיר אותנו בוכים וצוחקים, מחכים לסרט הבא, להפגנה הבאה או למלחמה הבאה, מה שיבוא קודם...

ואני אפילו לא שמאלן... מעולם לא קראתי את לנין, והמרקס היחידי שאני מכיר זה גראוצ'ו, האח הכפוף ההוא עם השפם... מעולם לא שרתי את האינטרנציונל באחד במאי... ואין לי יחסים עם רוסיה, רק עם אשתי... כמו שקראתי לפני חודש בערך במאמר ארוך של יורם קניוק, הסופר שלא מסתכל לך בעיניים: "אני לא סוציאליסט, אני רק שערה בתחת של ערפאת". וכמה זמן אתה יכול להיות שערה בתחת לא שלך?...

...וכמה נורא זה יהיה אם גם אנחנו נתייאש... אם יום אחד נזרוק את השלטים הצועקים ונלך לנוח מתחת לדגלים... וכל הפאשיסטים הנבחרים, שלנו ושלכם, ירימו את ראשם המכוער ויאמרו לנו: "עכשיו תודו שטעיתם... שדיברתם באוויר... שמאלנים – ארצה!", ואנחנו לא נודה, אלא נמשיך להתגאות ולהתנאות במחאה הזאת... משום שאין דרך אחרת... אפשר רק לחיות ביחד בשלום, או למות במלחמה...

...לכן כל כך חשוב לי שמישהו מכם, פלשתינאים יקרים, יצא גם כן כזה פסיכי בעיני הרוב השומם של עמו... שגם איזה פרצוף עם כאפיה יֵרָאֶה פעם בארבעים שנה פסיכי ושמאלן, כמוני, בעיני רוב עמו, הרוב הפנאטי, הדומם והמרמם...

...שגם מישהו מכם יעמוד כמו אידיוט עם שלט המחאה העצוב הזה בדמשק או ברבת־עמון או בירושלים העתיקה, בכיכר מלכי ישמעאל... שגם מישהו משלכם יעלה על איזה ארגז הפוך ויצעק: "יש מקום לשתי מדינות! הקץ לשחרור ולרצח! די ביאוש!"... "עירית שלום לכולם, על פלשתין הנפרית באש וכדום"... מדוע רק אנחנו צריכים לעשות את כל העבודה השחורה הזאת?... תפתח כבר את הפה המטורבן שלך, יאסר ערפאת, ותגיד שאתה מוכן לחיות לצידנו, לצידם, לצידך, משהו...

... עד מתי תכתוב שירי חאנטריש, יא־מוחמד דארויש?...

... כי אם זה או אתם או אנחנו, צר לי להגיד לכם, פלשתינאים יקרים, אבל אנחנו בוחרים באנחנו... אם בקצה כל ההפגנות והמחאות שלנו, הצגות התיאטרון הפרובוקטיביות, סרטי הקולנוע המחאתיים שלנו, הקאברטים הזועמים, ערבי היחיד של הזועקים, הספרים, השירים והציורים הפלאקטיים שלנו – עוכרי־ישראל המכונים שמאל – אם בקצה כל הפעילות המתישה הזאת שלנו אין לכם שום מחזה־שלום שלכם, שום שיר־מחאה נגד הפאשיסטים שלכם... אפילו לא חמשיר אחד קטן... אז לאן נגיע? וכמה זמן, עוד נרקב בכיכר העגומה הזאת עד שתחליט לענות לנו?... הללו, יש איזה מואזין על הקו?

... ואני מצטער, אבל: "רק אנחנו, ואתם החוצה מפה", זה לא מספיק טוב בשבילי... אתם לא טובים יותר מהפאנטיים שלנו, רק אכלתם אותה קצת יותר בשנים האחרונות... כי הייתם כבושים... ואם אתם רוצים להשתחרר, אתם חייבים לשחרר אותנו מהמועקה הזאת של מחאה ללא הד... מההרגשה הנוראה הזאת של שמאלנים בודדים בשטח, בשוך ההפגנה האחרונה...

אין לכם ברירה אחרת, אתם חייבים את זה לעצמכם ולנו... לכו ותחפשו מתחת לאדמה הכבושה, ותמצאו לי קול אחד אחר, מנהיג, פוליטיקאי, נביא, משורר, או אפילו רופא כפרי, שיכריזו הכרזות לא פחות טובות משלנו... שיצעק "או שנחיה ביחד או שנמות ביחד", שיתראיין לעיתון ויגיד: "אני לא מהפכן. אני רק שערה בגבה של שמיר..." ואחר כך שיאיימו עליו בטלפון... שיגידו שהוא שמאלן, הומו וחשישניק... ואז יהיה עם מי לדבר, לא רק נגד מה למחות...

... והזמן לא פועל לטובת אף אחד... הזמן לא פועל... הזמן לא פועל ערבי ולא פועל עברי... הזמן הוא רק הפסקה בין המלחמות... ומי שלא מדבר בהפסקה הזאת, יהיה עליו לסתום את הפה לנצח ואולי גם ליפול במלחמה הבאה, כשמילותיו האחרונות: "טוב לשתוק בעד ארצנו", קפואות על שפתיו לנצח, לדראון עולם...

... עומד לי שוב בכיכר הזאת... לבד לגמרי... אני מנסה לזוז לאיזה צד אבל לא מצליח... אולי נירדמה לי הרגל השמאלית... כבר ממש חושך מסביב לכיכר מלכי ישראל... ואין אפילו רמז למלך... בבאר "אליפי", מעבר לכיכר, שומעים תקליט די ישן של דוד סטיוארט: "אני לא רוצה לדבר על זה"... בבאר אחר, בפולי־וולים, יורם וירדנה, הזוג שהוצמד לחג הארבעים, שר: "לפעמים אנחנו שניים"... פסל השואה של תומרקין מסתיר לי את הירח... אני מתיישב על בריכת העירייה שלא משפריצה בלילה, וצועק אל הלילה בכל כוחי: "א־חמ־ד, ה־ש־מ־י־ע קו־ל!!!".

גילויי אהבה ושאיפה לשלום

לנועם חומסקי

בהלויתה של תירצה פורת ז"ל אמר ראש הממשלה שלכם, מר שמיר: "גילינו אהבה לאויבים שלנו, והם החזירו לנו בשנאה עיוורת ופראית".

והנה גם את זה פתרנו, בלי שולץ. יש לנו סוף־סוף גם הגדרה לאהבה: אלות בראש ובעיטות בתחת. מעניין אם ראש הממשלה קרא אי פעם את זכרונותיו של המרקיז דה־סאד.

זה בסדר, ביאליק. אתה, ששוררת בעצב נעורים: "אומרים אהבה יש בעולם, מה זאת אהבה?" – הנה יש לך תשובה, חיים נחמן.

כל ילד יודע מעכשיו: אהבה היא מכות רצח.

אהבה זה לנפץ ורועות באלות, לגרש לארץ אחרת, להרוס בתים. אהבה זה להשפיל, ולעצור, ולרסס בגז.

החצץ וכדורי הגומי הם הגשם של האהבה.

ואם מישהו מת מרוב אהבה, יהי זכרו ברוך באהבה.

מי שחושב שאהבה זה חיבוקים ונישוקים, ושנאה זה מכות רצח – לא צוער עם השפה המתחדשת ברהיישה וכרהרייה, בעזה ובשכם, או לא קרא את ג'ורג' אורוול:

המלחמה היא שלום והשלום הוא מלחמה.

ואהבה היא מה שאנחנו עושים להם כבר עשרים שנה.

האהבה היא פיצוץ.

•

במורעה המפרסמת את "מופע ההצדעה של צה"ל", מבטיחים לנו: "מטס של חיל האויר, צניחות חפשיות, הצגת חילות צה"ל, קרב משולב, והשאיפה לשלום". (ההדגשה כמובן שלי – י.ג.).

לא יראו אותי במופעי הצדעה כאלה, כי תמיד אני חושש שאיזה צנחן יפול לי חופשי על הראש או איזה קרב משולב יחליט לעבור לקהל.

לפיכך אני תמיד מעדיף להצדיע לצה"ל מהבית, ואם אפשר מהמקלט. רק לא להצטופף מתחת לאווירונים האלה שעושים לולאות על הראש שלי וכותבים "ארבעים" בשמיים שיכולים ליפול עליך בכל רגע.

למרות כל זאת, מאוד היה מעניין אותי לראות כיצד מרניץ צה"ל שלנו את המספר "שאיפה לשלום". האם מדובר ביונים מתות "שיורים" אותן מתוך קני־תותחים ארוכי טווח, או אולי בפלוגת משיחים צבאיים שיעברו בסוף המסדר הרגלי רכובים על חמורים לבנים, ובאותו זמן, מטוס אף 16 יטוס על הקהל עלי־זית?

... צבא, כל צבא שבעולם, שואף למלחמה. רק גנרל מופרע יכין את הצבא שלו לשלום. מי שמפגין את השאיפה שלו לשלום בסוף טורי טנקים עמוסי פצצות, שלא יתפלא שהשלום בורח לו כל הזמן. ותמתוק את החינוך שלך, ג'ורג' אורוול, אני רואה אותך!

קחו את הפרסים ב כיף-כף

מי תהיה המשפחה שתזכה בכל הפרסים האלה?

לא בכל יום יכולה משפחה מאושרת אחת ליהנות מכל כך הרבה מתנות, כי לא בכל יום יש מבצע כזה: פרס לאבא, אמא ושני ילדים המורכב מעשרות פרסים נהדרים! גם כרטיס טיסה משפחתי לפריז וגם מלתחה בשווי 1,000 ש"ח לכל אחד מבני המשפחה (אב, אם ושני ילדים) וגם מחשב אישי וגם אורגן אלקה וגם אופני פג'ו וגם מיטת נוער "ספרדייז" וגם תיק בית ספר של מודן וגם כרטיס כניסה משפחתי לכל מתקני חלונה פארק וגם ספר של ספריית מעריב וגם חולצות של מכבי ת"א ו... רק משפחה אחת תזכה בכל.

כל הפרסים האלה יהיו של משפחה אחת!

- ★ כרטיסי טיסה לפריז לאבא, אמא ושני ילדים.
- ★ מחשב אישי.
- ★ 4 אופני פג'ו לאבא, אמא ושני ילדים.
- ★ 2 מיטות "ספרדייז" לילדים.
- ★ 2 סטים מצעי "כיתן קיד".
- ★ מלתחה של גולף בשווי 4,000 ש"ח לאבא, אמא ושני ילדים.
- ★ אורגן.
- ★ גיטרה.
- ★ 4 תקליטים.
- ★ 2 תיקי מודן לביה"ס.
- ★ 4 ספרים.

איך תזכו? פשוט מאוד!

איכלו בכיף אצבעות כיף-כף של עלית ושימרו על העטיפות. כאשר תאספו 5 עטיפות, רישמו את הפרטים: שם, שם משפחה וכתובת, השלימו את הסיסמה: "קח הכל...", הכניסו למעטפה עם העטיפות, ציינו את שם העיתון בו קראתם את המודעה ושלחו לפי הכתובת: "מבצע קחו את הפרסים בכיף-כף" ת.ד. 23136 תל-אביב 61230 ומיד תכנסו להגרלה הגדולה.

במבצע זה - גם מי שלא זכה יכול לזכות!

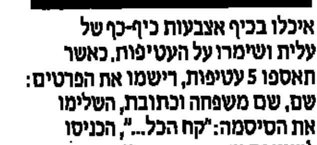
בין השולחים תערך הגרלה נוספת, בה יחולקו הפרסים הבאים:

- ★ 96 ספרים
- ★ 96 תקליטים
- ★ 98 תיקי מודן לביה"ס
- ★ 8 סטים של מצעי "כיתן קיד"
- ★ ועוד 500 פרסים נוספים (חולצות עלית, תיקי יד, תיקי גב, מכשירי ווקמן ושעוני-יד).

זכרו!

כל מעטפה משתתפת בהגרלה. לכן, ככל שתשלחו יותר מעטפות, תגדילו את סיכוייכם לזכות.

ההגרלת תערך ביום ד' 15.6.88

קח הכל ב-

עלית

רגע גורלי

(המשך מעמוד 10)

ורקדנו כל הלילה. אולם בלב כל אחד קיננה גם דאגה גדולה למה שעתיד להתרחש מכאן ואילך. האמונה הגדולה שלנו בעצמנו נסמכה גם על בן גוריון.

"הורי היו אנשי העליה השלישית וחברים במפא"י. דמותו של בן גוריון ליוותה אותנו לאורך כל התקופה וחיזקה אותנו. עבורי הוא היה דמות של ענק בדורו, עימה הזדהתי הן בילדות והן מאוחר יותר, בבגרות. את קולו הכרנו היטב משידורי המחתרת של ההגנה, וכאשר שמענו את קולו מכריז על הקמת מדינת ישראל, היכו בנו המילים בעוצמה חריפה וסחפו את כולנו לידי התרגשות גדולה".

פרס: "עם בן גוריון ולוי אשכול".

"באותם ימים גורליים כבר עבדתי עם בן גוריון ולוי אשכול. ביום שישי עמדתי בפתח מוזיאון תל אביב ממתין בקוצר רוח להכרזה. שמעתי את בן גוריון מכריז על הקמת המדינה ומיד חזרתי למטה ההגנה ברמת גן. השעה היתה גדולה, אולם לא היה זמן להתעכב ליד רגע היסטורי זה אלא לבססו בעשיה. עסקתי אז בכוח אדם, רכש, תעשיה. שמעתי את ההכרזה וחזרתי לעבוד. התחושה שעברה בי לא היתה של שמחה, אלא של גאווה גדולה. ידעתי את המצב לאשורו והבעיות הגדולות שעומדות בפנינו. ידעתי שבן גוריון דואג מאוד: 'היום רוקדים מחר יורים', הוא אמר".

שרון — על גשר במבואות קלקיליה.

"היינו עסוקים באותו יום בהכנות אחרונות לקראת פשיטה לילית לפיצוץ גשר שמחבר את קלקיליה עם ראש העין ושהיווה ציר שחיבר את השומרון לכיוון יפו.

"אחר הצהריים הספקתי לקפוץ לביקור בבית הורי ואצל חברתי, ושם שמעתי את ההכרזה של דוד בן גוריון. למען האמת, לא הרגשתי את אותה התרגשות שחשתי ב־29 בנובמבר, עם הכרזת האו"ם. כנראה בגלל העובדה שהיינו כבר חמישה וחצי חודשים בתוך מלחמה קשה מאוד על עצמאות. כמה שעות אחרי הכרזתו של בן גוריון הובלתי את המחלקה, שהיתה עמוסה בחומרי נפץ לפשיטה על גשר במבואות קלקיליה. היתה חשיבות רבה להצלחת המבצע, שכן הגשר היה הציר העיקרי ששימש את בא ההצלה הערבי של קאוקג'י".

שחל: "פיקוח נפש דוחה שבת".

"היינו באותם ימים בבגדד, עיראק, אבל ליבנו היה בישראל עם העם הנלחם לתקומתו. היינו משפחה ציונית מאוד. אני עצמי הייתי בן 12 וידעתי שאבי ודודים שלי חברים במחתרת ציונית 'התנועה'. הם הכינו תצהירים, התאמנו בנשק בסיוע שליחים מישראל כדי להקים כוח מגן.

"לא היה דבר חשוב במשפחתנו ממדינת ישראל והגשמת היעדים הציוניים. היינו משפחה אמידה מאוד ועשינו כל שביכולתינו כדי לסייע. באותו יום שישי התאספנו כל המשפחה, כלי עין הרע איזה משפחה גדולה, ובחרדת קודש נכנסנו לחדר בו היה ממוקם הרדיו. המבוגרים הזהירו אותנו, הילדים, לבל נוציא הגה בשעת השידור. אבא חשש מאוד שהודעת ההכרזה על הקמת מדינת ישראל תתאחר ותכנס לתוך השבת. הוא היה שומר מצוות אבל החליט, כי גם אם יכנס השידור לתחום השבת, הוא ישאיר את הרדיו פתוח, מעין פיקוח נפש דוחה שבת.

"העיקר היה לשמוע מישראל על הקמת מדינה. ואמנם השידור החל. היו מתח והתרגשות בחדר, איש לא פצה את פיו. לאחר שבן גוריון סיים להכריז בקולו המיוחד על הקמת מדינה לעם היהודי, היא מדינת ישראל, לא יכול היה יותר אבי להחריש. הוא הליט את פניו בידיו וקרא בקול גדול: שמע ישראל.... זה היה האות לכולנו לתת דרור לרגשותינו. פרצנו בשירה אדירה של 'התקווה'".

נחמקין — רגל מגובסת מפציעה.

"הייתי בן 22, נשוי ואב לבת. בשום אופן אני לא מצליח לזכור מה בדיוק עשיתי באותו יום, מה שאני כן זוכר זה שהסתובבתי עם גבס ברגל מפציעה בקרבות עם קאוקג'י במשמר העמק. מה שעניין אותי באותם ימים היה איך לעזור לחברים שנלחמו. היה לנו בנהלל רדיו שהיה מוצב באולם התרבות, אבל אני פשוט לא זוכר אם שמעתי את ההודעה או לא. כך או כך, קמה המדינה".

קורפו: "בחדר האוכל של בית הסוהר".

"באותו יום הייתי במחנה המעצר בקניה. במארס 1944 נעצרתי בבית בשכונת בתי ורשה בירושלים, באשמת חברות באצ"ל. הועברתי מכלא לכלא בארץ עד שהועברתי לקניה המרוחקת. היה לנו מכשיר רדיו בכלא ומנובמבר 1947, לאחר שהאו"ם החליט על הקמת המדינה, הצבנו האזנה קבועה לרדיו לשמוע מה אומרים בישראל ובעולם הרחב על מדינת היהודים.

"באותו יום ישבנו כולם בחדר האוכל. כל האסירים צבאו על מכשיר הרדיו, דחקו ראשים, ביקשו להקשיב לכל מילה שיוצאת מהמכשיר. המתח היה רב וקולו של בן גוריון בקע מהמכשיר. כלם קפצו משמחה, חיבוקים ונשיקות. שרנו את 'התקווה'. בצד תחושת שמחה זו היתה גם תחושה של חרדה מן העתיד הצפוי. ידענו שאיננו מוכנים לפלישה של שש מדינות אויבות. רצינו, כמהנו לצאת מהכלא כמה שיותר מהר ולשוב לארץ לתת כתף ולסייע. באותו יום התחלנו במרי אזרחי במחנה המעצר בקניה ותבענו שיחזירו אותנו לארצנו. כן, עכשיו זה ארצנו. ב־22 ביולי 1948 חזרנו סוף סוף לארץ, כמעט חמש שנים מיום שנעצרתי. הגענו עם ספינה לחופי תל אביב. שריקת מטוסים מצרים שהפציצו את תל אביב קיבלה את פנינו".

ויצמן: "בצ'כיה, עם 'סליבוביץ' ודגלים אדומים".

"ב־5 במאי קיבלתי הוראה להתייצב במפקדת השרות האווירי בתל־אביב. מודי אלון ז"ל קיבל אותי והודיע בלי הקדמות שאני יוצא לצ'כוסלובקיה להביא מסרשמידט 109. הנשימה נגמרה לי מטוס של ממש.

"בפראג התנוססו דגלים אדומים ותמונות ענק של סטאלין. התחלנו ללמוד את המטוסים החדשים וב־15 במאי, בבסיס חיל האוויר הצ'כי בצ'סקו בודוביצה, בישר הרדיו שמדינת ישראל הוכרזה. הצ'כים מזמינים אותנו לשתות איתם 'סליבוביץ'. מסביב דגלים אדומים, תמונת סטאלין ואנחנו רוצים הביתה, למדינת ישראל. ב־21 במאי חזרתי לארץ וב־29, ביום שבת, דפקנו טור משוריין מצרי שהיה בדרך לאשדוד"...

פרץ: "דגל מנייר והערבים מיידים אבנים על הבית".

"הייתי ילד בן עשר במרוקו. התאריך חרוט אצלי בזכרון בזכות אבי, מחלוף, עליו השלום. הוא סיפר לי שהבריטים עומדים לעזוב את הארץ ועומדים להכריז על הקמת המדינה. הוא בחוכמתו רצה להמחיש לילד בן עשר על מה הוא מדבר. במקרה חלף אווירון מעל ביתנו ואבא אמר לי: אתה רואה את האווירון הזה, אולי זה אחד המטוסים שלוקחים את הבריטים מארץ ישראל חזרה למדינתם. מכח ההמחשה, רעש האווירון ומראהו נחרט אצלי היום הזה עמוק בזכרון. לעתים אני עוד שומע את רעש האווירון.

"אבא תלה דגל מנייר בחזית הדירה ליד החלון המרכזי בסלון. אמי, אסתר עליה השלום, התנגדה לכך והזהירה את אבי שהערבים ירגזו. אבא לא ויתר. אחרי שעה קלה החלו ערבים לרגום את הבית באבנים ונאלצנו להגיף את התריסים. אבל הדגל נותר מתנוסס בחוץ.

"היתה צפיה לגאולה ועליה לארץ. כחודש לאחר ההכרזה אבי יצא ממרוקו ועלה בעליה בלתי לגלית לישראל לסלול את הדרך בפני המשפחה שנותרה במרוקו. שלושה חודשים אחריו עליתי גם אני לא לגלית במסגרת עלית הנוער עם עוד 19 ילדים. אחרינו עלתה המשפחה כולה".

לוי: "בן עשר וחצי, במרוקו. מי חלם".

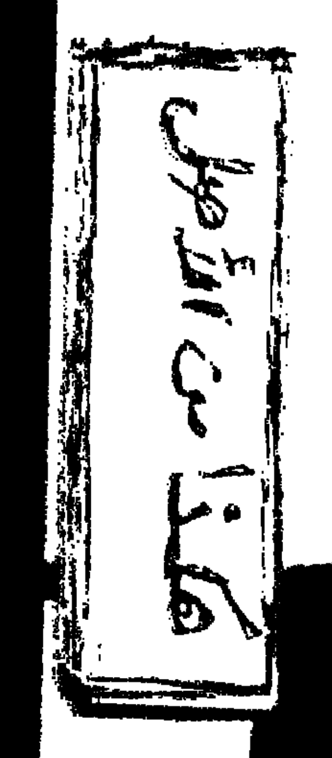
"הייתי ילד בן עשר וחצי, במרוקו. מי חלם אז... מה עשיתי באותו יום בדיוק באמת אינני זוכר".

ארבלי־אלמוזלינו: "עם התלמידים בשדה נחום".

"עליתי לארץ מעיראק תשעה חודשים קודם להכרזת המדינה והתיישבתי עם 'הגרעין הבבלי', בשדה נחום. התכונה במשק באותו יום היתה רבה. המשק ידע מה מתרחש.

"הייתי מורה לאנגלית כשלפתע נפוצה השמועה שהמדינה הוכרזה. התלמידים וגם אני זינקנו מהכתה ורצנו לחדר האוכל, מרכז העצבים של המשק. רבים מהחברים כבר התרכזו שם. רעד עבר בגופי באותו רגע ודמעות גיל ולגו מעיני מאליהן. אחרי שחגגנו עם חברי המשק חזרנו, חברי הגרעין הבבלי, לאוהלים בהם התגוררנו, ושם המשכנו בחגיגה עד אור הבוקר. יחד עם זה, השמחה לא היתה מלאה. אני השארתי בעירק את הורי וחמשת אחי וידעתי שהערבים לא ישלימו עם הקמת המדינה ויתייחסו עכשיו אל היהודים במדינותיהם כאל בני ערובה. לצערי החששות לא נתבדו ועד שעלו אמי, אחי ואחיותי, הלך אבי לעולמו והמשפחה עברה עינויים וסבל רב.

אילן בכר

גליל

סופשבוע

מאת נילי פרידלנדר
בשיתוף רשות
שמורות הטבע

אירוס הדור. נחשב לאירוס היפה והמיוחד ביותר בארץ (צילום: דורון הרי).

64. בין אילת למטולה

אחרי שראו את היופי של שמורת נחל דישון בטלוויזיה התקשרו אלינו קוראים ששאלו איפה זה בדיוק ואיך מגיעים לקטעים היפים של הזרימה עד סוף האביב, הפריחה וקינון העופות הדורסים.

● **אל נחל דישון:**
קל לטייל בשמורת נחל דישון והפעם מדובר בקטע שאורכו שישה וחצי ק"מ מהכביש בין המושבים דישון ועלמה, עד לכביש בין שדה אליעזר לאילת השחר. אפשר לעשות את הטיול בהליכה ובהסתלבטות על המים. ההליכה נטו אורכת שעתיים וחצי. ואפשר לעבור בו בג'יפ או ברכב מנועי 4x4. לאורך הנחל הזורם באביב יש דרך עפר לבנה. אפשר לרדת אל הנחל גם בטיול משפחות רגיל, עם ילדים ומבוגרים. לא חייבים לעשות את כל הדרך כדי להגיע לקטעים יפים. אם באים בשתי מכוניות אפשר להקפיץ מכונית אחת אל סוף המסלול. והנה כל האפשרויות.

● **להגיע להתחלה:**
נקודת ההתחלה להליכה בתוך הנחל נמצאת בכביש המחבר את צומת עין זיתים (מכיוון צפת) עם צומת ישע.

● **נסיעה מצומת סאסא (חירם):**
נוסעים מנהריה לכיוון מעלות וצומת חירם. פניה בצומת תפן לצומת סאסא (דרך חורפיש), נסיעה לגן לאומי ברעם והמשך ימינה, מזרחה (לא לכיוון דובב, ולא לגוש חלב). נוסעים עוד שישה ק"מ ופונים ימינה לכיוון הכפר הצ'רקסי ריחניה. הכביש עובר מעל מצוקי נחל דישון והנסיעה לאורכו יפה במיוחד. מריחניה פונים שמאלה לכיוון מושב עלמה, עוברים לידו ונוסעים עוד חמישה וחצי ק"מ עד שמגיעים לכביש הפונה ימינה, צפונה לתחנת שאיבה של מקורות. כאן חונים ויורדים אל הנחל. הכניסה לנחל נמצאת כשני ק"מ לפני הפניה למושב דישון.

● **מצומת עין זיתים:**
נוסעים ליד המושבים דלתון, כרם בן זימרה ועלמה. הכניסה לנחל אחרי מושב עלמה ולפני מושב דישון, כפי שתואר לעיל.

● **מצומת ישע:**
מהכביש בין אילת השחר למטולה עולים בצומת כ"ח (צפונה משמורת החולה) לצומת ישע ופונים שמאלה, דרומה. עוברים את מושב דמות נפתלי ואת הפניה למושב דישון. נוסעים, ואחרי שני ק"מ הפניה שמאלה, לתחנת השאיבה ולכניסה לנחל.

בדרך זו צריך לנסוע, אבל בכיוון ההפוך, כדי להקפיץ מכונית אחת לסוף מסלול ההליכה: שני ק"מ דרומה ממושב שדה אליעזר וק"מ אחד לפני אילת השחר.

אחרי הגשר על הנחל בכביש אילת-מטולה יש מימין, ממערב, תחנת אוטובוס ולידה כניסה לדרך עפר, אליה מגיעים המטיילים בנחל.

● **אירוס הדור:**
כאן פורחים עד סוף אפריל האירוסים ההדורים, הנחשבים לאירוסים היפים והמיוחדים ביותר בארץ. לאחר שכמעט ונכחדו, הם שמורים כאן ומוגנים במיוחד. לחפש אותם לאורך הכביש הראשי בין אילת השחר למטולה.

● **ליד התחנה:**
מטיילים שלא יכולים, או לא רוצים, לטייל בכל הנחל, אפשר להיכנס אליו בדרך העפר הזאת, 900 מטר צפונית לאילת השחר, ליד תחנת האוטובוס, ולנסוע שמאלה ברכב הפרטי עד כמה שאפשר, בדרך לבנה בין ברושים, וללכת שני ק"מ עד למיפגש עם נחל דישון, ואחר כך לאורכו, ובחזרה.

● **מה יש בדישון:**
מים זורמים , עד סוף האביב, בין מצוקים מכוסים עצים ושיחים בכל הגוונים הירוקים. אלונים, אלות, שקדים ועצי זית בר. הוורוד של כליל החורש, חורש טבעי. להרים עיניים למעלה, למצוקים שם מקננים עיטים, תיוואים, רחמים. על הסלעים האפורים החשופים מקפצים שפנים. מי שילך לכל האורך יראה אבן עגולה ענקית, שריד מבית-בד עתיק, זרוקה בנחל.

● **אחריו:**
לא להשאיר ליכלוך בנחל. אין בסביבה חניונים מסודרים. רק חניון האלה האטלנטית, בין צומת ישע לצומת כח.

● **מסעדות:**
בית הארחה אילת השחר: מסעדה חלבית וצמחונית, 1200-1500. קפה אמריקני ועוגות טובות. בשרית בערב. טלפון 932338 (06).

יסוד המעלה, בית דוברובין: 1000-1600, ובערב משבע וחצי לתוך הלילה. טלפון 934495-06).

מפל החצאית

רבים מכירים את מפל התנור, אליו מגיעים בכביש מקרית שמונה למטולה, ורואים בדרך את התמורים של קיישמן ואת האריה השואג בתל חי.

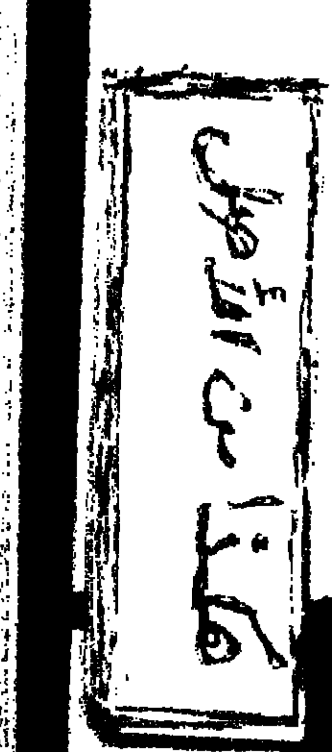
התנור הוא תשנה מפל אדיר, ואינו תנור אלא "תנורה" – השם הערבי לחצאית התחתונה שזו בדיוק הצורה שלו.

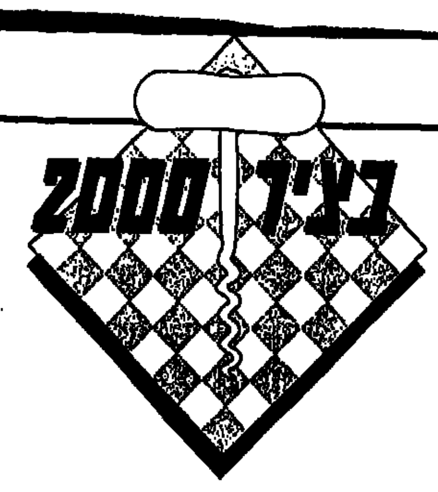
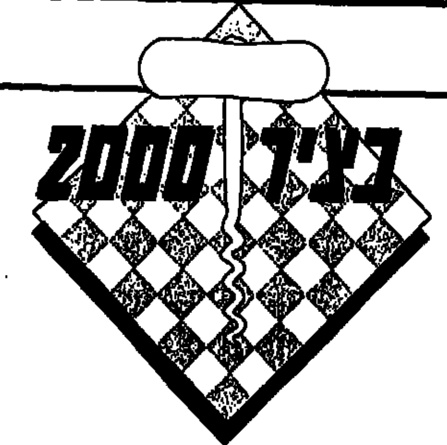
לפני שיהיה חם והתקלאים בדרום-לבנון יטו את מי נחל עיון להשקות את שדותיהם, כדאי לרדת לשמורת נחל עיון ולראות את כל ארבעת המפלים ממטולה עד התנור.

נוסעים למטולה, והכניסה נוסעים לאורך הגדר עד למגרש החניה ליד המשטרה מול ליד החניון ויס, בחורשת אקליפטוסים. מקום לפתוח צידנית. חונים ועוברים ליד הצריפון בשער, שם משלמים. יורדים לשבילים המחודשים והמתוקנים שעשסים לו, הפקח הוותיק של השמורות.

ללכת רק בשבילים, לאורך המפלים. אם חם, אפשר להשתכשך במים ולהמשיך בהליכה קצרה ונוחה עד שיורדים במדרגות, ליד בית הקברות היפה של מטולה. מושבה בת תשעים ושתיים. לרדת לאט. פריחת ההלבלוב הצהוב על המצוקים, ולגע תאלי הוורוד.

אם באים בשתי מכוניות, להקפיץ רכב אחד לכניסה הדרומית לשמורה, ליד מפל התנור, שם יחכה לכם בחניה. אם לא – לעשות צירופים עם מטיילים אחרים. ואם לא – פה לצריפון ליד מפל התנור ושם יעזרו לכם לתפוש טרמפ למעלה, השמורה פתוחה למטיילים בכל יום, 0800-1600.

הארומה, ליבו החמקמק של היין

עודד שופיוב, בנו של כורם רחובותי, דור שלישי, סיים לא מכבר לכתוב עבודת דוקטורט בהדרכת הפרופסורים בן עמי ברבדו, רפאל איקן ואילן רות בנושא קשור ללב־לבו החמקמק של היין – הריחות, ובעיקר ריחות הארומה. הזדמנו לשיחת־יין שהתקיימה, כמובן, על כמה בקבוקים, ונקודת המוצא שלה – שני יינות ישראלים חדשים: שרדונה של כרמל, והריזלינג הלבן או הריין־ריזלינג של רמת הגולן.

פתחנו במזיגת יין שרדונה יבש כרמל 1987. בחנו את הצבע ואת צלילות היין. עודד טען שצבעו טוב, אבל אינו יוצא־דופן. הצבע אינו זוהר דיו, אמר, והוא היה מצפה לגוון ירקרק מעט יותר. ריח הארומה היה טוב. זהו שרדונה חד משמעי.

חמישה גביעים:	🍷🍷🍷🍷🍷 – מעולה.
ארבעה גביעים:	🍷🍷🍷🍷 – טוב מאוד.
שלושה גביעים:	🍷🍷🍷 – טוב.
שני גביעים:	🍷🍷 – בינוני.
גביע אחד:	🍷 – מספיק.
ללא גביעים:	יין פגום שנדחה על־ידי הצוות.

בענבי שרדונה ניתן לזהות את מקור היין באמצעות חוש הריח בלבד. יודעי דבר אף מזהים בריח השרדונה את ריחות התפוח והבננה. עודד אמר כי ריח השרדונה של כרמל הוא יותר בננה מתפוח. בפה – היין היה יבש, חלק וקצת קצר. פירושו שתחושות היין בפה נסתיימו מהר מדי. בצרפת אומרים: "כרם צעיר נגמר מהר בפה". אכן זה נכון: כרמי השרדונה חדשים בארץ. לסיכום – יין טוב, ללא פגם.

אחרי־כן עברנו לריזלינג לבן של ירדן. בקבוק זה מבציר 1987 הוא יין מתוק, וחבל שהדבר לא צויין על גב התווית. לדעת עודד, חלה התקדמות ניכרת באיכות היין מאז בציר 1986, ועתה ניתן לזהות את ריחותיו כריחות של ריזלינג לבן של הריין. אולם עדיין כברת דרך לפניו בטרם יגיע לרמה אופטימלית.

● זמינות הארץ ליינות חו"ל:

פתחנו בקבוק שרדונה 1983 של יקב גוימרה בקליפורניה. צבעו היה מעולה, מבחינת זוהרו, אולם נוטה לצהוב. זיהיתי בו ריח שאני מכנהו "גומי שרוף" ואילו עודד כינה בשם "צלי אש". לטעמי, הריח הזה – הטיפוסי להרבה ריחות שרדונה קליפורניים – הוא שלילי, אבל לדעת עודד אין זה כך. היה זה יין בעל חומצה נמוכה, אחוז אלכוהול גבוה ותחילת תהליך חימצון. צבעו, כאמור, צבע קש. הריח שייחד אותו כנראה לא היה בוקה אלא ארומה, ונתרם ליין על ידי הענב עצמו. יתכן שסיבת הריח הזה בבציר מאוחר מדי של הענבים. אילו היו מקדימים בבציר, הוא לא היה קיים ביין. סיכום: על השרדונה הקליפורני הזה איני ממליץ.

בעקבות בקבוק זה פתחנו שניים נוספים, הפעם יינות מדרום־אפריקה. הראשון של k.w.v, שריחותיו היו כשל ריזלינג גרמני, ועלה עליו ריין־ריזלינג של דוגלס גרין, שלדברי עודד פיתח מימד מיוחד ומעולה של ריחות בוקה בקבוק האופייניים לריזלינג במיטבו.

●

ועתה לכמה טענות שהגיעו אלינו לאחר פרסום המדור הראשון – ותגובות הצוות:

טענה: אי אפשר להשוות יין מבציר 1986 ליין מבציר 1987.

תשובתנו: אמת! יין לבן הוא במיטבו בשנתו הראשונה, בעוד שיין פגום הוא פגום, גם אם לא נשווהו לטוב ממנו.

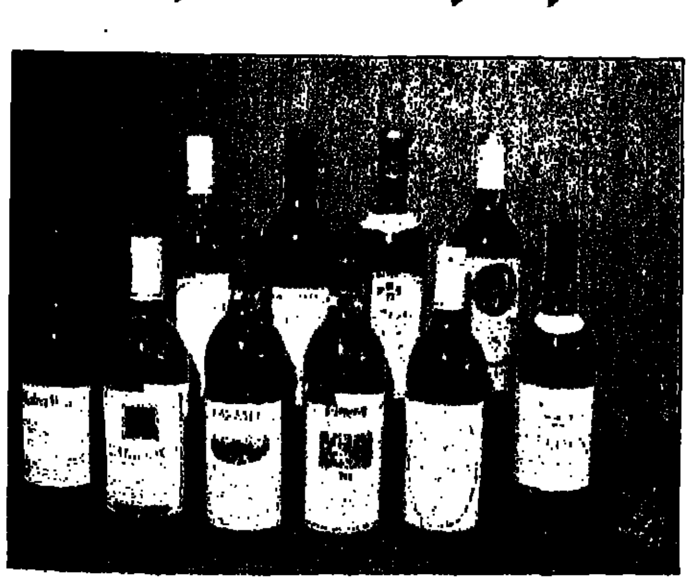
טענה: מי החליט מה יהיה קנה־המידה לבחינת ומדידת איכות היין.

תשובתנו: חברי הצוות מנסים לבנות קנה־מידה להערכה מתוך המצוי בארץ ומתוך האפשרויות הגלומות בענבים, ביקבים ובתנאי האקלים והקרקע של מקומנו. ההנחה הבסיסית שלנו היא כי ליינות כל ארץ יש איפיונים מיוחדים להם, ואנו נעריך את המצוי בארץ על סמך הנתונים של כאן ועכשיו.

טענה של אדוארד זלצברג, ייינן יקב חברון. במדור הקודם נכתב כי אמרלד ריזלינג מאסטרו של יקב זה אינו יבש אלא חצי יבש. מר זלצברג מוסר לנו כי בידו אנליזה מעבדתית המוכיחה שהיין הוא אכן יבש.

אני מקבל את טענתו וחוזר מקביעתי הנ"ל. טעותי היא למעשה עדות חיובית ליין, שהוא רך וחלק ועסיסי – תכונות המצויות בדרך־כלל ביין חצי יבש, ועצם קיומן ביבש הוא שבח ליין.

ישראל עשהאל

עשרת הנבחנים לפני הטעימה (צילום: יוסי אלוני)

רוזה ומוסקט על הכוונת

גם הפעם (5.4.88) נערכה הטעימה במלון "הילטון" בתל־אביב, והשתתפו בה חברי הצוות הקבוע של "סופשבוע" – אבנר און, סמנכ"ל "רן אבדיה" הרצליה, שרל לואינז'ר, מהנדס יין, והחתום מטה.

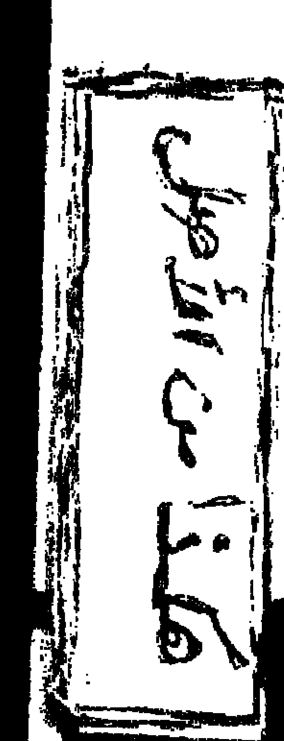
דירוג היינות:

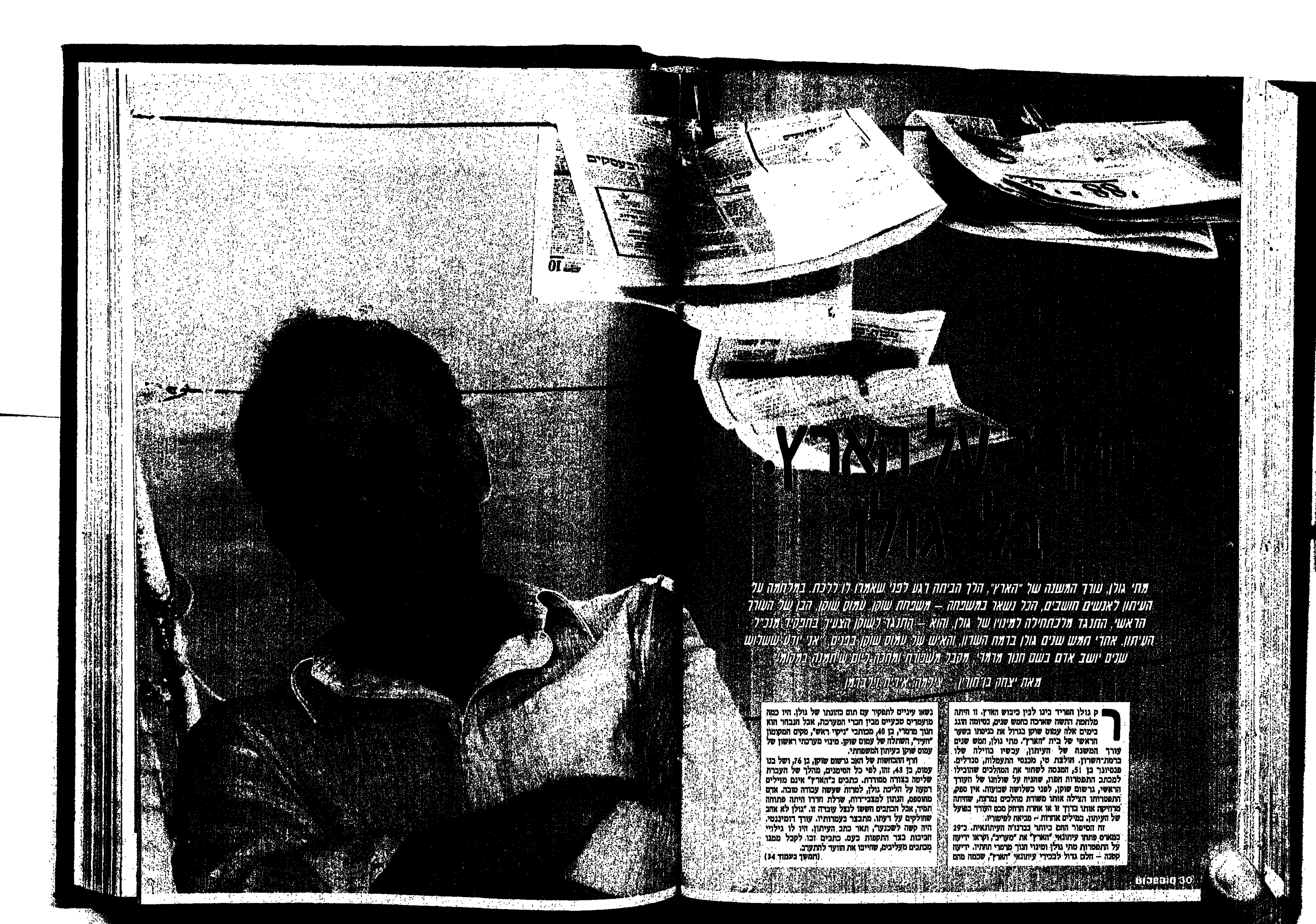
1. גרנש רוזה כרמל 1987	🍷🍷(+)
2. גרנש רוזה מונפורט 1986	🍷(+)
3. גרנש רוזה אשקלון 1986	🍷
4. רוזה קברנה ירדן 1987	🍷🍷🍷(+)
5. רוזה קריניאן ברון 1987	🍷🍷(+)
6. גרנש רוזה אליעז 1986	–
7. גרנש רוזה חברון (ללא שנת בציר)	🍷🍷
8. מוסקט כרמל יבש 1987	🍷🍷
9. מוסקט ברון חצי יבש 1987	🍷🍷🍷(+)
10. מוסקט ברון מאסטרו יבש 1987	🍷🍷(+)

● הערות לדירוג:

לעניין מוסקט כרמל: ביין אין פגם, אולם קשה לזהות בו את הארומה ה"מוסקטית" האופיינית.

לעניין רוזה גרנש אליעז: צבעו אדום עכור, ולא רוזה צלול, כנדרש. כמו כן נדף מן היין ריח לא נעים, שלילי מאוד, שגרם לנו לדחות אותו, במיוחד לאחר שחשנו בו גם בפיו, וביתר אינטנסיביות.

על הארץ.
גולן

מתי גולן, עורך המשנה של "הארץ", הלך הביתה רגע לפני שאמרו לו ללכת. במלחמה על העיתון לאנשים חושבים, הכל נשאר במשפחה – משפחת שוקן. עמוס שוקן, הבן של העורך הראשי, התנגד מלכתחילה למינויו של גולן. והוא – התנגד לשוקן הצעיר בתפקיד מנכ"ל העיתון. אחרי חמש שנים גולן ברמת השרון, והאיש של עמוס שוקן בפנים: "אני יודע ששלוש שנים יושב אדם בשם חנוך מרמרי, מקבל משכורת ומחכה ליום שיתמנה במקומי"

מאת יצחק בן־חורין · צילומה: איה ויגרמן

רק גולן הפריד בינו לבין כיבוש הארץ. זו היתה מלחמת התשה שארכה כחמש שנים, כסיומה חוגג בימים אלה עמוס שוקן בגדול את כניסתו בשער הראשי של בית "הארץ". מתי גולן, חמש שנים עורך המשנה של העיתון, עכשיו בווילה שלו ברמת־השרון. חולצת טי, מכנסי התעמלות, סנדלים. פנסיונר בן 51, המנסה לשחזר את המהלכים שהובילו למכתב התפטרות חפוז, שהניח על שולחנו של העורך הראשי, גרשום שוקן, לפני כשלושה שבועות. אין ספק, התפטרותו הצילה אותו משורת מהלכים נמרצת, שהיתה מרחיקה אותו בדרך זו או אחרת הרחק מכס העורך בפועל של העיתון. במילים אחרות – מביאה לפיטוריו.

זה הסיפור החם ביותר בברנז'ה העיתונאית. ב־29 במארס פתחו עיתונאי "הארץ" את "מעריב", וקראו ידיעה על התפטרות מתי גולן ומינוי חנוך מרמרי תחתיו. ידיעה קטנה – חלום גדול לבכירי עיתונאי "הארץ", שכמה מהם נשאו עיניים לתפקיד עם תום כהונתו של גולן. היו כמה מועמדים טבעיים מבין חברי המערכת, אבל הנבחר הוא חנוך מרמרי, בן 40, מכותבי "ניקוי ראש", מקים המקומון "העיר", השתלה של עמוס שוקן. מינוי מערכתי ראשון של עמוס שוקן בעיתון המשפחתי.

חרף ההכחשות של האב גרשום שוקן, בן 76, ושל בנו עמוס, בן 43, זהו, לפי כל הסימנים, מהלך של העברת שליטה בצורה מסודרת. כתבים ב"הארץ" אינם מזילים דמעה על הליכת גולן, למרות שעשה עבודה טובה. אדם מתוספס, הנתון למצב־רוחות, שדלת חדרו היתה פתוחה תמיד, אבל הכתבים חששו לנצל עובדה זו. "גולן לא אהב שחולקים על דעתו. מתבצר בעמדותיו. עורך דומיננטי. היה קשה לשכנע", תאר כתב העיתון. היו לו גילויי חכיכות בצד התקפות כעס. כתבים זכו לקבל ממנו מכתבים מעליבים, שחייבו את הוועד להתערב.

(המשך בעמוד 34)

החלום שלי הוא שהעם היהודי יהיה עם נורמלי

דוקטור ראובן הכט: "הגיל לא מטריד אותי במיוחד. אינני אוהב, כמובן, את העובדה שהזכרון קצת דוהה ושמות נשמטים, אבל האלטרנטיבה, כמו שאמר ג'ורג' ברנרד שאו, יותר גרועה".

הגיל לא מטריד אותי במיוחד. אינני אוהב, כמובן, את העובדה שהזכרון קצת דוהה ושמות נשמטים, אבל האלטרנטיבה, כמו שאמר ג'ורג' ברנרד שאו, יותר גרועה. היום אני עושה רק מה שהכרתי בתפקידי כיו"ר הדירקטוריון, ושאר זמני מוקדש לדברים שאני אוהב כמו ארכיאולוגיה, הוצאת ספרים ועבודה פוליטית הקשורה בציונות. פעם גם ציירתי; הציור מנתק אותך מהעולם החיצוני, וזה נפלא. לצערי, לפני כרבע מאה הפסקתי, ואין לי אומץ להתחיל מחדש.

אני תלוי לגמרי בעיני. שמיעה בלבד לא מספיקה לי. הזכרון שלי חזותי. כשהתחלתי לאסוף אמנות, לא אספתי שמות אלא ציורים שמצאו חן בעיני. בדיעבד התברר שכמה מהם היו אוריגינלים. למשל, לפני שנים קניתי בפאריס, ברחוב, בחמישה פרנקים, ציור של משפחה ספרדית בערב שבת. כעבור שנים הורדתי את המסגרת והתברר שזה ציור של יוסף ישראלס, צייר שאני מאוד אוהב. כמובן שיש לי גם רפרודוקציות. אני מעדיף רפרודוקציה טובה על אוריגינל גרוע.

בכלל, יש הרבה בלוף והעמדת פנים במסחר סביב האמנות. מתגאים שיש לנו בכנסת אוריגינאל של שאגאל. זה לא האוריגינאל. האוריגינאל הוא הרישום ששאגאל עשה. את התמונות היפות שלו הוא הוריש לממשלת צרפת. לנו נתן ציור גרוע של הפרה הלבנה שתלוי במוזיאון ת"א, ושני גואשים לבית שאגאל בחיפה. הניפוח של מחירי ליטוגרפיות ממוספרות מרגיז אותי מאוד. כשהייתי צעיר, התאהבתי באחת הליטוגרפיות שעשה מאטיס ל"מכתבים של נזירה פורטוגזית". גזרתי אותה מעתון ושמרתי בארנקי. אחרי שנים מצאתי בצרפת עותק מהמהדורה שיצאה ב־100 עותקים, אבל המחיר היה מוגזם; אחרי הכל, ליטוגרפיה זו רק הדפסה, והיא שווה למעשה שקל או שניים. לכן הסתפקתי בצילום, מסגרתי אותו, תליתי אותו ואני נהנה ממנו.

ציור צריך לכבוש את דמיוני או רגשותי כדי למצוא חן בעיני. ציור טוב מבטא ומשקף רגשות בצורה יותר ישירה מספרות, תיאטרון או קולנוע, בהם פועל גורם הזמן, זה מתחיל ונגמר. בעוד שבציור לא צריך לראות קודם חלק זה או אחר. יש לך הדבר השלם, ואחר־כך אפשר לחזור לפרטים שמוצאים חן בעיניך. ציורים שונים עובדים עליך בצורה שונה כשגשום או בהיר, כשאתה במצב רוח טוב או כעוס. ציורים טובים מעניקים לי סיפוק אמיתי, לפעמים רוגע ולפעמים התרגשות.

מוסיקה קלאסית מרגיעה אותי. טעמי המוסיקלי שמרני: באך, בטהובן, מוצרט. בעבר הלכתי הרבה לקונצרטים. בשנים האחרונות – פחות; אשתי לא בריאה ואינני רוצה לעזוב אותה לבד בערב. גם צפייה במחזה טוב, שאני מכיר, מרגיעה אותי כשמכירים את פרטי הסיפור לא צריך להתרכז בהתפתחות העלילה, אפשר להתרכז ביופי המחזה, וזה רילקסיישן אמיתי.

"כתושב חיפה, אני מתבייש שהתיאטרון שלנו מייצא את 'נפש יהודי' לגרמניה ואת 'גטו' לוורשה. יש המתגאים בהצלחת התיאטרון בגרמניה. אמרתי למר גוראל: אם נציג שם את המחזות האנטישמיים של גבלס, נצליח עוד יותר".

שטח פרטי

דוקטור ראובן הכט

יליד בלגיה (1909), גדל בשווייץ, למד באוניברסיטאות במינכן, היידלברג וברלין, כלכלה, מדעי המדינה, תיאטרון ומדעי הרוח. עלה ב־1936, היה פעיל באצ"ל. הקים את ממגורות דגון, ממגורות אשדוד, חברת טלשיר. יו"ר מועצת המנהלים של "נפטון", חבר מועצת המנהלים של "אוצר התיישבות היהודים". היה יועץ אישי לבגין. מייסד הוצאת "שקמונה" ואוסף דגון. חבר פעיל בארגוני תרבות, מכונים ומוזיאונים. חתן פרס קפלן ופרס התעשייה. נשוי, גר בחיפה.

אילו מתנות אתה אוהב לקבל? כמה שיותר זולות וכמה שיותר אישיות.

במה אתה אוהב לגעת? בדברים יפים.

מה מרגיז אותך? העובדה שכדי לקרוא תנ"ך, תלמוד, קארו או אלתרמן אני צריך להשתמש בקבים של תרגום.

מה מעצבן אותך? חוסר דיוק. העובדה שלא למדנו לשמור על נקיון. כשסביבתך נקיה, גם הראש שלך נקי.

על מה אתה גאה? על שום דבר. עשיתי את חובתי, ומה שעשיתי, עשיתי לסיפוק עצמי. לא עשיתי בכך טובה לאף אחד.

במה החוזק שלך? באמונה שלי. אני חזק כשאני צריך להיאבק במישהו חזק כמוני או חזק ממני. ואני נהנה ממאבק טוב, אבל כשמישהו חלש ממני אינני מסוגל להיאבק בו.

על מה קשה לך לסלוח? אינני מסוגל לסלוח על בגידה.

מה אתה שונא? להיות עבד למכונה, לעבודה רגולרית. אני מאושר שאני יכול לעשות פחות או יותר מה שאני רוצה.

מה מוציא אותך מהכלים? שקר מכוון.

מהו זכרון הילדות החזק שלך? ביקור בגן חיות באנטוורפן, בערך בגיל 4. נתנו לי לרכוב על חמור. רציתי עוד סיבוב, הורי סרבו ואני רקעתי ברגלי, צרחתי ופתאום – מכה באחוריים.

מה רצית להיות בילדותך? נהג קטר. ולחיות במדינה יהודית.

מי היו גיבורי ילדותך? הינדנבורג והקיסר הגרמני.

מה היו נקודות המיפנה בחייך? בגיל 12, כשניתקתי מהחנוך המתבולל־גרמני, זרקתי מהבית את עץ האשוח ושמתי במקומו מנורה. ב־1931 – כשהחלטתי שעם גמר לימודי אעלה לארץ. ב־1936 – כשעליתי.

מה הדלק שלך? חוסר סבלנות, מנטלית ופיזית, לשבת בשקט.

איזה אנשים אתה מעריך? אנשים שהכן שלהם הוא כן, והלא – לא.

על מי אתה מרחם? על אנשים מוכשרים שגורלם לא שפר עליהם, והם נכשלים תמיד, עושים כל דבר ברגע הלא נכון או בצורה הלא נכונה.

למי אתה בז? ליהודים הקוראים לעצמם ציונים אך אינם עולים לישראל.

מי משעמם אותך? אנשים שאי אפשר לשכנעם בשום ארגומנט. אנשים שאימצו לעצמם רעיונות של אחרים ואינם מוכנים לחשוב בעצמם.

איזו אישיות הסטורית אתה מעריך במיוחד? את האנציקלופדיסטים הצרפתיים ואת ארסמוס מרוטרדם.

את מי היית רוצה לפגוש? טיפוס כמו הרמב"ם, שהיה פילוסוף, מדען, הסטוריון, רופא, סופר.

אילו אנשים תרשימו אותך במיוחד? הרב אברהם יצחק הכהן קוק, ז'בוטינסקי ודוד רזיאל.

אילו תכונות חשובות לך אצל אחרים? אומץ לב אזרחי, דבקות בעקרונות וברעיונות ולא שינוי עם כל רוח. ואני אוהב אנשים שיש להם עניין בחיים, נוסף על אכילה ושינה.

על מה אתה מתחרט? שבמלחמת העולם השניה לא היינו מאוחדים במאמצים להצלת יהודים.

ממה אתה מאוכזב? שהישראלים לא מתנהגים כאזרחים חופשיים לגמרי אלא מונחים הרבה על־ידי מנטליות גלותית.

מה המאכל האהוב עליך? פירות ים וצ'ולנט טוב.

איזה ספורט אהוב עליך? בזמנו עשיתי הרבה סקי ואפילו זכיתי בפרסים. היום אני אוהב לצפות בקפיצות סקי ובהחלקה על קרח.

איזו אשה יפה בעיניך? טיפוס שמי; שיער טבעי שחור או אדום, גוף יפה ואם אפשר, עיניים ירוקות.

מה החלום שלך? שהעם היהודי יהיה עם נורמלי.

אני מאוד אוהב את התיאטרון הבריטי. המשחק שם לא מוגזם, הם מדברים טבעי ויש לך הרגשה שאתה נמצא פה צועקים, והמשחק לרוב מוגזם. בפאריס, אני תמיד רואה לפחות שתי הצגות. אחת בקומדי פרנסז, ולא חשוב מה מעלים, המשחק תמיד נפלא, ואחת בתיאטרון בולבארי, מחזה מהנה ומשעשע.

שנים תמכתי בתיאטרון החיפאי. אין זה תיאטרון רע, אבל בחירת המחזות פשוט לא תאמן מבחינה לאומית. הם לא מעלים אפילו מחזה פוזיטיבי אחד, הכל נמוך בעיני. למה לא מעלים, למשל, מחזה של משה שמיר "יהודית" או אפילו "הוא הלך בשדות"? במקום זה מעלים את סובול. כתושב חיפה, אני מתבייש שהתיאטרון שלנו מייצא את "נפש יהודי" לגרמניה, את "גטו" לוורשה, להראות לאנטישמים הפולנים מה מוטב חושב. להראות ב"פלשתינאית" חייל יהודי שמכה אשה ערביה הרה בבטן, הרי זו שערוריה. יש המתגאים בהצלחת התיאטרון בגרמניה. אמרתי למר גוראל – אם נציג שם את המחזות האנטישמיים של גבלס, נזכה להצלחה עוד יותר גדולה. אני גם חושב שחלק מהצלחת קישון, ידידי, נובע מכך שהגרמנים שמחים לקרוא איך היהודים שולטים על המדינה היהודית, למרות שהגישה שלו מאוד סאטירית.

לצערי, הטלויזיה הישראלית היא לפעמים שופר לאויבינו וגורמת לדמורליזציה בקרב הצבא והאוכלוסיה. "מבט לחדשות" עושה לי מצב רוח כל־כך רע, שאני עובר לחדשות בטלויזיה של המזרח התיכון או ירדן; לפחות שם אני יודע שזה האויב.

מאוד אהבתי את "נגה", ולא בגלל התוכן, אותו אני מכיר, אלא מפני שזה היה עשוי כל־כך יפה. המשחק, התלבושות, הרקע – הנשים נראו כמו תמונה חיה של רנואר, והגברים כמו ציורים חיים של מאנה. לפעמים יש תכניות דוקומנטריות נפלאות, כמו למשל "אנשים יפים" על חיות. זה היה כל־כך מרגש, הכל שלא המשיכו. עם זה, אני אוהב את הסרטים הדוקומנטריים של דיוויד אטנבורו, גיאוגרפיה, הסטוריה, אמנות, כל דבר שהוא עושה תמיד מעניין, יפה ומחנך. אחרי שרואים את הסרטים שלו, קשה לסבול את החיקויים.

אני איש של לילה. הולך לישון מאוחר וחייב לקרוא לפחות שעה לפני השינה. קורא במקביל כמה ספרים. ספרות מקצועית, ארכיאולוגיה, הסטוריה, לפעמים בלש. מגזה, למשל, אני אוהב אותו כי הוא כל־כך הגיוני. רומן אני קורא עד הסוף רק אם הוא מעניין. ברגע שאני משתעמם – אני מפסיק, לא מבזבז זמן. קורא בגרמנית, צרפתית, אנגלית.

עברית התחלתי ללמוד לפחות 30 פעם. בגלל החינוך הייקי התחלתי עם דקדוק, ולא העזתי לפתוח את פי לפני שירעתי בדיוק אם אומרים עשרים ושלישי או עשרים ושלושה. את הזכר והנקבה של המספרים ידעתי יותר טוב מהרבה צברים, ידעתי בדיוק מתי שמים דגש, אבל לא יכולתי לדבר. השתעממתי והתחלתי מחדש, עם ספר מלים. שתי המלים הראשונות היו – תקרה ורצפה. אבל אף פעם לא נזקקתי להן. לאנשים לא היתה סבלנות לעברית שלי. אפילו יוסף קלאוזנר דיבר איתי גרמנית באומרו – אני מעדיף לשמוע רוח עברית אמיתית בשפה הגרמנית מאשר רוח גלותית בעברית הכי טובה. וזה נתן לי "הכשר". ז'בוטינסקי דיבר איתי גרמנית. בגין, למרות שהוא יודע גרמנית מצויין, דיבר איתי אנגלית, וגם כשהייתי יועצו וארחנו אנשים מגרמניה, התעקש שאדבר איתם אנגלית.

בתקופה האחרונה אני מתרכז בהוצאה מחודשת של כתבי הרצל, עם חומר רקע, חומר דוקומנטרי, מאמרים על כל דבר, כולל שאלת המיעוטים וטרנספר ושאר נושאים שלא נעים אבל צריך לעסוק בהם. אני חושב שאחת הסיבות למשבר ההתייחסות לציונות היא שהרצל נהפך לשם רחוב, ונורדאו – רחוב על שם מישהו לא ידוע. והצברים חושבים שאחרי בר־כוכבא, החיים החלו בעלייה הראשונה או במלחמת השחרור. מטרת המוזיאון והאוסף הארכיאולוגי שלי היא להראות שזה התחיל לפני יותר מ־4,000 שנה.

"לאנשים לא היתה סבלנות לעברית שלי. אפילו יוסף קלאוזנר דיבר איתי גרמנית באומרו – אני מעדיף לשמוע רוח עברית אמיתית בשפה הגרמנית, מאשר רוח גלותית בעברית הכי טובה".

בילדותי, כשראיתי לראשונה עתיקות, מיד תפסתי את העולם העתיק בצורה חיה טוב יותר מאשר בסרט של ססיל בי. דה־מיל, כי עתיקות זה כלי הקיטש וההגזמות ואתה יכול לחשוב ולדמיין איך חיו כומניים הם, כדי לחוש הסטוריה יהודית בצורה קונקרטית, לא רק כאבסטרקט אינטלקטואלי, ניסיתי למצוא משהו שיתן לי את תחושת הזמן. הדבר הראשון שקניתי היה ססלון עץ קטן מתקופת משה. אח"כ מצאתי מטבע מתוק כמעט לגמרי מתקופת המכבים. שמחתי בו, כי במטבעות היפים לא השתמשו; זה, המתוק, עבר אלפי ידיים של קבצנים ועשירים, כולם אבות אבותי.

נמשכתי למימצאים שהיו עדים לתקופות בהן היינו אומה עצמאית, לא כמו ספר תהילים מפולניה במאה ה־17, כשהיהודים היו מדוכאים, ואספתי לפי הקו הזה. מבחינה מדעית מדובר בתקופת הברונזה השנית ותקופת הברזל הראשונה והשניה. בעבר קל היה לרכוש עתיקות, כי הבריטים התעניינו בעיקר בצלבנים ובתקופה הנוצרית. הלכתי עד תקופת התלמוד וחזרה, לתקופה הפרהיסטורית, ובמקביל – מצרים בתקופת יציאת מצרים וכדומה.

מכיוון שתמיד אספתי מתוך מטרה חינוכית ומדעית, אשתי ואני החלטנו לתת את האוסף לאוניברסיטת חיפה. יכולתי להוריש אותו, יחד עם סכום כסף לבניית מקום. אבל או, סביר להניח שהכסף היה הולך למשהו אחר והאוסף היה נמכר או נרתק לחדרון קטן או מאוחסן במרתף. מכיוון שנתתי אותו עכשיו, יכולתי לבחור את הארכיטקט, הייתי מעורב בתכנון, בבחירת הויטרינות, בצורת הצגת המימצאים, הכל לפי הטעם שלי, וזה היה תענוג גדול.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: דורון הורוביץ

(המשך מעמוד 31)

גולן: "אני לא חושב שאני אדם קשה. הרושם נוצר כיוון שאני נוהג לומר את מה שיש לי לומר. אני לא מדבר בשפה דיפלומטית. אני שם דברים על השולחן. גם בכתיבה שלי אני בוטה. אתה יודע בדיוק איפה אני עומד".

קשה לקבוע מה הפחיד יותר את עיתונאי העיתון: עורך המשנה מתי גולן, או כניסת יריבו, עמוס שוקן, למרכז הזירה. העיתונאים עוקבים במתח אחר צעדיו של שוקן הצעיר. אם ימונה מרמרי כהסכם עבודה אישי, הם מנפחים שרירים, זה יהיה לדעתם "מהלך של התאגדות" מצד עמוס שוקן (שצבר הרבה שעות קרב מול הוועד המיליטנטי של העיתונאים).

כבר ב-1972 מונה עמוס שוקן למנכ"ל "הארץ", אבל בגלל מאבקיו בעיתון – גם עם אביו, העורך הראשי – נאלץ לתעל את האנרגיה, התיסכולים והמזומנים שלו להקמת רשת מקומונים מצליחה, ואת העתון "חדשות", שאותו הקים בהרבה פחות הצלחה. עמוס שוקן, שעמד בפברואר 1984 מול עיתונאי "הארץ" המפגינים ונאלץ להפיק את "חדשות" בעזרת מסוק – שב עכשיו הביתה ל"הארץ" כבעל הבית.

מתי גולן אומר שזה לא יכול היה להיות אחרת. הביולוגיה פעלה לטובת עמוס שוקן, דור שלישי לעסקי מו"לות. את הבעלות על "הארץ" רכש ש.ז. שוקן בשנת 1936. בנו, גרשום שוקן, משמש ארבעה עשורים בערך כעורכו. העורך הוותיק בעיתונות העברית. אף שהוא צלול ועירני, הרי שהתעניינותו בנושאים השוטפים אינה כתמול-שלשום והמהלך האחרון שלו הוא מהלך של חילופי דורות. עכשיו מתייצב עמוס שוקן במרכז העניינים.

כיצד "הריח" מתי גולן שעליו למהר ולהתפטר?

גולן: "לפני כמה חודשים הצעתי למנות את גדעון לוי, אחד משני סגני העורך, לכתב בוושינגטון. כשביצעתי את המינויים הקודמים לא היתה בעיה. תמיד הם נעשו תוך הבנה ומהר. את השליח הנוכחי בוושינגטון, צבי בראל, הצעתי – ותוך כמה ימים גמרנו את העניין. מינוי משה ורדי לסגן עורך זו הצעה שלי. גרשום שוקן התנגד, אבל לא התערב.

"הפריע לי מאוד חוסר היכולת של עמוס שוקן להבחין בין מחדל עיתונאי לבין שחיתות עיתונאית"

הפעם כשהצעתי את גדעון לוי לשליחות, הוא ביקש זמן כדי לחשוב. עברו כארבעה חודשים. בינתיים בראל הגיע ארצה לברר את עתידו וגרשום שוקן ביקש ממנו להאריך שהותו בשנה. הוא יצא מהפגישה מאוד מופתע. גם אני הופתעתי. נכנסתי מיד לשוקן ואמרתי לו שאני רוצה להשתחרר מהתפקיד. ביקשתי ממנו להודיע לי תוך שבוע על התאריך הקרוב ביותר שאני יכול לעזוב את התפקיד. עבר שבוע ולא שמעתי ממנו כלום, אז הגשתי את מכתב ההתפטרות. וההתפטרות נענתה".

המציאות היתה קשה יותר מתאורו של מתי גולן. ביום חמישי התכנס הצוות המוביל של "הארץ" לישיבה. גרשום שוקן לא התייחס כלל לנושא חילופי עורך המשנה, לא טרח אפילו להודות לגולן על חמש שנות עבודתו. ניהל את הישיבה כאילו כלום לא קרה.

כשהסתיימה הישיבה, ביקש שוקן הזקן ממזכירתו לזמן לחדרו את גולן ואת סגניו, גדעון לוי ומשה ורדי. אולי עכשיו ידבר על הפרישה של מתי גולן? שוקן העיר לשלושה ביבושת: "יש בעיתון הרבה שגיאות דפוס. אני מבקש שזה לא יחזור". סטירת לחי למתי גולן. הוא תיכנן לפרוש באחד במאי. עכשיו החליט לפרוש מיד.

גרשום שוקן סרב להתראיין. הוא הגיב: "זה לא נושא שיש לי עניין לדבר לעיתון אחר. זה עניין פנימי".

מתי גולן מספר גירסה מעודנת: "דיברנו על פרישה באחד במאי, אבל נכנסתי לבקש להקדים את זה. לא ראיתי יותר טעם בישיבה שלי לעשות עבודה טכנית, ללא קבלת החלטות וקידום יוזמות. תוך כדי שיחה שאלתי אותו 'אגב, מי היורש שלי?' הוא ענה בחצי חיוך, 'אני אספר לך בבוא הזמן'. אמרתי לו 'אם אתה לא רוצה לומר לי, אז אני אומר לך. המחליף הוא חנוך מרמרי'. הוא הסתכל עלי דקה ואחר כך אמר 'עכשיו אני נזכר שכבר לפני שנה או שנתיים אמרת לי שחנוך מרמרי יחליף אותך', וכזה בעצם נגמר העניין. תוך כמה ימים עזבתי".

מה ידעת על מרמרי?

"אני יודע שכבר שלוש שנים יושב אדם בשם חנוך מרמרי, שאני לא מכיר ומעולם לא פגשתי, יושב ומקבל משכורת וממתין ליום שבו הוא יתמנה במקומי לעורך המשנה של עיתון 'הארץ'".

הרגשה גרועה?

"אפילו הייתי מתבדח על זה עם עמוס. אמרתי לו, 'שמע, אני יודע שברגע שתוכל, תסלק אותי מהתפקיד. אבל אתה תצטרך למהר כי ברגע שאתה תבוא, אני אסתלק הרבה יותר מהר'. אני שמח שעשיתי את זה".

למתי גולן, גבר נאה, תווי-פנים מרוייקים והבעה קשותה, חשוב לצאת טוב גם מהקטע הזה בביוגרפיה המגוונת שלו, הכוללת כתיבת ספרים ותסריטים, הנחיית תכניות טלוויזיה ("זה הזמן") ואפילו ניסיון-נפל להשתלט על מפלגה – ל"ע. יליד תל-אביב, למד בבית-הספר היסודי "אחד-העם" ובגימנסיה הרצליה. בוגר הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית.

"עשיתי את הסטאז' וברגע שקיבלתי את רישום כעו"ד, ידעתי שאני לא רוצה לעסוק במקצוע הזה. יצאתי בשליחות הסוכנות לקנדה. בשנת 1968 התחלתי לכתוב ממונטריאול ל'הארץ'".

ב-1969 חזר גולן לארץ ויאיר קוטלר מינה אותו כתב לענייני תל-אביב. כעבור שנה הקפיץ אותו לתפקיד הכתב הפרלמנטרי. בשנת 1973 התמנה לכתב המדיני של העיתון.

מתי גולן זכה לפרסום עולמי בזכות ספרו "השיחות הסודיות של הנרי קיסינג'ר", שהצנזורה סרבה להתיר פרסומו ולבסוף פורסם בגירסה מתוקנת ותורגם ל-13 שפות. חמש שנים בתפקיד הכתב המדיני, ולאחריהן אתנחתא של שלוש שנים כציר הסברה של משרד החוץ לקנדה. חזר למשך שנתיים לכיסוי הכנסת, עד ששוקן הציע לו להיות עורך המשנה של "הארץ".

מתי גולן: "מהרגע הראשון היו לי חילוקי דעות עקרוניים עם עמוס שוקן, שהיה, כשנכנסתי לתפקיד, גם מנכ"ל עיתון הארץ. הוא התנגד למינויי שלי כעורך המשנה, ואני התנגדתי להיותו מנכ"ל העיתון. באסיפה של עובדי המערכת בעיתון, שהיתה חודשיים לפני שנכנסתי לתפקיד, הבעתי דעתי בנוכחות שני השוקנים שעמוס לא צריך להיות המנכ"ל של 'הארץ', כיוון שהוא מקריש את מירב זמנו ועיקר מרצו למקומונים ולעיתון 'חדשות' שהיה בשלבי הקמה. אני טענתי באותה אסיפה ש'הארץ' זקוק למנכ"ל במישרה מלאה ולא לאדם הרואה בזה דבר משני או דבר מיותר".

עמוס שוקן לא רואה את עיתון "הארץ" כדבר המרכזי?

"אני אומר שהוא לא ראה את 'הארץ' כדבר המרכזי. אני לא יודע איך הוא רואה את זה היום. אני לא רוצה להתחייב על היום. בשיחה שהיתה לי איתו כשהתמניתי לתפקיד, הוא אמר לי ש'הארץ' הוא עיתון שעבר זמנו ומשום כך יש להקיף אותו בעיתונים מסחריים רווחיים שישמרו עליו".

אתה מבין למה התכוון?

"שהוא מיועד לציבור קטן של קוראים שהולך ונעלם. אני טענתי אז ש'הארץ' לא התחיל אפילו למצות את הפוטנציאל שלו מבחינת תפוצה. המציאות הוכיחה שהעיתון 'חדשות' מפסיד עד היום הזה הרבה מאוד כספים ושההוצאות שלו כוסו דווקא על ידי עיתון 'הארץ'".

הקמת "חדשות" פגעה ב"הארץ"?

"לפי דעתי כן. כדי להגדיל תפוצה לא מספיק לעשות עיתון טוב. צריך גם להביא אותו לתודעת הציבור. אני מדבר על שיווק. כשנכנסתי לתפקיד, שיווק היה דבר בלתי קיים לגבי העיתון 'הארץ'. שיווק זה כסף, הפצה, מבצעי פרסומת, מבצעים מיוחדים וגם שיפור מערכת המנויים. כל הדברים האלה צורכים כסף. כיוון שהמשאבים אינם בלתי מוגבלים, אז השאלה לאן הולך הכסף".

אבל עמוס שוקן הצליח להקים עיתון חדש?

"לגבי עיתון שאמור להיות עיתון ערב, טבלואיד, לדעתי כל גיליון פחות מ-80-90 אלף זה לא סיפור הצלחה. 40 אלף עותקים ביום זו לא הצלחה. בתחום המקומונים הוא הטביע חותם היסטורי על העיתונות הישראלית. המקומונים שלו עשו מהפיכה בתחום התיקשורת. הרמה של כמה מהם מאוד גבוהה".

על מה היתה המחלוקת ביניכם?

"הפריע לי מאד חוסר היכולת של עמוס להבחין בין מחדל עיתונאי לבין שחיתות עיתונאית".

"עמוס שוקן אמר לי ש'הארץ' הוא עיתון שעבר זמנו ומשום כך יש להקיף אותו בעיתונים מסחריים רווחיים שישמרו עליו"

רומן כושל עם הפוליטיקה

בין התכתשות אחת עם עמוס שוקן לשניה, ניסה מתי גולן לפרוק את תיסכוליו בכתיבת רומן, ספר, מחזה וגם ניסה להשתלט על מפלגה. "הנהגתי נסיון להחיות את ל"ע. לא היה על מה להשתלט. זה לא סתם שתפסתי מפלגה מסכנה ונסיתי לעשות משהו. אבי היה מהמייסדים של ל"ע, ממייסדי הנוער הציוני. משה קול היה בן בית אצלנו. נסעתי בשליחות הסוכנות מטעם ל"ע, בלימודי באוניברסיטה הייתי מזכיר ל"ע בירושלים. יש לי רגשות עמוקים למפלגה ומאוד הצטערתי לראות אותה בהתדרדרותה והיתה לי אמביציה רומנטית נאיבית להמשיך את הדבר".

מה היתה התכנית?

"ארגנתי קבוצה של 8-10 אנשים מוכשרים, בשנות הארבעים והחמישים. לא באתי לעשות מלחמות. באתי להציע הצעה לשקם מפלגה. הסתבר שגם אנשים שמתייבשים לא אוהבים לעזוב את מקומותיהם, גם כשלמקום אין ערך. ולהלחם לא היה לי כוח ורצון. מהר מאוד ראיתי שאני לא בנוי לעסקי מפלגה. אני לא מתאים לטיפוס בפוליטיקה. אם היו מציעים לי תפקיד בכיר, הייתי יכול למלא אותו. אני לא בנוי לקליקות, נאומים, וישיבות אינסופיות".

מתי גולן אינו מתבייש לספר גם על כשלון ספרותי שהיה לו. "כתבתי רומן מתח שהרקע שלו הסכסוך הישראלי-פלשתיני. הוא יצא לאור רק בארה"ב והיה כל כך גרוע, שעד היום אני לא מבין מדוע לא הפך לבסט-סלר. שהוא הרי לא פחות גרוע מהרולד רובינס וכל השאר. כנראה שצריך גם מזל. מעבר לדמי הקדימה לא קיבלתי סנט אחד. מעניין, חשבתי שזה מספיק גרוע בשביל להצליח".

בינתיים הוא מעדכן, לבקשת הוצאת ספרים אמריקנית, את הביוגרפיה של פרס ומשלים כתיבת מחזה שיועלה ב"קאמרי" בחודש דצמבר. האם זה יהיה נבזי להזכיר שמנכ"ל "הקאמרי" הוא אותו עודד פלדמן שגולן סידר לו את הג'וב ב"הארץ"?

למה אתה מתכוון?

"אתן לך דוגמא אחת מיני רבות. לפני כמה שבועות עמוס ישב ב'אולימפיה' ונשאל מדוע איש בעיתון 'העיר' לא נתן את הדין על הכתבה של מכרם חורי מתול מעוזה, שתאר איך חיילי צה"ל יורים בתינוק. מתוקיד של צה"ל התברר כי הכתב לא ראה את הדברים שתאר כאילו ראה. עמוס השיב על כך בשאלה, האם מישהו בעיתון 'הארץ' נתן את הדין על כך שלא הופיעה הידיעה על מכירת מפעל 'פולגת'. בשיחה שקיימתי עם עמוס ניסיתי להסביר לו את ההבדל בין החמצת ידיעה לבין פרסום דברים שלא היו. בשום פנים ואופן לא הצלחתי להביא אותו לידי הכרה בהבדל בין שני הדברים"

המחלוקת ביניכם היתה על הקונספציה של העיתון?

"לפי דעתו של עמוס 'הארץ' צריך להיות עיתון אליטיסטי. אני חשבתי של'הארץ' היה דימוי של עיתון תיני ומשעמם והמטרה שלי היתה לעשות אותו קצת יותר פופוליסטי, מבלי לפגוע באופיו המיוחד וברמה שלו. הכנסתי מדורים יותר קלים והשאלה מי צדק מתבטאת בתפוצה. כשהגעתי לתפקיד, תפוצת 'הארץ' היתה 36 אלף עותקים ביום חול, וכשאני יוצא מהתפקיד התפוצה 52 אלף. זה עונה פחות או יותר על השאלה מי צדק".

הערה: אלו הם נתונים אי-לה מתי גולן. "הארץ" לא מפרסם מספרי תפוצה (ובזה הוא אינו שונה מהעיתונים האחרים בישראל, המסרבים להיחשף לביקורת תפוצה) וקשה להניח ששוקן היה מאשר עליות רבה כל כך פרישתו של מנוף-אנושי לגידול תפוצה.

מערכת היחסים בין עורך המשנה גולן למנכ"ל שגם שוקן היתה בלתי נסבלת. "היו בינינו חילוקי דעות חריפים מאד, שגלשו לעיתים לפסים אישיים והתכתבויות קשות מאד. התכתבות בנושא אחד היתה נמשכת כעשרים מכתבים בכל צד".

באיזה נושא?

"איך צריך להיות עיתון. על 'חדשות' ועל 'הארץ'".

מכתביו של גולן אל עמוס שוקן כללו התגרויות קשות. אדם שקרא חלק מהם אומר "אלו היו מכתבים אלימים. גולן עלב בבן של הבוס במכתביו בנוסח 'פה זה לא 'חדשות'". תודו, שהוא ניחן באומץ לב. את שכבו הוא שלח עם העתקים לאב, גרשום שוקן.

ומה תגובת האב?

"הוא היה מסיבי לחלוטין. לא הגיב, לא לכאן ולא לכאן.

מה הבנת מזה?

"שהוא לא הגיב לא לכאן ולא לכאן. מערכת היחסים בין האב והבן היא סבוכה ואיני מתיימר להבינה. אני עשיתי את שלי. כתבתי מכתב בו אסרתי על חברי מערכת 'הארץ' לעשות חלטורות בכלל וגם בעיתוני קונצרן שוקן ללא אישורי. גיליתי מצב שעיתונאים רבים עשו חלטורות בעיתוני הרשת באופן שמאוד הפריע לעבודתם ב'הארץ'. וגם זה היה עם העתקים לאבא, שלא הגיב".

חמש שנים של מריבות בין העורך בפועל לבין המנכ"ל?

"לא היה שיתוף פעולה. בשלב מסויים הבאתי לעיתון את עודד פלדמן, שהוא היום מנכ"ל 'הקאמרי'. הוא שימש במשך שנתיים מנכ"ל עיתון 'הארץ'".

בהסכמת עמוס שוקן?

"למרות עמוס. האבא מינה אותו. כעבור שנתיים התפטר, כיוון שהגיע למסקנה שגם הוא לא זוכה לשיתוף פעולה מצד הדרגים המינהליים הבכירים. השנתיים שלו בתפקיד היו הטובות ביותר של 'הארץ' מזה תקופה ארוכה."

אתה התגרית בעמוס שוקן ללא הרף, אפילו הפגנת נגדו?

"השתתפתי בהפגנה של עיתונאים נגד שיטת החוזים האישים שעמוס רצה להנהיג ב'חדשות' בניגוד לעמדת אגודת העיתונאים".

הוא אמר לך משהו?

"הוא נתן לי אחר כך להבין שהוא לא אהב את זה. הוא אמר לי את זה כמה פעמים".

עכשיו הוא יכול לנקום בך?

"כשנכנסתי לעמוס לארגן את סידורי הפרישה, הוא היה מאוד הוגן איתי. אני האמנתי במה שאני עושה למרות שידעתי שזה יגרום לי נזק בסופו של דבר. הכל היה ברוח מאד ספורטיבית. על זה אני מעריך את האבא והבן, כי בכל זאת, הם בעלי הבית".

"אחד הדברים העצובים בעיתונות זה כשאתה קורא על עצמך, אתה מגלה את השטויות שכותבים"

עכשיו הוא בבית שלו. גרוש, חי בבית פרטי ברמת-השרון עם נילי כרקן, גרושתו של יהודה ("חייך אכלת אותה"). סיפור אהבה, בבית, שלושה ילדים מנישואיה הראשונים של נילי ושני ילדיו של גולן. הוא נחרד כשאני שואל על התחום הפרטי-המשפחתי. מטיל וטו. כעורך, לא היה מוכן לקבל פרופיל, בלי הצד האנושי. מעניין איך עורך עיתון, איש תקשורת מנוסה, הופך את עורו מרגע שנהפך למרואיין. כמו מורה החוזר לספסל הלימודים. מבקש רשות לעיין בכתבה לפני פירסומה. לכתבים שלו הוא לא היה מאפשר לעשות זאת.

על השולחן בחדר העבודה שלו מונח, במקרה או שלא במקרה, ספרו הביוגרפי על שמעון פרס. שלא יהיו אי הבנות.

קשרת קשר מיוחד עם שמעון פרס?

"ככתב מדיני נקשרו קשרים עם הרבה פוליטיקאים וגם עם פרס. האמנתי אז שבגלריה האנושית העומדת לרשותנו הוא המועמד הטוב ביותר להיות ראש הממשלה".

אתה מכין לעצמך את התפקיד הבא בשורות משרד החוץ?

"לא, בשום פנים ואופן לא. שלוש שנים אני לא רוצה לעזוב את הארץ. הבן משרת בגולני, בשבילי זה לא בא בחשבון. בכלל אין לי רצון לצאת מהארץ".

פורסם שאתה מועמד להיות כשגריר במקסיקו.

"אחד הדברים העצובים בעיתונות זה כשאתה קורא על עצמך, אתה מגלה את השטויות שכותבים. אני לא שמעתי את השם מקסיקו מאף אחד".

העיתונות כמלחמה?

"הייתי רוצה שהעיתונים ידייקו יותר. מתי אתה רואה את זה כאשר כותבים עליך. מקסיקו לא עולה על דעתי ואיש לא דיבר אתי על מקסיקו".

עמוס שוקן: לא נטרתי, לא נוטר

שיחה עם עמוס שוקן:

האם אביך מעביר לך את השליטה וניהול "הארץ"?

"מבחינתי אין שינוי. המינוי של חנוך מרמרי הוא של אבא שלי. הוא החליט. לא אני מיניתי את חנוך מרמרי".

אתה מצטנע?

"התאור שלי הוא הנכון. פעם הזכרתי בפניו את מרמרי כמי שנראה לי פוטנציאלית לתפקיד ב'הארץ'. זה היה לפני זמן רב. הוא שמע ואחרי פרק זמן בעצם יזם את הקשר עם חנוך והגיע למסקנה שהוא הגיע".

מתי גולן אומר ששלוש שנים יושב אדם שהוא לא מכיר שמקבל משכורת שאמור להחליפו?

"תראה, אם זה כך אז הוא ידע יותר ממני, זה נכון שאני ראיתי בחנוך מועמד לתפקיד הזה. אני יודע שהיתה מין תיאוריה כזו שהתרוצצה שחנוך יגיע פעם ל'הארץ' לתפקיד עריכה. זו לא הפתעה".

מתי גולן היה המחסום שהציב אביך בינך לבין התפקיד?

"זה בכלל לא נכון. קשה לי להבין על סמך מה מתי חושב את זה. אין מחסום ביני לבין 'הארץ', אבל הפונקציה שלי גם ב'הארץ' וגם בעיתונים האחרים היא עסקית. אני המו"ל של עיתוני הרשת, אני הוא המו"ל של 'הארץ'".

גולן התנגד למינוי שלך למנכ"ל "הארץ" באסיפה לפני הבחרו?

"כן. הוא היה ביקורתי על אופן הניהול. הביקורת שלו היתה שתשומת הלב שלי מתחלקת. היא לא מספיקה ל'הארץ' ולכן העיתון סובל".

מהרגע הראשון לא רצית את גולן?

"מותר לגולן להביע דעתו ואף אחד לא סותם פיות. היתה לו ביקורת ולא נטרתי לו. גם היום אני לא נוטר לו".

לא אהבת את העובדה שהשתתף בהפגנה נגד 'חדשות'?

"הוא לא היה היחיד. מה איכפת לי. הוא לא הטריד אותי. וזמן קצר פירסם מאמר ב'הארץ' נגדי ואמר שהניסיון שלי להעסיק עיתונאים בחוזים אישים מטרתו לשלוט בעיתונאי, להכתיב לו מה לכתוב כשהוא מגן תחת השש של פיטורים. אותה טענה הופצה בחוזר של אגודת העיתונאים. הגשתי תביעת דיבה נגד האגודה. פחות משנה, שלחו לי מכתב התנצלות ובקשת סליחה".

דאגת להזכיר לו את השתתפותו בהפגנה?

"אמרתי לו את זה. זה לא העסיק אותי יותר מדי אז וודאי לא היום".

איך עורך ומנכ"ל עיתון יכולים לנהל עיתון בהתכתבות?

"ההתכתבויות לא היו בנושאים אופרטיביים של העבודה. היו יותר בנושאים פילוסופים של העיתונות. הדעות השונות בשום צורה לא השפיעו על ההתנייסות שלי".

הוא טוען שהקמת "חדשות" פגעה ב"הארץ" בהקצאת משאבים.

"אני לא חושב שהיה משהו שמתי רצה לעשות ב'הארץ' שנמנע ממנו בגלל שקם 'חדשות'. היתה התנגדות של העיתונאים בעיתונות המסודרת להקמת 'חדשות'".

אתה רואה ב"הארץ" עיתון אליטיסטי?

"זה היה מיסודות חילוקי הדעות ביננו. אני רואה את "הארץ" עיתון אליטיסטי, במובן של דבר בפרספקטיבה, מה חשוב במובן. אם אני קורא ובוגר את העיתון, הוא לא עושה משהו אחר".

בתור שאתה מועמד לתפקיד מנכ"ל רשות השידור?

"כן. הייתי אז האדם היחיד בארץ שלא ראה את עצמו בתפקיד".

אולי תאמר מה אתה באמת הולך לעשות?

"זה משהו בתחום התקשורת, שבשלב זה אני לא יכול לגלות. אני לא הולך בגיל 51 לעשות הסבה מקצועית. אני לא מרגיש שאני יכול או צריך ללכת הביתה, ולהתעסק בכתיבת ספרים ומחזות. כבר כמה שנים שאני מרגיש שזה חוסר אחריות מצידי כלפי משפחתי שלא להכין את העתיד הכלכלי". ■

הכי טוב למכור במיקווה

בחוגים החרדיים שיגשג עד היום המיסחר בלי עזרה מיחצ'נים ויחצ"ניות. העסקים הכי טובים, אומרים, נעשים במיקווה. שם שומעים מה חדש אצל מי, קונים, מוכרים במיגזר צרכני שהמפרסמים שרוצים למכור לו הופכים בת שנתיים חשופת־חזה במודעה לדהיטי ילדים לפעוט בן שנתיים חובש כיפה, יש מקום למשרד יחסי־ציבור כשר למהדרין. אריה פרנקל, עוזרו הצמוד של ח"כ אברהם שפירא, נחלץ לעמוד בפרץ. עכשיו הוא בונה קמפיין לפארק מים חרדי. חתיכות בטח לא יהיו שם.

מאת מיכל קפרא

צילומים: אירית וילברמן

לפני כשלושה שבועות התפרסמה בעתון החרדי "ערב שבת" מודעת פירסומת של מפעל לרהיטי ילדים. במודעה המקורית, עליה וראי טרח הגרפיקאי זמן לא מבוטל, הופיעה תינוקת בלונדינית בת שנה־שנתיים יושבת על כסא, וחולצתה – קורה לפעמים לתינוקות – אינה רכוסה לחלוטין. ראה עורך העיתון את פלג הגוף התינוקי החשוף ועשה את המעשה הבא: שירטט כיפה על ראשה של התינוקת ואחת־שתיים הפך אותה לתינוק. שמא חלילה אולי יתעורר היצר למראה פיסת הבטן הנקבית שבקושי חצתה שנתיים ימים.

על "קייס" התינוקת הנ"ל אריה פרנקל – יועצו ודוברו של חבר־הכנסת אברהם שפירא – לא היה מתחלק. יש לו, ברוך השם, נסיון. בשתי בריכות הוא חותר בסגנון חופשי ואלגנטי. בבריכת הדוברות ויחסי־הציבור הפוליטיים הוא שוחה כבר חמש־עשרה שנה, ובבריכה של העדה החרדית הוא גדל ועדיין חי. את זעקות ה"תועבה, תועבה" שהקימו החוגים החרדיים כאשר התפרסמה מודעת פירסומת של שטיחי כרמל בבעלותו של חבר הכנסת אברהם שפירא הוא זוכר, אם כי בתוספת קלה של עורה:

מדובר במודעה שהיתה אמורה לפרסם שטיח מחמם. בהיגיון ישר למדי, צילמו שם כפות רגליים יחפות המהלכות על אותו פלא חמים בלא תיווך של נעליים. לאחר עיון מעמיק בכפות הרגליים התברר כי הן אינן יכולות בשום פנים ואופן להתחבר לגבר. פרנקל, דוברו של ח"כ שפירא, בעל המפעל המייצר את השטיח, עמד בגאון מול הפרץ החרדי הזועם שטען בין היתר בכרוזים שניפק ש"פירסומים אלה, מלבד הפגיעה בערך הצניעות, הוא חילול השם מאין כמוהו; שחברות חילוניות יכולות לטעון: אם לחבר כנסת חרדי מותר, לנו על אחת כמה וכמה".

אריה פרנקל (38), שכבר בגיל 22 החל לייעץ עצות בתחום יחסי הציבור (לד"ר יצחק רפאל, אז שר הדתות), החליט לפני כחודשיים לפתוח – לראשונה בהסטוריה – חברה לפירסום ויחסי ציבור שנועדה לשרת גם את הציבור החרדי. זו תופעה מעניינת, יהגהו מביני הנעשה בסמטאותיה המפתלתלות של העדה החרדית. פרנקל עצמו אומר שהופתע ששום שריקת מחאה עדיין לא הגיעה למשרדו השכור, בדירת קרקע ירושלמית.

הופתע או לא, ממש בימים אלה נמצא פרנקל בעיצומו של תהליך יחסי ציבור לפארק מים חרדי העומד לקום. ואם ננסה לחזות כיצד ייראו מודעות פירסומת לפרוייקט (במידה שיהיו כאלה), אין ספק שיככבו בהן גברים בלבד, וגם אלה ישתכשכו במים בביגוד מלא וצנוע.

כרטיס הביקור ונייר המכתבים של החברה החדשה מעוצבים בקווים מינימליסטיים. גרפיקה מודרנית. "במסגרת העבודה במשרד", אומר פרנקל, "אני נותן שירותי גרפיקה שהם הצעקה האחרונה בתחום. אם המוסרות היו יודעים עם אילו גרפיקאים וגרפיקאיות זרוקים מ'בצלאל' אני עובד – היו מיד זורקים את המוצר." חיוך. למרות חזותו יש לו לפרנקל הרבה מלים של חול, אפילו סלנג. אולי לא כזה שמתחרה בסלנג של קאון־טאון תל־אביב אבל ודאי כזה של דאון־טאון ירושלים. יש לו איתורית שיודעת להוציא אותו מהכלים, ופאות מסובבות בקפידה מאחורי האוזן.

הקשר בין עולם הפירסום העכשווי שרוהר כמו שור משתולל על גל חושני ומתירני ובין העדה החרדית, נראה אבסורדי באותה מידה כמו הקשר התמוה בין קפוטה לסירטון פירסומת של קוקה־קולה. האברכים שיצאו בחסות החשיכה והאל להשמיר תמונות תועבה אגבי שריפת תחנות האוטובוסים, לא ייצלמו מהר מהזיכרון. אבל אריה פרנקל, בנינוחות מלאת קסם ובשטף דיבור מלוטש, מדבר על פתיחות הוא שנוצר בגוחות בין כל העולמות – החרדי מבית, הדתי־לאומי מזמן בגרותו והחילוני מהכנסת – אינו רואה שום סתירה.

"הציבור החרדי הרבה יותר פתוח ממה שאפשר לחשוב. קיימת פתיחות. הזרע קיים, צריך פשוט להשקות אותו. הציבור הדתי־חרדי קולט רעיונות בצורה יוצאת מן הכלל בתנאי שהם מהוגנים ולא חורגים מהמסגרת".

ומה משמעותה של חריגה מהמסגרת? לא מזמן החליטו שני יזמים חרדים שנחשפו להצלחת עיתוני הנשים החילוניים שיש להפסיק לקפח את הנשים החרדיות, ולהקים עיתון נשים חרדי. יצא העיתון לאור, אך בשום עמוד מעמודיו אין שום צילום/איור/רישום – רמז כלשהו – לדמות האשה. עיתון נשים ללא נשים. לכתבה גדולה על הרב פרץ ומשפחתו, למשל, צולמו הרב פרץ ובנו בלבד. איפה האשה? היכן הבת? אין. מבחינת הציבור החרדי דמות אשה, חסורה ככל שתהיה, היא עדיין חריגה מהמיסגרת.

"הציבור הדתי־חרדי", אומר פרנקל, "אינו מתנזר בשום אופן מפירסום. ניקח לדוגמה את הקמפיין הגדול

> **"הציבור הדתי עובר כיום מפנה חד ביחסו לתקשורת. אם בעבר הוא ראה בעיתונות סרטן, גורם שלילי שמדרבן את היצר, הרי בשנים האחרונות מתגבשת שם גישה שאומרת 'זה מסריח, זה רע, אבל בוא נעשה בזה שימוש לצרכים שלנו'".**

שעשה הפירסומאי בני גל לישוב עמנואל. אנשים לא ידעים להעריך מה זאת אומרת, להזיז ציבור חרדי מסיר השולנט בבני־ברק ובירושלים ולהעבירו להתגורר מחוץ למוקדים אלה ועוד מעבר לקו הירוק. וזה נעשה."

איך נעשה?

"השתמשו בשלטי חוצות, למשל במשפט 'יענקל, בעמנואל היית?', השתמשו בעיתונות, בכל המדיה. גם הציבור החרדי חשוף מאוד למדיה, ולו בגלל המגע היומיומי עם מה שקורה בחוץ – בהיפרכל, בשווקים, בפקשת ציבוריים נוספים."

לאלמות השלגוע ומכשיר הטלוויזיה המוחרמים על־ידי העדה החרדית יש תחליפים. המיקווה, למשל, הוא מקום קלאסי להעברת מידע. ביום שישי נפגשים שם כל הגברים ומתעניינים מה קרה בבית מדרשו של האדמו"ר הזה, בחצרו של שנהי ומה אומרים על הלישי ובכלל", אומר פרנקל, "המיקווה הוא מקום נהדר לשיווק מוצרים. אחד מספר שקנה שולחן בזול בחנות הזו, אחר קנה חליפה טובה ברחוב הזה וזה, וכרומה."

פרנקל, עושה רושם, מטפח את מושג הפתיחות. בנדיבות רבה הוא מזמין אותנו לבקר "בתופעה יוצאת דופן במיגזר הדתי־חרדי" – סטקייה חרדית. שני אברכים ארוכי פאות מבקשים סטייק בפיתה ליד הדלפק. יש גם מעורב ירושלמי כשר למהדרין, חומוס וחמוצים וצ'יפס. פרנקל מחייך בהנאה גלויה. סטקייה שפתוחה עד אחת אחרי חצות ואינה מוחרמת על־ידי בד"צ שבדרך־כלל אינו מתיר פתיחת מסעדות לאחר השעה שבע בערב – כמוה כמהפך עצום.

סיפור קטן: "אחד ממנהלי המוסדות שנמנים על לקוחותי", מספר פרנקל, "ביקש ממני שאתלווה אליו לפגישה עם אשה מאוד חרדית שהביעה נכונות לארגן ערב נשים לטובת אותו מוסד. כשהגענו לביתה מצאתי אשה הלבושה בנוסח הישן, ללא פשרות. כשהתחלנו לדבר על התוכנית, הציע מנהל המוסד כדרכו בקודש ללכת על המסלול הרגיל. אני החלטתי לזרוק רעיון לאחר שביקשתי, כמובן, סליחה ומחילה אם אפשע. הרעיון היה לארגן תצוגת אופנה מודרנית, ממש המלה האחרונה בעולם האופנה, כמובן לשמלות שלובשות נשים חרדיות. דווקא אותה אשה קיבלה את הרעיון בשמחה".

פתיחות־פתיחות, אבל גם לפתיחות יש גבול אצל אריה פרנקל, שנולד לרב חסידי, אסיר ציון ברומניה, התחנך בישיבת חסידי ויז'ניץ בחיפה, ובגיל 15 "קרתה לו" כפי שהוא מכנה בהומור "תאונת דרכים הסטורית" והוא נימנה על המחזור הראשון של הישיבה התיכונית של מרכז הרב בירושלים. איש עקרונות בלתי מתפשר. כבר שם, בישיבה הדתית־לאומית, בין 400 התלמידים, היה היחודי שלבש קפוטה חסידית בשבת, ובאותה דבקות התעקש להתגייס לצה"ל, למרות ההפצרות שימשיך ללמוד.

בעולם הדתי הממורר להפליא, מעופף פרנקל כציפור דיי מוזרה. אין חולק על דבקותו הדתית, אך מנהגו המפד"לניקי הסתבכי יש בו כדי להטעות ורי בסיפור שכאשר ניסה להשתדך נתקל בקשיים. בציבור

(המשך בעמוד הבא)

כרטיס ביקור

אריה פרנקל נולד ברומניה, ובן תשע עלה ארצה, ב־1960. אביו היה עשרים שנה אסיר ציון. ב־'64 עבר מישיבת חסידי ויז'ניץ לישיבת מרכז הרב, שם ספג את תורתו של הרב קוק. עם פרוץ מלחמת ששת הימים, בגיל 16, ברח מהישיבה והגיע לבית־ספר דתי שניהל דודו, וביקש לחורות במקום המורים שגוייסו למילואים.

לאחר המלחמה חזר לישיבה, יזם והקים מכון להסברה דתית מנוער לנוער שעיקרו חילופי מכתבים בין נוער דתי וחילוני. בגיל 17 הוציא חוברת על הרב קוק, וב־1970 ערך חוברת על הנשיא זלמן שזר. באותה שנה – למרות הפצרות שלא לעשות כן מצד ראש הישיבה – החליט להתגייס לצה"ל. הוא שרת ברבנות הצבאית ואחרי־כן הועבר לבטאון הרבנות "מחניים" אותו ערך אז הרב מנחם הכהן. במקביל התכתב עם דוד בן־גוריון, אותו הוא מעריך מאוד וכיום הוא עסוק במחקר על יחסו של דוד בן גוריון לדת ומדינה.

בבחירות של שנת 1974, כשהיה פרנקל בן 23, הוזמן על־ידי ד"ר יצחק רפאל, אז שר הדתות, לשמש כיועצו האישי. עם פרישת המפד"ל מהקואליציה נשאר כעוזרו של חיים צדוק, שר המשפטים והדתות.

עם כניסת אהרון אבו־חצירא למשרד הדתות במקום רפאל, אחרי ה"פוטש" שנעשה לרפאל, הגיש פרנקל את התפטרותו. תקופה מסויימת עבד במוסד "אריאל", ולעבודה עם ח"כ שפירא הגיע דרך בנו אלימלך וממליצים אחרים. כיום, במקביל לעבודתו כדוברו ועוזרו של שפירא, הקים משרד משלו ליחסי ציבור.

(המשך מהעמוד הקודם)
החרדי היה מפר"לניקי מרי, ובציבור הדתי־לאומי היה חרדי מרי.

אם יש ציבור דתי שדעתו של פרנקל אינה נוחה ממנו, בלשון המעטה, זה הציבור עליו נמנים היוצרים הדתיים כ. מיכאל, חיים באר ושמואל הספרי. "הם גמרו רק בית־ספר תיכון דתי. מושגיו של ילד בכיתה ח' על מתמטיקה אינם דומים לאלה של ילד שגמר תיכון. הידע המתמטי אינו מתפתח. כך גם בנושא דת ויהדות. גם בזה יש 'אין', ואי־אפשר לפגר בזה. יהודה פרידלנדר מאוניברסיטת בר־אילן כינה אותם 'הניניס של מנדלי מוכר ספרים'. אני רואה בכך דרמה משפחתית שלא התפתחה."

אריה פרנקל נשוי ואב לבן ובת. מוישל'ה, בן 8, ומירי – בת 5 וחצי. בכביש המוביל אל בית־החולים "ביקור חולים" יאמר שאינו אוהב את הרחוב. הפעם היחידה בחייו שחילל שבת בנסיעה במכונית היתה כאשר הוביל את בנו בן השנה לבית־החולים. הבן נפטר.

פרנקל ומשפחתו מתגוררים בדירה קטנה, פשוטה. העין הקטנונית נמשכת לשטיח בסלון, אולי איזו הטבה מהבוס, והנה שטיח פשוט, ריהוט פשוט, שום דבר מנקר עינים. בחדר העבודה מאות ספרים, אולי אלפים. בצד – ארכיון שכולל גם חומר רב על בן־גוריון, שפרנקל נוהג היה לעלות לקברו מדי שנה.

שותים קפה. עם הנינוחות שמשרה הקפה צצה בשיחה ביקורת על הטון בו סיקרה התקשורת את חתונת בתו של ח"כ שפירא. "גם בחתונות, למרות ששפירא מעולם לא דרש זאת ממני, ראיתי עצמי כמחותן וסייעתי באירגון החתונה וכייצוגה כלפי התקשורת. באותה מידה הרגשתי מעורבות כשאמו של ח"כ שפירא נפטרה ויצאתי עמו לבית הקברות לבחור מקום קבורה."

מעורבות, מתברר, היא אחת מתכונותיו הדומיננטיות של פרנקל, עד כדי כך שעשה מאמצים רבים – כולל השתתפות בקורס – בנסיון נואש להוריד את רמת מעורבותו.

אותה תחונה מפורסמת, מתברר, מומלצת על־ידי פרנקל לשינון כל יתצ"ן מתחיל. רגע סנגוריה על שפירא: "לשפירא מאוד כאבה הביקורת והגזומה שהיו בכיסוי העיתונאי. הוא נפגע מאוד. שפירא, כמי שבא מהעולם העסקי, והוא תמיד אהב לציין שמעולם לא שיחק בבורסה, רגיל שבעבור כסף עובדים קשה. אבל ברגע שכבר עשית אותו, ושילמת מס הכנסה – מה שלך זה שלך וזכותך לעשות בו בכל העולה על רוחך. שפירא סבר שברגע שהוא עשה חתונה מכספו, ללא תמיכה ממשלתית וברמה המקובלת בחברה שלו, אין לציבור זכות לבקר אותו על כך."

על הקייס הפירסומי: "הייתי קצת אשם באותה ביקורת על החתונה", הוא אומר, "אני הייתי מי שייעץ לשפירא לראות את האירוע כאירוע פרטי ולסגור אותו בפני התקשורת. עשיתי שגיאה. פניתי במכתב לעורכי העיתונים וביקשתי לא לחשוף את החתונה לתיקשורת. באופן טבעי זה עורר התנגדות והביא לעמדה הפוכה. בחתונה של הבן השני שנשא נערה מגינת ככר למדנו את הלקח, ופתחתי את האירוע בפני העיתונאים. לא רק זאת, אלא שיום לפני החתונה אפילו התקשרתי לרכזי הכתבים במערכות העתונים והזמנתי את הכתבים המכסים אירועים כאלה למסיבת עיתונאים מוקדמת. הופעתי שם יחד עם השף והסברנו בדיוק מה הוכן לכבוד החתונה. וכיוון שאני מכיר את חשדנותם של נציגי התקשורת, הכנסתי את העיתונאים לסיור מודרך במטבח ופתחתי כל סיר וסיר. גם במהלך החתונה לא היה שום איזור סגור בפניהם."

ואיך היה הכיסוי?

"לא הייתי אומר 'חיובי' או 'אוהד', אבל הוא היה אמיתי. הייתי מייעץ לכל איש יחסי ציבור שיתגלח על הזקן שלי ויילמד את הקייס."

כך או כך, נותרת השאלה כיצד יפרסם אריה פרנקל קולקציית קיץ או חורף של בית־אופנה או בגדי ים, למשל, ללא תמונת אשה. הוא דווקא לא מתבלבל, ומגייס לעזרתו "גייסות" מכיוון לא צפוי – הפמיניסטיות. "אני מרגיש עצמי בחברה מאוד טובה כשאלפי נשים מתקדמות, פמיניסטיות, שחלקן תופשות מעמד חשוב בעולם הציבורי־אקדמי־תרבותי, מגנות את התופעה של שימוש בגוף האשה לקידום מכירת מוצר. חוץ מזה, אני איני מאלה המאמינים שכדי לקדם מכירות צריך לפנות לסף הגירוי הנמוך ביותר. לדעתי לא תמיד הפנייה אל היצר תקדם מכירות. אני חושב שבשנתיים האחרונות יש מיתון בשימוש באפקטים המיניים לצורך קידום מכירות."

על־פי פרנקל, אין שום מדיום פירסומי הסגור בפני הציבור הדתי. ואם נציץ בארכיון של עיתון "העולם הזה" למשל, שחילול השם שבו אינו נתון בספק גם אצל הליברלים המופרזים שבעדה החרדית, נמצא בו מדי פעם בפעם כמה סיפורים על ח"כ שפירא שכתבי העתון היו יכולים לשמוע רק מאנשים המקורבים אליו.

ובכל זאת, מה עם הקשיים?

"בגלל הכיתתיות שקיימת בציבור הדתי ישנה שם תופעה שאינה קיימת בעולם החילוני. כשתבואי לפנות לאיש יחסי ציבור חילוני, הדבר היחיד שיעניין אותך יהיה אם הוא בעל מקצוע טוב – או לא. אבל כשאדם חרדי יבוא אלי, הוא לא יתעניין רק בטיב עבודתי המקצועית שלי אלא גם בשאלות אחרות לגמרי, שבשבילו הן לא פחות חשובות – האם אני חסיד או מתנגד, ואם אני חסיד מי הרבי שלי, ועם מי אני נשוי, ובאיזה בית־ספר מתחנכים ילדי, ובאיזה לבוש אני הולך ביום שבת להתפלל, ואיזה הכשר אני אוכל, ועוד דברים שאינם קשורים כלל למיומנות מקצועית. המתחכמים שבהם מגיעים אלי בשלב שבו הם כבר יכולים לכתוב את הביוגרפיה שלי, ויש כאלה שאומרים לי – 'תשמע, בעבר היית מפר"לניק, תלמיד בישיבת מרכז הרב ואולי זה יפריע'.

"דבר נוסף שמצער אותי מאוד בעבודה עם ציבור דתי הוא המינהג שבעבר מקובל היה שלכל פריץ ולכל גוי היה 'היהודי' שלו. יש גופים דתיים לא מעטים שיעדיפו את איש המקצוע הלא דתי על פני איש המקצוע הדתי. ההסבר לכך הוא שלמרות שהציבור הזה מפולג מאוד, הוא חי בתוך סיר טשולנט אחר. הבן שלי לומד עם הבן שלך. אשתי נפגשת עם אשתך אצל אותה 'פאנית', ואולי חלילה וחס אני אסגיר סודות. אולי יהיו לי אינטרסים של פלג אחר. אני לא יכול לומר שהאשמה היא רק במוסדות ובאישים הדתיים, אלא גם בעובדה הפשוטה שהציבור הדתי לא ידע להכשיר אנשי מקצוע בתחום יחסי־ציבור. יש היום, למשל, מספיק קריינים ומנחים חובשי כיפות סרוגות בעלי שיעור קומה. אבל יהיו מוסרות דת שיזמינו להקפות שניות את מני פאר – ואין לי דבר נגד מני פאר – ולא את הבחור הדתי, למרות שיתכן שאינו נופל ברמתו מפאר."

> "גופים דתיים לא מעטים מעדיפים איש מקצוע לא דתי על פני דתי, משום שלמרות שהציבור הזה מפולג מאוד, הוא חי בתוך סיר טשולנט אחד. הבן שלי לומד עם הבן שלך. אשתי נפגשת עם אשתך... ואולי חלילה וחס אני אסגיר סודות".

לאריה פרנקל, איש תקשורת מיומן, חשבון לא קטן עם יחס הציבור הדתי־חרדי למדיה. ובכל זאת יקפיד לנקוט בלשון חיובית: "הציבור הדתי עובר כיום מפנה חד ביחסו לתקשורת. אם בעבר ראה הציבור הזה בעיתונות סרטן, גורם שלילי שמדרבן את היצר, הרי בשנים האחרונות מתגבשת שם גישה שאומרת 'זה מסריח, זה רע, אבל בוא נעשה בזה שימוש לצרכים שלנו'. לי יש תחושה שהפירות והחישגים שיגיעו אליהם יפתיעו את אנשי המקצוע החילוניים."

אריה, איש מעשה, יזם לפני שנה וחצי במסגרת מוסר "אריאל" הקמת מדרשה תורנית לתקשורת. "בעבר בחורים דתיים לא הגיעו לתקשורת, ואם היו כאלה שהגיעו – הרי עשו ככל יכולתם שהכיפה שעל ראשם לא תשפיע על כתיבתם. הדבר נובע, לדעתי מסיבה היסטורית. ב־20־30 השנים האחרונות טיפחו בישיבות את האידאל שהחניך יהיה גדול בתורה, רב, דיין, משפטן אבל לא גייסו אותו לצבא מחזיקי העט."

אריה פרנקל החליט לגייס חיילים. "הרב שאר ישוב כהן, שעומד בראש מוסר 'אריאל', נתן הסכמתו, וכך הקמתי את המידרשה. לקח לי חצי שנה לעבד את תוכנית הלימודים. ההיענות לפנייה הראשונה הפתיעה גם אותנו. קיבלנו 123 פניות של תלמידי ישיבות הסדר ובני ישיבות שחורות. 22 מתוכם התקבלו לקורס בן עשרה חודשים שכלל הרצאות מפי מרצים דתיים וחילוניים.

"הייתי בטוח שיכסחו אותי על הקמת המידרשה", אומר פרנקל, "אמנם נקטתי באמצעי זהירות – פנינו אך ורק לאברכים נשואים ועוד מיני מקדמי בטיחות. אבל התגובה החיובית הוכיחה לי שיש כיום הסכמה שבשתיקה לגבי ההעיסוק בתקשורת."

ובכל זאת אכזבה: "מבין כל הבוגרים רק אחד או שניים היו מוכנים להשתלב בעבודה עיתונים. האחרים הסבירו לי שהם רצו ללמוד כמה מדובר, אבל להיכנס לעולם התיקשורת הם עדיין פוחדים".

אחר־כך יספר על הספונג'ה שלמד לעשות בישיבת הרב ועל תפקידו הדומיננטי בניקיון הבית, אבל אני אתעקש על הפתר. הפתר שאין לו. לא מזמן רצו ברחוב החרדי שמועות ששפירא עושה איזה כיונס עם גדעון אוברזון והיה אוי ואבוי גדול.

אם גדעון אוברזון היה פונה אליך כדי שתעזור לו בפירסום בגדיים, היית נענה?

"במידה שאוברזון היה אומר לי שהוא עומד לצאת בקולקציה של לבוש דתי – בהחלט הייתי נותן לו ייעוץ מקצועי טהור ומוכהק" מקצועי עד הסוף.

מיכל קפרא

פרנקל בפעולה: "קליינט פוטנציאלי יתעניין לדעת האם אני חסיד או מתנגד, עם מי אני נשוי והיכן מתחנכים ילדי".

שופט ללא השקפת־עולם הוא סתם מרובע

לפני חמש שנים היה מועמד לתפקיד נשיא המדינה. בשבוע הבא ימונה כמישנה לנשיא בית־המשפט העליון. השופט מנחם אלון, יהודי מאמין שכתביו בנושא המשפט העברי נחשבים ל"אורים ותומים", רואה בהלכה "את המרכיב היסודי של היהדות", מעריך שאילו היו שומרים יותר על שורשים יהודיים היה טוב יותר" ומתייחס לשופטים כאל "בשר ודם ורוח, אנשים שצריכות להיות להם דעות על כל המתרחש במדינה".

מאת גבריאל שטרסמן צילומים: בני גלזר

כשמסב אורח בביתו הצנוע ורב־הספרים של הפרופסור מנחם אלון בשכונת רחביה בירושלים, והשיחה קולחת על ענייני דיומא, קשה לראות בבן־השיח משנה לנשיא בית המשפט העליון. צריך לקרות משהו בלתי צפוי לחלוטין שימנע ממנו ביום רביעי הבא את התפקיד השני במעלה בערכאת השיפוט העליונה בישראל. לא שלבעל התפקיד הזה צריכה להיות "דמות" מיוחדת במינה. אך האיש המשוחח בחולצה פתוחת־צווארון ומגיש לאורחו כוס תה אינו נראה כמי שהבריות מתארות לעצמן כשופט רם־מעלה, לא כל שכן מי שהיה מועמד לכהונת נשיא המדינה.

עוד זוכרים? אפיזודה חולפת מלפני חמש שנים בדיוק. היה זה הליכוד שהעלה את מועמדותו של הפרופסור אלון, שהאמין כי סיכוייו טובים למדי. יום בחירתו של חיים הרצוג לנשיא ב־1983 היה לו יום של שיעור פוליטי ממדרגה ראשונה.

בעת הראיון עדיין לא היה השופט אלון בטוח מהו היקף תפקידיו כ"משנה לנשיא". הוא ישפל כמה שמשפטנים מכנים בנוטריקון בר"ע, כלומר: בקשות לרשות ערעור. לפי החוק זכאי כל אדם לערעור אחד על פסק־דין שניתן נגדו. רצונו לערער שנית, עליו לבקש רשות והבקשה תלויה למעשה ברצונו ובשיקול דעתו של המשנה־לנשיא.

בחיוך שובב כלשהו אומר המשנה המיועד: "מה שנקרא בר"ע, מילת אימה שכזו, שמעתי מ'אחותנו' מרים (בת־פורת) שזה עסק רציני. או זה מוטל על המשנה. זו צריכה להיות משימה די קשה, הרי יש הרבה דברים שאדם צריך לבקש רשות ערעור. והנה אם מקבלים את הבקשה, משמעותה העברת התיק להרכב לדיון. לעתים ראוי וצריך שכך יהיה. נתמודד עם זה. בתפקיד ניתן לראות מבחינה מסויימת אחריות נוספת, אולי מוסרית".

התואר מעורר אצלו אסוציאציות: "יש לנו הרבה מאוד 'משנה'. יש לנו 'משנה למלך', יש לנו 'לחם משנה'. תמיד מחפשים שמות ורוצים לקשור את זה עם העיקר. קשה, רצף. וזה גם קשור כמובן לסמכות. אני חושב שהנשיא הוא כל־כך יעיל ופעיל, ואולי זה טוב, ואולי זה חשוב, לסייע בידיו. נעבור את הגשר ונראה בדיוק מה עושים עם זה. על פנים היום המערכת עומדת בפני כל־כך הרבה משימות ובעיות, שטוב שיש עוד מישהו שיכול להטות שכם".

מנחם אלון היה מאז ומתמיד איש משפט, אם גם בדרך־כלל איש התיאוריה ולא המעשה. מבין שופטי בית המשפט העליון הוא אחד מהשניים המחזיק בתואר פרופסור מן המניין, לבד מאהרון ברק, הוא המחזיק בעבר וכהווה אקדמי רב־שנים ומי שהקדיש למשפט העברי את רוב "חייו המשפטיים". ספרו על המשפט העברי, בעל שלושה הכרכים, יצא כבר במהדורות רבות והוא "האורים והתומים" בנושא זה.

תחילת דרכו כמורה – בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים בשנות החמישים. עד מהרה קיבל את חוג הלימודים לידיו והתמיד בו במשרה מלאה עד שנתמנה לשופט בית המשפט העליון לפני אחת־עשרה שנים. אך עד היום לא פסק מלהרביץ את שפע הידע שרכש לו בתחום המשפט העברי בתלמידי אוניברסיטאות.

האם העובדה שאדם בא מהאקדמיה אינה מפריעה להיות שופט?

"לא הייתי רוצה שרוב השופטים, במיוחד לעליון, יבוא בלי נסיון שיפוטי קודם" – הוא מסביר את השקפתו – "כי בכל זאת שופט צריך הרבה נסיון. יש גם מנטליות של שופט. כשנתבקשתי לבוא ישר מהאוניברסיטה, קצת חששתי. אתה צריך לחוש את תחושת החיים כדי להיות שופט טוב. אתה צריך לראות מה כואב לאנשים. נדמה, במבט לאחור, שנכנסתי לתלם".

איש־שיחו של מנחם אלון יתקשה להאמין שהוא בן 64. אמנם שערו שיבה, אך אורח דיבורו "צעיר" וישראלי, רק שמץ קל שבקלים של "יקיות" נשאר בו. את רוב חייו חי בארץ־ישראל. הוא נולד בגרמניה, וכשהיה בן אחת־עשרה – שנה לאחר עלות היטלר לשלטון – נמלטה המשפחה להולנד. מקץ שנה נוספת עלתה לארץ־ישראל. מי שייבחר בימים הקרובים למשנה לנשיא בית המשפט העליון למד בתחילת דרכו בארץ בישיבת "חברון", ולימים עתיד היה לרכוש השכלה גבוהה במדעי הרוח ובמשפטים באוניברסיטה העברית. הוא היה ראש המכון לחקר המשפט העברי, ועורך המחלקה למשפט עברי באנציקלופדיה יודאיקה. ביום העצמאות תשל"ט זכה בפרס ישראל.

נשוי ואב לחמישה ילדים מבוגרים, מנחם אלון הוא תושב ירושלים כמעט מאז עלה ארצה. אין מנוס מציון העובדה שהוא יושב על מה שמכנים "הכסא הדתי" בבית המשפט העליון. גם אם אולי החגורה הזו לא תהיה בדיוק "כוס התה שלו", הוא בהחלט חסיד השיטה לפיה כל רבדי האוכלוסיה יזכו לייצוג בבית המשפט העליון.

אם יש שופט שבפסקי־הדין שלו ימצא הקורא מובאות מן המשפט העברי, אין פלא שאלון הוא השופט. ברם אל יטעה איש לחשוב שעניין לנו עם אדם שהדין יקוב לדעתו את ההר. אכן, הוא מגדיר את עצמו הגדר היטב כאדם מסורתי, אך הכל יעידו כי הוא שופט מודרני שאינו מנסה לכפות דינים עתיקים. שיטת בחירתם של שופטים נראית לו "מצויינת"! "אני לא מכיר עוד שיטה שהיא כל כך א־פוליטית במידה מקסימלית, עד כמה שזה בכלל יתכן. לצערי הגדול אנחנו חיים היום בימים קשים. אני מוכרח להגיד שעם כל הכבוד, יש טעם לפגם בריבורים שמעכשיו מתחילים לבדוק היטב מי ומי המתמנים, כאילו עד היום השופטים, ככה, סתם הוצעו ונתמנו, ועכשיו יבדקו להם את כתב היד... ודאי, הטוהר והאתיקה הנדרשים משופט הם מקסימליים, אבל כל ניתפס להרשעה בטרם משפט. צריך לעמוד על המשמר, אבל גם כעת אנחנו יכולים להתפאר ברמתה ובנקיון כפיה של המערכת השיפוטית שלנו".

בנושא החינוך למשפט בכלל ולמשפט עברי בפרט מלא מנחם אלון מחשבות כרימון:

"אנחנו חיים במציאות קשה מבחינה חברתית וחינוכית. גם מבחינת עבריינות, גם מבחינת היחסים בין בני אנוש. חוסר הוויתור, ההתכתשות המתמדת, העוקצנות בכל תחום שהוא. אם היה קצת יותר דגש על חינוך, על סובלנות, זה היה מקל הרבה על המערכת המשפטית. אולי גם המציאות הפוליטית מקשה עלינו. אנחנו חיים במתח. אנחנו המשפטנים משלמים מחיר ככר בגלל חוסר חינוך של שני דורות במקורות היהדות. אני לא דואג למשפט העברי. אמנם, חשוב שיהיה קשור לחיי המעשה, כדי שיתפתח ויענה לצרכי השעה. אבל לומדים אותו, וימשיכו ללמוד אותו, אלפים רבים, צעירים ומבוגרים, בארץ ובתפוצות. אני דואג ליצירה המשפטית שמתפתחת כאן מבחינת היותה חלק של ההיסטוריה התרבותית העברית".

"קח את השפה העברית! היא באמת השתנתה בהרבה. אני לא יודע באם ישעיהו הנביא היה מבין אותי ואותך. אבל היא ממשיכה את לשון המקרא, המשנה, התוספתא, את התשובות, את הפיוטים והשירה העברית בימי הביניים, היא משתלבת כמשהו

(המשך בעמוד הבא)

נבחר פעמיים

נשיא בית המשפט העליון והמשנה לנשיא הם השופטים היחידים בערכאה העליונה שלמעשה בוחרים בהם פעמיים: פעם לכהונת שופט בבית־המשפט העליון, ובשנית – כשהם נבחרים לתפקיד נשיא או משנה לנשיא של אותו בית משפט. הגוף הבוחר הוא אותה ועדה הבוחרת אל כל השופטים במדינה, ועל־פי בחירתה ממנה נשיא המדינה את האדם לתפקידו.

חוק בתי המשפט קובע כי נשיא בית המשפט העליון רשאי לאצול מסמכויותיו למשנה לנשיא. אולם לבד מאצילת סמכויות שכזו, קובע החוק עוד, כי:

- כל אימת שהמשנה יושב לדין והנשיא אינו יושב, המשנה לנשיא הוא אב בית הדין;
- נתפנה מקומו של הנשיא או שהוא נעדר מן הארץ או שנבצר ממנו למלא את תפקידו, ימלא המשנה לנשיא את התפקידים המוטלים על הנשיא;
- המשנה לנשיא רשאי להורות על עריכת משפט חוזר בעניין פלילי.

השופט מנחם אלון: "יש תופעה חמורה ומדאיגה של מריבות פנימיות בלתי מרוסנות. מאוד לא נוח שלא סיימנו את החלק הפוליטי, שעוד אין לנו שקט ואין לנו שלום. אבל מה? בכל זאת זה 40 שנות של עצמאות לעומת 2000 שנות גלות. צריך סבלנות".

(המשך מהעמוד הקודם)

אורגני בהיסטוריה התרבותית שלנו. קח את פסק דין חיפה ביותר: איפה השלשלת? איפה הוא משתלב בדורות? במלים אחרות: מה יהיה בעוד 50 שנה? במה הוא חלק של ההיסטוריה העברית? אין לך דבר בהיסטוריה העברית שהוא לא המשך, שאין בו אלמנט של רציפות.

"יש היום ויכוחים גדולים על חוק יסודות המשפט בין השופט ברק לביני, והם באים לביטוי בכמה וכמה פסקי דין. אני כרגע לא רוצה לדבר על הבעיה המשפטית. אני מדבר על הבעיה התרבותית, החברתית. אנחנו יוצרים פה בארץ יצירה עצומה בכל מיני שטחים. כל הדברים האלה משתלבים בהיסטוריה העברית. זה המשך. יש התייחסות. וברגע שאתה מתייחס, זה בסדר. זאת ועוד. בתחום המשפט קיים מצב כזה שאתה יכול ליצור יצירה המושתתת על העבר ועונה לצרכי השעה. כי הרי שופט שיסתמך על משפט עברי בפסק־דין, לא צריך הכשר של מישהו מה לכתוב. כמובן, הוא צריך להבין ולהיות בעל יושר אינטלקטואלי. המשפט העברי, כמו כל מערכת משפטית אחרת, איננו שטח הפקר, שאיש הישר בעיניו יעשה ויפרש. אבל יש בו שטח תמרון עצום, שלוש מאות אלף תשובות! פסקי־דין. זו גדולתו ויופיו של המשפט העברי".

ובכן על מה הצעקה היום?

"אומרים 'תתאימו את המורשת שלנו למציאות של היום'. בתחום המשפט, שזה אולי חלק הארי של המורשת, יצירה עצומה של הגניוס היהודי במשך אלפי שנים, מה אומרים לך? 'בוא אדוני השופט, קח ותעבוד עם זה. תהיה נאמן למקורות ולהכנתך. אתה לא צריך הכשר'. ואז, אם המשפט העברי כפנים, אתה הופך את פסק־הדין ליצירה עברית. כי בכל היצירות שלנו, תמיד שילבנו מחוכמת העולם יחד עם שלנו. מה שאני רוצה מאוד הוא שמה שמשקיעים פה היום כוחות ומוחות גדולים, שזה ישאר במורשת העברית לדורותיה. ואם תהיה לנו קצת תחושה היסטורית – בעוד חמישים שנה ואפילו פחות, מי יקרא את פסקי־הדין של היום? הבעיות כבר לא יעניינו איש ויבואו פסקי־דין חדשים במקומם.

"אבל אולי אם יקראו בכרכי פסקי־הדין לא רק את לורד אטקין והשופט הולמס, אלא את ר' עקיבא ור' ישמעאל, את הרמב"ם והרשב"א, את הנודע ביהודה והגאון מוילנה, זה ייכנס ל'עסק' של ההיסטוריה ויישמר עמה. כפי שנכנסו לעסק דברים שכתבו אותם אריסטו יחד עם 'מורה נבוכים'. היום, אם אתה מתרגם למשל לאנגלית הרבה פסקי דין שלנו, איש לא ידע שהם נכתבו פה בישראל, אלא אם אתה מזכיר את החוק של הכנסת. אני חושב שאנחנו השופטים, כאחראים על המערכת המשפטית, צריכים לתת את הדעת על מקומו של הענף הזה בהיסטוריה שלנו".

"עלינו לראות את הנושא כבעיה תרבותית־רוחנית: האם אנחנו רוצים שהעבודה שלנו תשאר של מורשת ישראל. יוסף חיים ברנר התייחס למורשת ישראל, התמודד עם תורתם של הרבנים. היום – בכלל מי מתמודד עם זה? לא מכירים את תורתו של רבי עקיבא, את דרכו של הרמב"ם. אף אחד לא אומר שהם אמרו כך וכך ואף אחד לא אומר שהוא מתמודד עמם. זה מה שמטריד אותי בענין – חוסר הידע, חוסר האפשרות להתמודד".

אתה יהודי אורתודוכסי?

"אני יהודי שמקבל עליו עול תורה ומצוות. אני רואה עצמי מחוייב בשמירת ההלכה, כדיני ה'שולחן ערוך'. אני רואה בהלכה את המרכיב היסודי של היהדות, והיא חלק מהותי מאתנו זה אלפי שנים. אני גם מאמין שההלכה נמצאת בתנועה, יש תקנות, יש פרשנות: כשאני נותן פסק דין ומפתח את המשפט, זאת לא אומרת שאני לא כפוף למשפט. כל שופט, הליברל הכי גדול, מפתח את המשפט לא מתוך שאינו כפוף לו אלא הוא רואה את החיוניות של ההתפתחות בתוך המסגרת המחייבת של המשפט. כך אני רואה בעולם ההלכה עולם של יצירה מתמשכת, של חידושים, לפי דרכי יצירה שההלכה עצמה מכירה בהם ופועלת לפיהם בכל הדורות. אם אני אומר שאני שומר הלכה אין זאת אומרת שאני לא בעד יצירתיות בעולם ההלכה, בעד פתרונות של התקופה הנוכחית. מערכת ההלכה עצמה כוללת דרכי יצירה אלה".

"בכלל, מה פשר ההבחנה הזו בין דתי ללא דתי? ספרדי ואשכנזי? מדוע איש אינו שואל אם צריך בבית משפט העליון שופט בעל נטיות סוציאליסטיות ושופט בעל נטיות קפיטליסטיות? יש השקפות חברתיות שונות, וחשוב שבבית המשפט העליון יהיה להן יצוג. בין אלה מובן שיש לתת ייצוג לשומרי תורה ומצוות, שיש לו גישה משלו, חינוך משלו, וזה אינו מפריע לו להיות אובייקטיווי כמו כל שופט אחר.

"מה שנדרש משופט טוב הוא שיהא בעל משמעת עצמית ויושר אינטלקטואלי לדון באובייקטיוויות מירבית בנושא שלפניו. אמרתי אובייקטיוויות מירבית, כי לא קיים שופט שהוא מנוטרל מהנושא במאה אחוז. שופט הוא בשר ודם ורוח. וכל מי שאומר אחרת, או שהוא תמים, או – גרוע מזה – מעמיד פני תם ואינו דובר אמת. יש לכל שופט השקפת־עולם משלו, ואם יושיבו בבית־המשפט העליון 12 שופטים שאין להם בכלל שום מגמות, הייתי פוסל אותם מלהיות שופטים. הם היו סתם מרובעים. מה זאת אומרת, אדם שמגיע לבית המשפט העליון ואין לו דעה איך לפתור בעיות במדינה? בעיות כלכלה או מדיניות? אם אין לו דעה, אסור לו להיות שופט. הוא צריך להיות בעל כושר החלטה ודעה. שופט ערבי? בהחלט צריך להיות. העובדה שאין כיום אולי מעידה שלא נמצא עד כה מי שיתאים למשרה. בוודאי יצמח מקרב הדור הצעיר של הערבים הישראליים מי שיהיה ראוי לכהונה בבוא יומו".

אף כי מנחם אלון נחשב ל"ליברל" בתחום שחרור עצירים־עד־תום־ההליכים, האם יש לדעתו מקום להבחנה בין שופטים שמרנים ושהוות שמרנים או אף ליברלים?

"זה דבר נורא" – הוא מסביר באורך־רוח – "אחת 'המחלות' של המדינה היא הדבקת התוויות. אתה לא רואה את האדם, אתה מכניס אותו לאיזה בלוק וזה כבר מפריע לחשוב עליו בצורה חופשית כי הוא קודם כל יוצא מאיזה ריבוע, ורק אחרי זה אתה מתחיל לחשוב מה הוא רוצה, מיהו. צריך להיות מאוד זהיר בזה.

"אם אני ליברל? תראה, בעניין סוזן מילר (פרשת האשה שנתגיירה גיור רפורמי ושר הפנים רצה להוסיף בסוגריים "נתגיירה" אחרי "יהודיה" – ג.ש.), אני הייתי ליברל. אני הסכמתי שתוספת זו נוגדת את החוק וכתבתי שזה נוגד גם את ההלכה. היו כאלה שכעסו עלי, זה אינו משפיע עלי. אני כותב את האמת, כפי שהיא נראית לי.

"יש תחומים שבהם אני חושב עצמי לליברל גדול. למשל במעצרים. אני חושב שזה אחד הדברים הקשים ביותר – מעצר אדם בטרם משפט. אנחנו נוטלים את החופש מאדם שהוא בחזקת זכאי – ואני מדבר על המעצר עד תום ההליכים – ללא כל הצדקה, ואני נלחם בזה וברוך השם יש לכך גם פירות. אני מרגיש מאוד טוב, אני רואה בזה מלחמה של ליברל גדול ואני חושב שהצלחתי בזה".

מי שעומד להיות המשנה לנשיא בית המשפט העליון נמנה עם תומכי הרפורמה במערכת השיפוט בישראל, שלאחרונה ניטש עליה ויכוח מעורר התרגשות לא מעטה בקרב השופטים.

"אני בעד הרפורמה המרחיקה לכת יותר" – הוא אומר, ומתכוון לתוכנית לאחד בדרך כלשהי את בית משפט השלום עם בית המשפט המחוזי, להקים מעליו ערכאת ערעור סופית ולהשאיר לבית המשפט העליון

(המשך בעמוד 52)

השופט אלון: "אני מאוד אופטימיסט ואני עדיין רואה את הכל בעיניים של יצירה".

גופה של מערכת המשפט זקוק לנשמה יתרה

"בבואנו לפרש בחוקיה של מדינת ישראל מושגי יסוד כגון תום לב, שאופיים הוא אוניברסלי והם נחלתה של חשיבה ערכית ומשפטית של כל מערכת משפט תרבותית, שומה עלינו לעיין בראש ובראשונה במשמעותם של מושגים אלה לאור עקרונותיו של המשפט העברי ומורשתה של ישראל. שהרי עקרון אוניברסלי כגון זה, גילויו הוא, אמנם, במערכות המשפטיות השונות שבימינו אנו, אך שורשיו שתולים הם בערכי יסוד שהונחלו לאנושות במערכות משפט שמימים ימימה. שהרי דרך הרוח שבמשפט מי ידע, ומחלחלת היא בתודעתם של דורות עדי תגיעה עד הלום. ואם במערכות המשפטיות של אומות העולם כך הוא, בודאי ובוודאי שכך הוא בחוקיה של מדינת ישראל, שהתשתיה לעקרונות היסוד שבה מצווים אנו למצוא בראש וראשונה במורשתה הקדומה, שלא כהתה עינה ולא נס ליחה" (ע"א 148/77 רוט ואח' נ. ישופה בנין בע"מ).

"אין מערכת משפטית יכולה להתפרנס מגופו של הדין בלבד. גופה של מערכת המשפט זקוק הוא לנשמה, ויש שאף לנשמה יתרה; נשמה זו תימצא למערכת המשפט בדמותן ובצלמן של נורמות ערכיות שונות, שיסודן בעקרון העל של עשיית הישר והטוב, ועקרון תום הלב הוא אחד החשובים והמיוחדים שבנורמות ערכיות אלה..." (ע"א 391/80 לסרסון ואח' נ. שכון עובדים בע"מ).

"חכמינו הורונו: 'חביב אדם שנברא בצלם' (אבות, ג, יד [א]). ערך יסוד זה שבעולמה של יהדות הוא הוא התשתית, לב לבו של עקרון חירות האדם... שמירת זכות זו קודמת – ובבחינת תנאי־בל־יעבור – לזכות חירות הביטוי של היוצר והאמן ולחופש ההפגנה של בעלי דעה פוליטית והשקפת עולם, שהציבור חש בקיומם ועוקב אחר פעילותם ולא יתן להם להישתק מהעין הרואה ולהיעלם מהיד הכותבת..." (ב"ש 1/87 דנאשוילי ואח' נ. מדינת ישראל).

"תוכן רשימת 'כך' ומגמת יוזמיה ואישיה, כפי שעלו בחומר המצוי בפנינו, יש בהם משום ניגוד משווע לעולמה של יהדות, להלכותיה ותגיגיה, לעברה של האומה העברית ולייחולי עתידה. נוגדים הם ניגוד מוחלט לעקרונות יסוד של מוסר אדם ומוסר עם, למגילת העצמאות של מדינת ישראל ולתשתיתן של הדמוקרטיות הנאורות בימינו, ובאים הם להעתיק למדינה העברית רעיונות ומעשים שהזיקו בהם המקולקלים שבאומות העולם" (ע"ב 2/84 ו־3/84 ניימן ואח' נ. יו"ר ועדת הבחירות לכנסת ה־11).

השמיים כבר לא הגבול

מאת יהודית חנוך

מג האוויר השתגע, אומרים האירופים, והכל בגלל צ'רנוביל. החורף לא ירד שלג ובעלי המלונות שעל פסגות ההרים בגרמניה ובשווייצריה כבר החליטו להזמין תותחי־שלג לעונה הבאה. לא סומכים על השמיים. אם רק יצליחו להתגבר על גל המחאות של שומרי איכות הסביבה שמתנגדים להתערבות בסדרי הטבע. ודווקא בתחילת אפריל, כשכולם כבר חשבו שאפשר ללבוש את בגדי האביב, התחיל להיות קר כהוגן ופתיתי־שלג נערמו על המדרכות.

בשביל עיסקי האופנה, שיבושי מזג־אוויר כאלה הם אסון. מי בכלל מסוגלת לחשוב על רכישת שמלת כותנה או חליפת פשתן כשבחוץ כפור, ואין כל בטחון שהשמש תגיע לאיזור אפילו בקיץ. לפי מצב העניינים העכשווי, מנבאים עוד עונה גרועה. אפילו מדברים על מכירות מוקדמות של סוף העונה שיתחילו עוד לפני בואו הממשי של הקיץ.

החורף שחזר היה דווקא רקע מתאים ל"מינכן מודה ווכה" – שבוע האופנה שהוא יריד בינלאומי מהגדולים בעולם שנערך במינכן בתחילת החודש. בגדי חורף '89 שהוצגו שם נראו טוב על רקע השמים האפורים שבחוץ. השבוע התחיל ביום שישי. בצהריים באו כל היפים והיפות הקשורים לאופנה לארמון ה"רזידנס", ויש שם יפות אמיתיות, מטופחות כמו שרק נשים אירופיות יכולות להיראות, ולבושות בכל הצעקות האחרונות של האביב אפילו שבחוץ השתולל חורף. גם פה רואים את כל הקיביצרים של האופנה, פרחי מעצבים בלבוש זרוק, פריקים שלובשים מדים עם רקמה מוזהבת כמו בימים הטובים של הקייזר.

הגרמנים, שעלו בשנים האחרונות על ·מפת האופנה הבינלאומית, אינם מסתפקים בלייצר ולמכור בגדים במחירים שווים לכל נפש (רק לפעמים מרובר בגמשות עשירות בלבד). עכשיו הם רוצים גם ליצור אופנה מקורית. במשך יומיים מציגים ביריד בזה אחרי זה עשרה מעצבים ומעצבות ששמותיהם אולי מוכרים בגרמניה אבל עדיין לא מחוצה לה, את בגדי החורף הבא:

● חורף '88, לפי מה שנראה ב"מינכן מודה ווכה", זה צבעים עליזים – ארום וירוק וכחול עז וכתום וסגול – כל אחד לחוד ושניים־שלושה יחד. בקטע של המכפלת החליטו גם פה, כמו בפאריס, לעשות פשרה משולשת: שליש מיני, שליש קרסוליות ושליש מכנסיים. יש בגדים צמודים, אבל גם הרבה חצאיות רחבות ועתירות בד. בערב חושפים את הכתפיים ועוטפים את הגוף בשמלות רומאנטיות מטאפטה ותחרה שמזכירות את רומי שניידר ב"סיסי", בתפקיד מלכתה היפה והטראגית של אוסטריה.

● בתצוגות האופנה של המעצבים הגרמניים יושבת לידי גברת זקנה ורזה בבגד שכבר ראה כמה אביבים, פנים לא מאופרות ושיער משוך לאחור בקוקו. היא מחזיקה בידה כמה עותקים של ירחון אופנה צבעוני ויפה, "MODE M". מפיצה אותו? "לא", היא מחייכת, כמי שרגילה לשאלה, "אני בעלת הירחון והעורכת הראשית שלו. השקעתי בו מאז שהקמתי אותו לפני שנתיים שלושה מליון מארק. עדיין אני משקיעה אבל אני לא דואגת, יודעת שההשקעה משתלמת".

מעניין לגברת שלא נראית בדיוק כמליונרית כל כך הרבה כסף? גם מבלי שאשאל, היא מסבירה שלפני שנים הקימה ירחון לבגדי גברים, והריצה אותו עד שהיה להצלחה. עכשיו מכרה אותו, ובמליונים שקיבלה התחילה מחדש. "מה שעוזר לי להחזיק בינתיים מעמד הוא הרבעון שאני מוציאה על אופנת משקפיים", היא מסבירה. "משקפיים היום הם קטע מאוד חשוב באופנה, המשתנה בכל כמה חודשים, בדיוק כמו הבגדים". גם הגברת הזו היא חלק ממערכת קידום המכירות של האופנה המקומית.

● "אסקדה" היא הכוכב הנוצץ של האופנה הגרמנית, יצרנית בגדים שבתוך כמה שנים הצליחה לצמוח ולהיהפך לחברה המגלגלת מאות מליוני מארקים בשנה ומוכרת בכל העולם. מחירם הגבוה של הבגדים מתוצרתה לא מרתיע נשים שאוהבות לקנות מערכת מושלמת בלי לשבור את הראש מה הולך עם מה. עכשיו הם כבר מייצרים גם אבזורים – נעליים, ארנקים, משקפים.

במוצאי שבת נערכה באולם שבכנייני התערוכה תצוגת אופנה מהממת של "אסקדה". על רקע אותיות בגובה שני מטרים הציגו עשרות דוגמניות את בגדי החורף הבא של החברה. צבעים עליזים בשילובים נועזים, סריגים, משבצות, הדפסים – הכל הולך ביחד בשלמות שכל אשה היתה רוצה לראות בארון שלה. בסוף התצוגה עלתה מרגרטה ליי, בעלת "אסקדה" ומעצבת הבגדים, שוודית שנישאה לגרמני, לקבל את פרס השנה לעיצוב מצטיין. ליי היא אשה דקה ובלונדרית כבת שישים פלוס, עם גב קצת כפוף, במקטורן וחצאית, המקטורן טיפ־טיפה צמוד מדי. היא מתרגשת מאוד. בשנים קודמות קיבלו את הפרס הזה האיטלקי ג'יאני וורסאצ'ה והצרפתי קלוד מונטאנה. גם מי שיש לו כל הכסף שבעולם, מתברר, לא נשאר אדיש לכבוד שמעניק פרס.

● שבוע האופנה במינכן הוא יריד ענק שנערך בביתנים גדולים על שטח של למעלה מעשרה דונמים. אלפיים ומאתיים יצרנים ומעצבים הציגו שבעת־אלפים אוספים. ביניהם היו שבעה יצרנים ישראלים. חמישים אלף קניינים מ־55 ארצות הגיעו לארבעת ימי האירוע. ד"ר קרל דיימיש, מנהל היריד, היה רוצה לראות הרבה יותר ישראלים בירידים הבאים, ואף הציע להקדיש את יום האופנה הבינלאומי הבא, שייערך באוקטובר, לתצוגת־אופנה ישראלית. הוא מקווה שתהיה בארץ היענות לפנייה, ובשבוע שעבר ביקר כאן ונפגש עם יצרנים כדי לעודד משתתפים פוטנציאליים. רמיש הסביר שתפוסת היריד מלאה, אבל בכל עונה יש תחלופה של כ־15 אחוזים מהמשתתפים.

לא רק אצלנו, באירופה בכלל ובגרמניה בפרט יש הרבה פשיטות רגל בעסקי־אופנה. התחרות קשה מאוד ומי שמפספס עונה או שתיים עם בגדים לא מוצלחים, אין לו צ'אנס. בשבילנו, מינכן היא מקום טוב למכור בו בגדים וגם הזדמנות נפלאה להציג פן אחר של ישראל מזה שנראה לאחרונה בעתונים ועל מסכי הטלוויזיה. חבל יהיה להחמיץ אותה.

בצילומים, כמה דוגמאות לבגדי חורף '89 לפי מה שנראה ב"מינכן מודה ווכה". צבעים עליזים – ארום וירוק וכחול עז וכתום וסגול – כל אחד לחוד ושניים־שלושה יחד. בקטע של המכפלת – פשרה משולשת: שליש מיני, שליש קרסוליות ושליש מכנסיים. יש בגדים צמודים, אבל גם הרבה חצאיות רחבות ועתירות בד. בערב חושפים את הכתפיים ועוטפים את הגוף בשמלות רומאנטיות מטאפטה ותחרה.

מודה ווכה '88 MÜNCHEN

משהו:

לא רע. חוסיין אומר: שלום תמורת שלום, ושלא תעזו להזכיר לי החזרת שטחים.

תופסים צוענים

ברחוב ברומא ראיתי אותן. ארבע ילדות בנות עשר בערך, מלוכלכות ויפות מאוד, יושבות בשורה, שעונות על קיר בניין רנסאנס. סביבן שוטרים, מכוניות משטרה וגם שתי נשים, תיירות על פי מראן. תיכף ידעתי: תפסו צועניות.

הילדות הצועניות שודדות. רומא, בירת האיטלקים טובי־הלב, קולטי כולם, מלאה בשנתיים האחרונות צוענים, ואין אחד שלא נגנב פעם אחרי שחבורת ילדות כזו חלפה על פניו.

במקרה אחד מתוך מאה תופסים אותן. אז הן מחכות בשקט, אדישות, לאשר ייעשה בהן. ובאמת, מה ייעשה בהן? מה אפשר לעשות לילדה בת עשר, מתוקה למרות שכבות הלכלוך, שזה מה לימדו אותה לעשות כדי לחיות.

ככר אני רואה את התיירות שנשדדו מחייכות לילדות. הילדות לא מחזירות חיוך. השוטרים מתרבים, אנשים עוצרים. כולם, חוץ מהילדות הצועניות, נבוכים.

אחרי כמה זמן מחליטים לעשות משהו. נוסעים לתחנת המשטרה. ארבע הילדות האפרוחות נכנסות זו על זו לחצי המושב האחורי של אלפא רומיאו. בחצי המושב השני יושב שוטר. שתי התיירות נכנסות, נבוכות לחלוטין מהמצב, למכונית שנייה. הן אומרות לי, סתם כי אני עומד שם – "או, נו" – ועכשיו הן כבר מרגישות אשמות לגמרי שהילדות הקטנות שדרו אותן.

נוסעים למשטרה, לא לפני – וחכל שלא ראיתם בעיניכם כי אי־אפשר לתאר בכתב דאווין כזה – לא לפני שמכונית המשטרה עם הילדות הצועניות, נוסעת לכיוון אחר, והופ, מרביצה סיבוב חריקה על המקום באמצע הכביש, ונוסעת לכיוון הנכון.

שום ארץ באירופה לא מרשה חירות צוענית כמו איטליה. איטליה היא ארץ שבה מי שמזכיר חוק וסדר נחשד באי־שפיות זמנית.

אין לכתבן רומנטי מעשה נאה יותר מאשר לכתוב בערגה על חיי הצוענים. ואין לליברל קשיש מעשה נאצל יותר מאשר להגן על צועני אחד ביום. למה אני לא יכול לנצל קטע זה כדי להתגנדר בליברליות ובהרהורים כגון: אנו היהורים היינו מיעוט נרדף כמותם. לא הולך. קשה להיות רומנטיקן וליברל כשרואים איך מגדלים ילדות כאלה יפות להיות גנבות. אולי תוך ניצול הליברלים.

בגיל ארבע־עשרה וחמש־עשרה הן נפסיקות לגנוב. חלק מהן מוצאות את דמי הכיס שלהן בדרך שהן יודעות. האחרות יולדות, ואז הן משוטטות ברחוב, תינוק צמוד לשד חשוף ויד מושטת לחלונות המכוניות העוצרות כרמזור.

כרוניקה רומאית: לא מזמן רצח יורק אש בן ארבעים וחמש נערונת צועניה בת שלוש־עשרה וחצי. הם נפגשו והכירו בפיאצה נבונה. התפתח ביניהם רומאן. הרומאן לא היה תמים. לטענתו היא דרשה ממנו כסף תמורת אותם פינוקים מסויימים, ובכל פעם העלתה את הסכום, לפי הוראות הוריה. בבית המשפט הוא טען שרצח אותה בגלל שכל־כך אהב אותה, שלא רצה שתחייה את החיים המיועדים לה.

צוענים. אמיתיים. השמלות באמת צבעוניות, כמו אלה שהבנות אצלנו לבשו כשהתחפשו לצועניות בפורים.

פינת השלולית

חרי מכתב שהגיענו מר"ר ברוך בן־דור:

"נושא התמרת צפרדעים לנסיכים מעסיק וראה רבים וטובים, רצ"ב דף פירסום לתוכנת TADPOLE (ראשן), עם הדגמת תהליך התמרה תוך הקצאת הסתברויות לכל מעבר חשר, לעיונך ולשימושך בשולי השלולית".

נשמע מסובך קצת, מכתבו של הד"ר? לא רא. למכתב מצורף דף הסבר, ובראשו מה מעניין אותנו ומסביר מה העניין: הציור המובא אן.

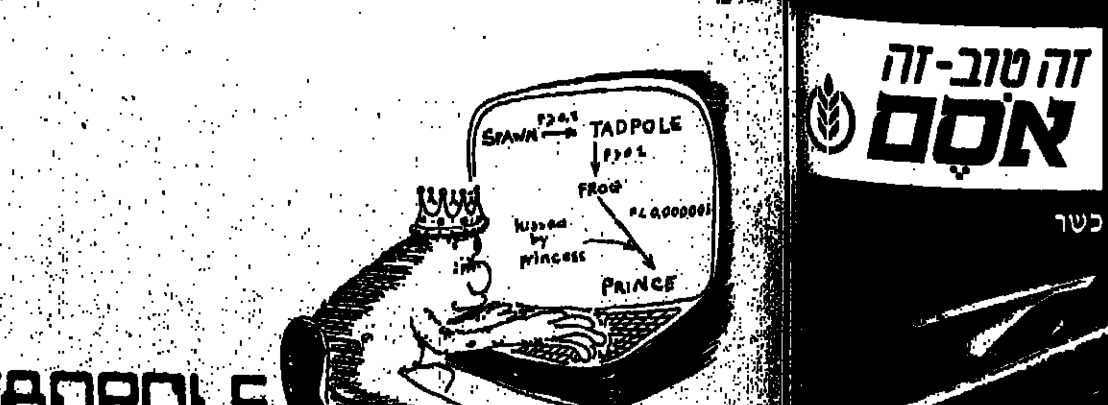
זוהי תוכנה לחישוב הסתברויות. הבה נסביר את ההסתברויות המופיעות בציור בשפת של שבלים:

מביצית לראשן, הסיכוי גדול מ־0.8. סיכוי די טוב יחסית לסכנות השלולית.

מראשן לצפרדע, הסיכוי גדול מ־0.2. סיכוי קצת יותר קלוש, ואכן – לא כל ראשן זוכה, אם כי מה זה כבר משנה – ראשן או צפרדע?

ועכשיו לעניין עצמו – הסיכוי שהצפרדע יהפוך לנסיך, תוך כדי התערבות חיצונית נפלאה של נשיקת נסיכה הוא קטן מ־0,000,001.

זה מה שאומר המחשב. ברור וחד: סיכוי עלוב שבעלובים, אבל אף צפרדע לא מפסיק לבקש נשיקות, ומה שריאלי פחות – אף נסיכה לא מפסיקה לנשק.

מודעה קטנה

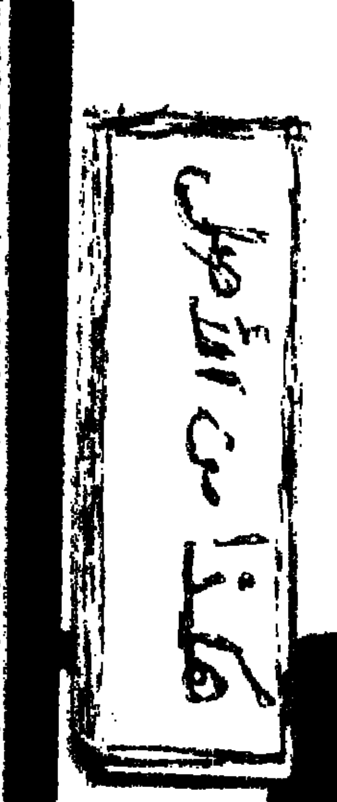
למכירה דחוף
מלאי
אלבומי
ירושלים
עם צילומים
יפים של חיים
משותפים

לימודים

ברור לחלוטין, ובדרך הקשה למדנו זאת, שאי־אפשר לנו לשלוט על מיליון וחצי ערבים. אם כן, ההיסטוריה תראה שלא נשלוט, כנראה, על מיליון וחצי ערבים.

ולא אנחנו החלטנו על הכיוון הזה, ולא עלינו האחריות.

מאיר עוזיאל

חיים ואוהבים

גנובה

לפני שלושה חודשים נגנבה מכוניתי. לא התרגשתי, משום מה, ובאמת – לאחר תמי־שה ימים היא נמצאה ומאז ועד אתמול נהגתי, בעצם, ב"מכונית גנובה".

הסבר: לאחר שהמשטרה הודיעו לי כי מכוניתי נמצאה והיא חונה בקרבת הבית, בשרה דב – נסעתי לשם, ליטפתי אותה והחזרתיה הביתה. למחרת התייצבתי במשטרה, דיווחתי, מילאתי טופס ומבחינתי היה התיק הזה סגור.

כשהגיע מועד חידוש רשיון הרכב ולא קבלתי הביתה את הדוקומנט הדרוש, פניתי למשרד הרישוי, ושם – לאחר התור הבלתי־נמנע של שעה – קבלתי טיפול מהיר: הפקידה הציצה בצג המסוף וקבעה: גבירתי, המכונית שלך עדיין גנובה, ולכן לא נשלח לך הרשיון לחידוש. הסברתי שמצאתי אותה, שאני זו אני הרשומה בתעודת הזהות וברשיון הרכב וכו'. לא עוזר דבר. צריך להביא אישור משטרתי שהמכונית שלי כבר לא גנובה.

טרטור נוסף: חוזרת לתחנת המשטרה. השעה 15.00. מצטערים, מי שמטפל ברכב גנוב עובד רק עד 14.30. למה? גבירתי, תשאלי את המפקח הכללי. תבואי מחר.

למחרת טרטור נוסף: מגיעה בצהרי היום – ונתקלת מהפכה שלפני־הפסח. כאילו לפני "מותרים". טירים מסיידים ושרים בערבית ממרומי הסולמות. מתיזים סיד על בגדי. מי שמטפל ברכב גנוב מציץ, כמוני, לתוך תדרו ואומר לעצמו: איזה בלגן. (רק אני הייתי חסרה לו עכשיו). תבואי מחר. כך אי־אפשר לעבוד.

אני מגיבה עם כל הלב: אתם מטרטרים אותי וזה לא הולך כך. אני לא אבוא מחר. הוא מציץ בי ומבין שאני מתכוונת לכל מלה. טוב, אז תחכי לי עד שאסדר את החדר. לבסוף אני מתנפלת עליו ועוזרת לו איכשהו לסדר את החדר, ואלמלא הזכרתי לעצמי שאני בתחנת משטרה – עוד הייתי מתחילה לנגב את האבק מן השולחנות.

חוקרת עמוסת תיקים נכנסת לחדר המבולגן ורואה אותי יושבת על מקומה. אילו מבט יכול היה להרוג. אני קמה, ומי־שמטפל־ברכב־גנוב שולף מן המגירה את הטופס שלי ומעניק לי תעודת יושר: נכון, את באמת באת לכאן בחמישי לינואר ודיווחת על מציאת הרכב שלך, אבל השוטרת – זו שהיתה צריכה לשלוח על כך מברק שיוציאו אותך מן המסוף – לא עשתה זאת.

עכשיו אני נזכרת באותה שוטרת, לבושה אזרחית. היא באמת לא אשמה על ששכחה לטפל כהלכה במקרה שלי. והרי כשהגעתי אליה בגשם שוטף ישבה בחדרה זקנה לבושה בהדר פולני עם לחיים לוהטות, ובכתה בכי תמרורים. השוטרת ישבה וניחמה אותה. "איזה אנשים, איזו מדינה", אמרה לי השוטרת, "לא תאמיני, אבל הזקנה המסכנה הזו גרה עם הבת שלה, רווקה רעה כזו, שגנבה ממנה את כל החסכונות שלה, איזה אלף שקל שהיא שמרה בארנק. וחוץ מזה היא גם הרביצה לה. כן, הבת הרביצה לאמא הזקנה שלה".

אבל לכי תספרי זאת למי־שמטפל־ברכב־גנוב. עכשיו "אם במקרה יעצרו אותך – אז תראי להם את התעודה שהרכב שלך לא גנוב", הוא אומר לי בקול לא של שוטר, "ובינתיים אשלח מברק שיוציאו אותך מהמסוף של הגנובות. ותודה שעזרת לי".

וזה עדיין לא הסוף. עכשיו אני צריכה לעבור טרטור נוסף: ללכת עוד פעם למשרד הרישוי, שעה בתור, קבלת טפסים, להעביר את המכונית טסט. אבל זה מה שרצית, לא? להיות אשה שוויונית, משוחררת, עושה הכל בעצמה. אז תאכלי את זה.

באותו עניין: הרעיון שאפשר לנהוג בשקט שלושה חודשים במכונית גנובה מרגם נדיר למדי (חיפושית אדומה 1981) במקום הכי מאוכלס בישראל בשוטרי תנועה – הוא רעיון שאינו נותן לי מנוח. זו בוודאי בשורה טובה לגנבי הרכב הפוקדים בקביעות את מגרש החנייה של הבניין שלנו.

להם אין חברות

כמה מן המכרות שלי נשואות לחברי קומנדו 181 – אלה שעובדים בחו"ל כעצמאים, ובשל חוקי מס־הכנסה "רצוי" כי ישהו בחו"ל זמן קצוב כדי לשלם כאן פחות מס. פירושו המעשי של הסדר זה שנשותיהן, אפילו הן מצטרפות אליהם פעם־פעמיים בשנה, צריכות ביתר הימים ללמוד לתמרן את חייהן כמעט לבדן. כמה מהן נשואות לאנשים הנמצאים בשירות המולדת בחו"ל, והמכנה המשותף לכל החברות הללו הוא שהן עצמאיות למעלה ממה שמקובל לראות בסביבה, ובמרבית המקרים גם נחשבות בעיני הסביבה הזרה לנשים "בודדות ומסכנות".

"כמה זה מטופש", מגיבה אחת מנשות קומנדו 181, "מדוע אף אחד אינו מרחם על הבעל שלי, ה'בודד והמסכן', שצריך להסתדר בלי המשפחה?"

על שאלה רטורית זו אין צורך להשיב. שהרי שפר חלקו של גבר יחידני מגורל אשה יחידנית, אף שאין לי עתה רצון להיכנס לוויכוח אידאולוגי מעמיק מדוע זה כך ולא אחרת. זה כך מפני שעדיין לא השתחררנו מדפוסי חיים קודמים וממוסכמות, וגם מפני שעדיין אין אנו חופשיות לעשות את שעולה על רוחנו מבלי להיות נתונות לביקורת החברה.

אבל "מעז יצא מתוק", ומן הבדידות של קבוצת נשות קומנדו 181 ודומותיהן, שהיא קבוצה מבוססת ומוגנת ובעלת עורף כלכלי שאין לזלזל בו – נולדה מין תחושת סולידריות והשטת־יד.

בארה"ב מורגלות הנשים לכנות זאת "נטוורק" network, רשת טוויה של עזרה הדדית המתבטאת לפעמים במסירת מידע המסייע לקבלת משרה חדשה, או במסירת המשרה עצמה למי שחברה ב"נטוורק" הנ"ל.

כששתיתי קפה לפני זמן מה עם קבוצת חברות המשתייכות לקומנדו 181 והן ציחקקו על עצמן נוסח: הה, אנו הנשים המסכנות והבודדות, והגברים שלנו אינם מסכנים ובודדים... – אמרה מישהי: אבל לנו יש משהו שאין להם. להם אין חברות.

וזה אומר הכל.

בוכים ומפריעים

קטע שעשוי להיות מעשי לגבי כמה נשים המתלבטות כיצד להשיב בצורה דיפלומטית על השאלה: "האם אני יכולה להביא אליך את הילד/התינוק? הוא לא מפריע. ילד טוב כזה".

נתחיל מכך שאין תינוק/ילד ש"אינו מפריע" למבוגרים המתכנסים יחד לקפה/ קבלת־פנים לכבוד חברה שהגיעה לביקור מחו"ל / סעודת ערב קטנה. אצלי, מכל מקום, הם תמיד היו בוכים. וכאשר הם לא בוכים, הם משתעממים ומציקים – ובצדק. אבל אני מניחה שאף אחת אינה רוצה להיראות כמכשפה שונאת ילדים, ולכן אני מציעה את כללי האתיקה הבאים: כשמטלפנים להזמין את בני־הזוג אומרים להם – ורצוי טלפונית: "האם תוכלו להשיג בייביסיטר לשישי בערב ולבוא לאכול איתנו ארוחת ערב? אם לא – אז בפעם אחרת". וכך נותנים למי שמעבר לקו להבין שהתינוק אינו מוזמן.

•

שאלה אחרת בהילכות התנהגות: "כאשר בעלי ואני מביאים את הילדים שלו אל בית האמא שלהם, היא תמיד מזמינה אותו לעלות אליה כדי לומר שלום לקרוב משפחה שלה או לידידים משותפים הנמצאים שם. האם אני צודקת כשאני מתנגדת להישאר לבד במכונית?"

בטח שאת צודקת, מסכנה שלי, אשה מספר שתיים. אין זה צודק להשאיר אותך כך במכונית. אם אשתו־לשעבר של בעלך תעשה זאת שנית, עליך להבהיר לו כי עליו להחליט על אחת מן השתיים: לסרב לעלות, או לקחת אותך איתו

•

ועוד שאלה, בולטת בנדירותה: "חברתי התגרשה לאחר 25 שנות נישואים, וזמן קצר לאחר הגירושים – בעלה־לשעבר נפטר. האם מן הראוי שהיא תכנה עצמה 'אלמנה'?"

לא. למרות שבחברה שלנו עדיין הרבה יותר נוח וקל להיות אלמנה מאשר גרושה. חברתך אינה אלמנה אלא גרושה. אילו חיכתה קצת... אבל אשה היא אלמנה רק כאשר היתה נשואה לבעלה ביום בו נפטר.

•

וזו השאלה האחרונה להיום. יותר איני מוכנה להיות בתפקיד נותנת העצות: "הילד של השכנים משתמש במלים גסות כאשר הוא בא אלינו, לשחק עם בתי בת העשר. מאחר שאני לא האמא שלו ואיני נוהגת להעיר לאחרים על התנהגותם – מה עלי לעשות?"

יש לך מלוא הזכות להעיר לו, וגם להסביר לבתך מדוע אינך רוצה שהיא תשחק אתו. אם את קשורה במיוחד, או/ו וקוקה במיוחד לאמו של הילד הזה – עשי זאת בעדינות יתר. למה להפסיד שכנה טובה.

תמר אבידר

הורוסקופ

השבוע של השור

בני השבוע הנוכחי הם החינניים שבבני השור, העירניים שבהם, הרכים והסבלנים. ככל בני השור הם עקשנים – כי עקשנות ושור הולכים ביחד. אך עקשנותם לא תהיה תוקפנית. לא יהיה לה ביטוי כוחני. יש להם אורך רוח והם מסוגלים לחכות לשעת כושר. ויותר מבני השור האחרים, הם בעלי גמישות וכושר הסתגלות למצבים. אולי משום שאיכפת להם יותר מהאחרים, מה יאמרו עליהם. כך הם מסוגלים להתאים את עצמם לסביבה ולתנאים המתבקשים. אך גם זאת, בהסתייגות־מה: בתנאי שלא תיפגע הנוחות שלהם. הם זקוקים לנוחות המפנקת כדי לשמור על שלוותם הנפשית, למידה מסויימת של עצלות רוגעת. זה בריא וחיוני להם.

בני השבוע הנוכחי הם גם הרומנטיים מבני השור, ובאהבה יהיו רכים ועדינים ויודעים לפנק. הקושי שלהם הוא עצם ההתקשרות. לוקח להם זמן עד שהם מתרגלים לנשוא אהבתם. הם גם עצלנים במידה כזו שלא ישקיעו מאמץ מרובה מיצירת הקשר. אך משהתקשרו – הם יציבים ונאמנים, ככל בני השור. בני השבוע הזה במיוחד שונאים סערות וזעזועים בחייהם האישיים. כל מה שפוגע בשקט ובשלוות החיים זר להם ושנוא עליהם. הם אינם הרפתקנים ושונאים שינויים.

בני השבוע הם גם האסתטיים שבבני השור. חשובה להם סביבה נקיה ונעימה. הבית חייב להיות מסודר, ועציצים יתרמו להרגשתם הטובה בו. ריחות מטבח ובישולים יבריחו אותם החוצה. הם בעלי חוש אמנותי מפותח ולרבים מהם נטיה למוסיקה – בעיקר שירה (אופרה, מקהלות, ולא לזלזל בשירת המקלחת) אך גם נגינה – ובעיקר על כלי נשיפה.

תחומי העיסוק ההולמים אותם – אלה הקשורים ליופי אמנות ואסתטיקה. כמה דוגמאות: תכנון פנים, גינון, מסחר בריהוט (גם עתיק) וסחר ביהלומים ותכשיטים.

הם הכי פחות אמביציוזיים מבני השור (העצלות, העצלות הזאת) אך העקשנות האופיינית לבני המזל עשויה להביא אותם רחוק בתחומי עיסוקם ולו רק משום שהתמדה חשובה לפעמים יותר מאשר תנופה בפעילות או התלהבות של רגע.

בתחום הבריאות, ככל בני השור, גם בני שבוע זה בריאים בדרך כלל ונאחזים בחיים בחוזקה. רגישות עלולה להיות בגרון, בצוואר ובגב העליון. עליהם לשמור על קולם ולהישמר מצרידות. עישון אצל אלה, עלול לפגוע בגרון יותר מאשר בכל מקום אחר. גם הראש עלול להיות פגיע והם עלולים לסבול מכאבי ראש יותר מבני שור האחרים. אצל רבים מהם קיימת אימפולסיביות בתנועה והם עלולים ליפול, להחליק ולסבול משברים או תאונות בשל חוסר זהירות. נטייתם לפנק את עצמם בדברי מתיקה גורמת לרבים מהם לעודף משקל ולבעיות הכרוכות בכך.

השנה הנוכחית חשובה ביותר לבני השור. הם עומדים בפני שינויים מרחיקי לכת בחייהם – איש איש ותחום חייו. כוכב צדק הטוב והמיטיב מביא להם שפע של הזדמנויות בתחום המקצועי והאישי. בני השבוע הנוכחי יחושו בו כבר החודש. הם צפויים להעלאה בדרגה, להרחבת סמכויות וליתר סיפוק ונחת בעבודה. בתחום האישי צפויות התפתחויות מרגשות ולרווקים ולרווקות – פגישות גורליות שישנו את חייהם. קיימת אפשרות לנישואין ולהרחבת המשפחה (ילדים).

בני השבוע הנוכחי סבלו מנחת זרועו של כוכב פלוטו ועברו מהפכים דרמטיים בארבע השנים האחרונות, מהפכים שהיו כרוכים בהרבה סבל וכאב לב. השנה הם משתחררים ממועקות אלה ויכולים סוף סוף להגשים את עצמם, ללא מיגבלות ועיכובים.

בתחום הכספי צפוי שיפור לעומת השנה שעברה אם כי עליהם להיזהר מסיכונים בין אוגוסט לנובמבר. בחודשים אלה עליהם להיזהר מרכילויות ומאוייבים נסתרים שינסו להזיק להם בעבודה. גם בחיים האישיים יש לשמור על דיסקרטיות. חודשי הקיץ והסתיו עלולים להיות רגישים גם בכל הקשור לבריאות, לכן מומלץ להישמר בתחום זה.

ואשר לאפשרות של נסיעה לחו"ל – זו לא כריוק השנה לחו"ל או לנסיעות, פרט אולי ליולי ואוגוסט, בתנאי שבני השור לא יהיו טרודים בבעיות כספיות.

בתחום הכספי צפוי שיפור, אם כי בין אוגוסט לנובמבר עלולות לצוץ בעיות... אז גם יהיה על השוורים להישמר מרכילויות ומאויבים נסתרים שינסו להזיק להם בעבודה. גם בחיים האישיים יש לשמור על דיסקרטיות.

דליה מזורי

תחזית לשבוע שבין 22 ל־28 באפריל

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
השבוע אתם עתידים להתחייב בנושא הקשור בחינוך, בנסיעות או בפירסום. ידיד חדש, אולי מישהו המתגורר במרחק, מקבל עכשיו חשיבות גדולה בחייכם. אורחים שיגיעו אליכם בפתאומיות עלולים להוות מיטרד.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
העדיפות הראשונה עכשיו צריכה להיות דאגה לבטחון הכלכלי לטווח הרחוק, וכעת תעשו צעדים ראשונים בכיוון זה. עדיף לשמור על פרופיל נמוך. אף שיש דברים שמטרידים אתכם, מוטב להניח להם בינתיים.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
השבוע צפויה החלטה חשובה הקשורה בשותפות. אתם עשויים לגלות כי תצטרכו לוותר ויתורים מסויימים בעסקות עם אחרים. יש חשיבות רבה עכשיו למחויבויות. בתחום הרומנטי, הרגשות מאוד קיים.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
השבוע צפויות לכם הזדמנויות בתחום העבודה. אין סיבה שלא לנסות לנצל כישורים חבויים ולשפר אותם. התגברו על נטייתכם להתייאש בקלות. בן משפחה עלול לנסות לבחוש בקדירה – אל תעשו מזה עניין.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
השבוע אתם עשויים לקבל החלטות בעלות חשיבות רבה לגבי עתידו של ילד. נסו לא להניח לרגשות טינה להשתלט, חבר או מישהו מהעבודה עלול להרגיז אתכם. השתמשו בזמנכם הפנוי בצורה יעילה.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
תיתכן שאלת מימון הקשורה בעסקי נדל"ן. מצב כלשהו הקשור לבן־משפחה עשוי להשתפר השבוע. עניינים חשובים במישור הביתי יעלו על הפרק. בימים אלה יהיה עליכם להיזהר מפני ומאיום.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
אתם בהחלט יכולים לבקש עזרה בקשר לפרוייקט יצירתי כלשהו, השבוע צפויות שיחות־נפש עם מישהו קרוב; שימו דגש על שיתוף פעולה ועל רגשות כנים. ביחסים עם בן משפחה צפויה בימים אלה מחלוקת.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
אתם עשויים לשפר השבוע את מצבכם הכספי, אך תהיה לכם גם אחריות חדשה. זה זמן טוב לפתח תוכנית־חסכון חדשה ולנהוג בעקביות. זה אינו זמן טוב לשמור סודות. אבל יש לנהוג בשכל ישר ולשמור על הבריאות.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
בימים אלה אתם מגלים היבטים חדשים באישיותכם, ועשויים לפתח שאיפות חדשות, הקשורות בתחום היצירתי. צפויות הזדמנויות לבילויים מהנים. האשמה כוזבת עלולה להרגיז אתכם.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
אתם עשויים לקבל תמיכה בעניינים הקשורים ברכוש. השבוע אתם עסוקים בחשבון נפש ובגילוי עצמי. פרוייקט בעל אופי הומניטארי מושך אתכם. בתחום העסקים, אל תנסו להקדים את המאוחר.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
אתם מסוגלים עתה ליטול חלק פעיל יותר במועדון או אירגון כלשהו. הרגישו חופשיים לומר את אשר בלבכם. אחרים ישמחו לדעת מה עמדתכם בנושאים חשובים. עם זאת, נסו להימנע מחילוקי דעות.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
בתחום העסקים, ברור לכם עכשיו לאיזה כיוון אתם הולכים. בימים אלה יהיו לכם מחוייבויות נוספות ויותר אחריות. אך אתם מסוגלים לעמוד בכך. עם זאת, צפויים השבוע חילוקי דעות בנושא פיננסי כלשהו.

פנטהאוז

יגאל לב

הנער עם הכדור

אל הפנטהאוז עלה הרשקו וראשו מקושט בתחבושת לבנה גדולה כטורבן הודי. יושב בסלון מול ידידו ובן המחזור שלו בפאקולטה למשפטים, ניר, מעביר אצבעות מגששות על פני הדר ראשו המלבין מודע לחשיבותו. לפני שבוע ימים ירה הרשקו בעצמו. ידו רעדה. לפי דבריו של ניר, הוא לא התכוון אפילו להזיק לעצמו. רק ביקש למשוך תשומת לב. הכדור שרט את קרקפתו. עכשיו הוא פוסע בחשיבות עם התחבושת הענקית, מושך תשומת לב, מושך רחמים. נכון, הכדור שרט את ראשו שריטה קלה חסרת חשיבות. אבל הרשקו יודע שפלסטר המונח על פצע הוא ביטוי של חלשים. התחבושת מסתירה תמיד משהו, ולכן, כל אדם שמכבד את עצמו מתקשט בה. הרשקו אפילו לא חלם לוותר עליה.

כשהגיע לראשונה אל המגרש השכונתי, מנסה לקחת חלק במשחקי הילדים, נשא איתו כדורגל מעור רך. כדורגל משובח כזה לא ראו נערי השכונה מימיהם. לא חיקוי, כדור של ממש, כמוהו רואים רק במשחקי הליגה.

עד עכשיו יכול ניר לשחזר את הרגע בו הופיע הנער, בן עשר, במגרש השכונתי. הוריו עלו מרומניה ואמו שמרה שבנה יופיע בלבוש האצילי של בני משפחת הרשקו, מבוקרשט.

כשהוא סוקר את יחסיו עם הרשקו, שם ניר לב לעובדה שמאז, למרות שחלפו שנים רבות, שניהם סיימו את התיכון, הלכו לצבא, כיום לומדים יחד משפטים באוניברסיטה, עדיין מביא הרשקו לכל המגרשים שהוא מבקש לשחק בהם את הכדור... כאילו מתוך שבלעדיו לא יכניסו אותו למשחק.

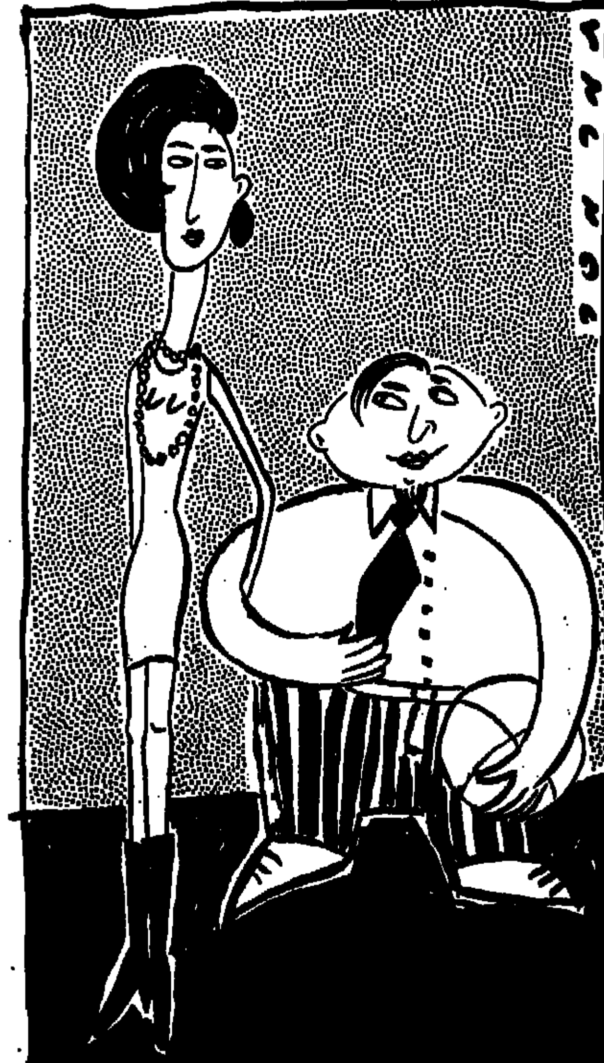
הרשקו רצה להיות צבר. שמנמן, נמוך. בעל פנים תפוחות, שיער שכבר בתחילת שנות ה־20 לחייו החל לנשור (והוא, בחוש ההומור המפותח שלו אמר "הבעיה היא לא כשיער שברח ממני, אלא, איך אנשים יתייחסו בטינות לאדם שלא מסוגל אפילו לשמור על שיער ראשו", אצבעות קצרות שמנמנות, פנים מנומשות. מאותם הגברים שהנערות רואות בם את "הידיד הכי טוב שלי" אבל כבר בפגישה הראשונה נותנות להם להבין כי המושג הזה כולל את חובתו של הנער להוציא אותה לבילויים, לקנות לה מתנות להיות חיק לאנחותיה, שותף לסיפורי אהבותיה הנכזבות. פינה שבה תוכל לחשוף את עצמה מבלי להעמיד פנים משום שאשה איננה צריכה להעמיד פנים כלפי גבר שאין היא חושקת בו.

אבל הוא חשק בהן לעזאזל. הנערות היו הרעב הבלתי נדלה שלו. הרעב השני היה להיות "אחד מהחבר'ה". מאחר והגליו הקצרות, ידיו השמנמנות, ומתניו המעוגלות לא איפשרו לו לבלוט בשדה הספורט, לכונן שם את בטחונו העצמי ואת הישגיו, זירד את ההומור שלו עד שעשה אותו סכין חד שבאמצעותו הוא מפלס לעצמו דרך בג'ונגל הזה שבו נשרדות רק חיות טורפות חזקות.

מביא איתו את הכדור. תמיד. לפות בידו הימנית. ממתין בשקט שיזמינו את שניהם לעלות למגרש. יודע שבלעדיו איש לא יציע לו להצטרף. לגביו, חוש ההומור זה כדור. תמיד מרחפת על שפתיו הבדיחה השנונה כבועת רוק של מטורפים. וכאשר הוא פורש מבני החבורה הוא משאיר אותם צוחקים עד לדמעות. מאחר וכיוון את עיסוקיו אל התחום האינטלקטואלי והפך לקורא ספרים כפייתי, כשלצידו זכרון פנומנלי וכשרון שירש למוד שפות בקלות מפתיעה, היה בלי להתאמץ כמעט ל"איש השנון" וכל אימת שהשמחה דעכה והלכה, ציפו לו, פשוט משום שהוא ידע להביא אל המגרש החברתי את הכדור המשובח ביותר. אחר־כך בעטו בו גם אחרים.

להיות צבר. בשיחות הגלויות שהיו לו עם ניר, בעיקר בבסיס הטירונות, גילה הרשקו את חלומו הגדול: "פשוט להיות כמוך, ניר. צבר רגיל".

כשסיפר ניר להוריו על שיחותיו עם הרשקו היה מוסיף תמיד "השוטה האומלל הזה, הוא מוכשר כמו שד. יש לו זכרון שאני אפילו בחלומות לא הייתי זוכה בו. תפיסה מבריקה לשפות, יש לו שכל ישר ואת כל זה הוא מוכן להחליף בגוף של אתלט ובמנטליות של צבר שהוא עצמו אפילו איננו יודע איך להגדיר אותה".

אבל ל"כדור" שהביא איתו הרשקו היתה גם משמעות פשוטה יותר. הוריו היו בעלי מפעל תעשייתי משגשג ובימים שבו נערי השכונה היו סופרים את דמי הכיס שלהם המצטרפים בקושי לכמה לירות, היו מחלקים לחמניות בבתים המשותפים, ומנקים את חדרי המדרגות, כדי להוסיף כמה אגורות לדמי הכיס המצומקים שלהם, התפוצצו כיסיו של הרשקו מדמי כיס שהוריו נתנו לו, בלי חשבון.

לגבי הוריו, דמי הכיס היו כרטיס כניסה שיוכל באמצעותו לרכוש ידידים. בשלב מאוחר יותר קרא לזה ניר "לקנות ידידים". זה לא נראה כקניה, כל אימת שהיו יוצאים למסעדה, בדרך הטבע בעוד כל אחד מהצעירים מפשפש בכיסו כדי להעלות מתוכם את פרוטותיו כבר הודיע להם הרשקו שהוא שילם עבור כולם. זה הפך לנוהג עד ש"היה מובן מאליו שהרשקו משלם כאשר יוצאים לבילוי" – כפי שאמר לגליה – "הפסקנו אפילו לחוות את התנועה הטיפוסית של הכנסת יד לכיס לחפש את הארנק. גיליתי שאתה מפסיק להעריך מתנות שניתנות לך כמובן מאליו ובמרוצת הזמן אתה שאתה פשוט מצפה להן".

כסטודנט למשפטים, רכשו לו הוריו דירת גג. ספריה. סטריאו. טלוויזיה. מטבח משוכלל ומצוייד בכל טוב. כמעט כאורח טבעי, הפכה הדירה של הרשקו לחדר הלימודים של החבר'ה. אין דבר נוח יותר מאשר לשנן את ספרי החוק בדירה מרווחת כשהרשקו ניצב במטבח והדירה מתמלאת בריחות מגרי תיאבון של סטייקים על האש, עופות צלויים, לחם חם וכחורף, מרק בצל סמיך רותח. רומה שהוא בכלל איננו מקדיש זמן ללימודים. אבל, מספיק לו לקרוא ספר אחד במהירות מסחררת ומכר הספר הפך לחלק מזכרונו המדהים.

מקרים את ידידיו הסטודנטים בכושרו לעורר תשומת לב. בוחר לצאת רק עם רוגמניות. והצי כאלת שיש להן תעודה רשמית של זכיה בתואר מלכת יופי, או למצער סגנית מלכת יופי. אוהב להופיע כאשר הצעירות התמירות הדקות תלויות על זרועו. יש לו כסף מספיק כדי להעניק להן את מבחר הבילויים, והמחיר שהן צריכות לשלם הוא להופיע איתו. בעיקר במקומות שבהן נמצאים ידידיו.

פרשת הרומן שלו עם נערת הזוהר ג. היתה מפורסמת בכל הקמפוס. לא היה צמד מוזר מהם. יופיה הזוהר, רק הדגיש את קומתו הנמוכה, גיזרתו השמנמנה. את פניו שכאילו נמעכו על ידי מכונית. את הנמשים האדומים המטפסים כהם כצרעת. עד שיום אחד, ולמרבה הצער בחרה דווקא את הזירה הבלתי נוחה, מסיבת ידידים שערך נכיתו, להטיח בפניו בזעם את שחשה כלפיו.

עשתה זאת ברשעות. הטיחה בפניו את הכסף שבו רכש לה תכשיטים. את העלבון שהיתה חייבת להתבזות כאשר סבלה את הופעותיה עימו. הטיחה בפניו ברשעות כשהיא מנפצת את הצלחת כאקורד סיום צורם לפני שפנתה לצאת, טורקת את הדלת אחריה בזעם.

אותו לילה, לאחר שפרשו כל הידידים, חיטט ומצא אקדח שהוא מחזיק בו ברשיון. אקדח שהוא מתאמן בו במטגרת קליעה למטרה כדי לשפר את תדמית המאצ'ו שלו. את שהתרחש בדירה לא יכול היה לשחזר איש. אבל הצלף האומן החטיא מטרה ענקית בגודל של ראש מטווח של עשרה סנטימטר. הוא שרט את קצה פדחתו. מאז הוא מסתובב עם תחבושת ענקית כתזכורת שהוא תמיד, לכל מגרש יביא אתו את הכדור...

מנחם אלון

(המשך מעמוד 42)

את סמכויות הבג"ץ וערעורים ברשות בלבד. עם זאת, הוא ער לבעיות האישיות הקשות העלולות להתעורר ממבצע "איחור" ערכאות שכזה: "משום שכיום יש שופטי שלום ויש שופטים מחוזיים, ובצדק. אדם שהקדיש שנים עד שהוא נעשה שופט מחוזי ולפתע אומרים לו 'אדוני אתה מהיום שופט ערכאה ראשונה' – זה לא פשוט מבחינה אישית, ולדעתי בזה צריך להתחשב. יש צורך בתכנון ובתקופת מעבר לקראת המטרה הנכספת".

השופט אלון רואה לנגד עיניו את הדגם האמריקני: אם הרפורמה שבה אנו מדברים תתממש, הרי בכלל לא יהיה עוד צורך ב־12 שופטים בבית המשפט העליון. "די יהיה בשבעה, דרך משל, כי המעמסה הגדולה של הערעורים תרד מעלינו". ואז אפשר להרחיק לכת ברפורמה עוד יותר: "אני יכול לתאר לי מצב שיהיו שבעה שופטים בעליון ויישבו כולם כמו בארה"ב (כלומר בהרכב אחד של כל בית המשפט – ג.ש.). לדעתי זה המצב הבריא ביותר. כי היום יש הרכבים שונים של שלושה, ובעומס הזה שאצלנו היום, אתה חושב שלי קל לקרוא את כל מה שמתפרסם אפילו אצלנו? זה קשה. וזה לא טוב. אמנם, בדרך כלל יש קשר בינינו. אבל המצב האידאלי הוא כמו בארה"ב – כל השופטים בהרכב של כל נושא. בכל זאת, יש שם רק תשעה שופטים במדינה של כמה מאות מיליונים בני אדם".

האם לסדרי הדין יש חלק בעומס על בתי המשפט?

במידה מסויימת כן, סבור השופט אלון. "אני לא כל־כך נלהב לפרוצדורות, אך הרי בלי פרוצדורה אי אפשר. זה דרוש ליציבות המשפטית ולתקינותה. אבל לפעמים כשאני מקבל תיק שמתגלגל שנים מלמטה עד למעלה... נדמה לי שאפשר היה פשוט להגיש תביעה ותשובה... במקום לקצר, לעתים מאריכים ללא תכלית. יש לי רושם שמשהו לא כשורה, שצריך פה משהו מהפכני.

"כשבאו לשערי העיר והביאו את 'התיק', וזה נגמר תוך מספר שעות. בגמרא נאמר כי 'דיני נפשות פותחים באותו יום ומותר לסיים באותו יום' אם באים לזכות את הנאשם. אם זה לחובה, אסור לגמור באותו יום... הסיבה היא כדי שתחשוב, שלא תמהר, הרי אתה הולך לחייב את מישהו. לכן אסור לקיים דיון בערב שבת ובערב יום טוב, כי אם תהיה נטיה להרשיע אותו, אז צריך להלין את הדין ולמחרת זה שבת ואתה לא יכול לשבת בשבת ולחכות עד יום ראשון. זה כבר עינוי דין. והיום? יום זה לא יום, שנה זה לא שנה, מענים ומתענים שנים על גבי שנים: אתה מיואש, פשוט מיואש".

האם יש לתשקפתו זו קשר לאפשרות הקיקתה של חוקה?

בנושא זה איננו מאמין בנסים: "אם להיות מעשי, אינני חושב שאנחנו נוכל להתארגן לקבלת חוקה בעתיד הקרוב. הפיצול אצלנו כל כך גדול ולצערי הלך וגדל בזמן האחרון בכל המחנות, ואני לא רואה איך יתאחדו בכלל על חוקה. אינני חושב שזאת הבעיה הבוערת שעומדת עכשיו על סדר היום. לעת עתה הבג"ץ פועל מצויין בתחום זכויות האדם".

בלא חוקה, כיצד תוחמים את התחום בין הפוליטיקה לבין בית המשפט הגבוה לצדק?

בתחום זה מודה אלון שהוא בדעת מיעוט כשמרן – כפי שנהג בית המשפט העליון עד לפני מספר מועט של שנים – שאינו שש לערב את הבג"ץ בעניינים שבידי הרשות המחוקקת. ועם שהוא מזכיר כי היה בעד הסגרתו של ויליאם נקש לצרפת – "גם לפי המשפט העברי" – הרי לא הסכים לכך שלחברי כנסת וסטודנטים יהיה מעמד בבית המשפט בנושא הזה. השר טעה או טעה, יכולים ח"כים להביע אי אמון בכנסת, אבל מה להם ולהסגרתו של נקש? "ברגע שבו אתה מותר, כמעט, על שאלת המעמד בבית המשפט, אתה פותח את הדלת ואתה לא יודע איפוא הסוף". בתחום זה אין הוא ליברל כלל, כפי שהוא מודה בעצמו. צריך לכבד את הפרדת הרשויות, ולהיזהר מאפשרות הסתבכות בחילוקי דעות פוליטיים".

אין ספק שאחת החוויות המיוחדות במינן שחווה מנחם אלון בשנים האחרונות היתה הקמת הקתדרה למשפט עברי בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת ניו־יורק, אחת היוקרתיות בארצות־הברית. הוא מספר על כך:

"הקמתי שם קתדרה וכן ספרייה ובה כבר למעלה מ־6000 כרכים במשפט עברי. מר יוסף גרוס, מגדולי התורמים לחינוך יהודי ולמדינת ישראל, תרם את הכסף. מדי שנה אני נוסע לשם לתת הרצאה פומבית אחת או שתיים. חברים וחוקרים מקומיים מקיימים קורסים סדירים במשפט עברי. בינתיים כבר הקימו בזכות זה, ובזכותו של מר גרוס, קתדרה למשפט עברי גם בפנסילווניה. בהארווארד סיכמו בימים אלה הקמת קתדרה למשפט עברי, וגם במכללת קולומביה זה נמצא בדיון. בארה"ב יש היום התפתחות עצומה בתחום הזה, ממש צמאון. לו יכולתי לנסוע כל חודש לאיזה שהוא מקום, להרצות ולשמוע ולארגן... ואני כמובן מוגבל. אני אמרתי להם 'רבותי, אמנם מציון תצא תורה, אבל אתם צריכים לגדל חוקרים משל עצמכם...'. באוניברסיטת ניו־יורק הוחלנו בחינוכם של חוקרים כאלה".

וציון זו, המדינה, כיצד היא נראית לשופט אלון במלאות לה ארבעים?

"אני ציוני שרוף ואופטימיסט מושבע, ואני רואה במדינה כל־כך הרבה חיוב וכל־כך הרבה יצירה בהיסטוריה העברית, שבכלל השאלה הזאת לא קיימת בשבילי. לא שאני מבטל אותה. צריך לעמוד על משמר של נורמות ושל ערכים ושל שורשים יהודיים, כל כך מהר התרגלנו לעובדה שיש לנו עצמאות עברית. ואולי זה טוב ככה. אני הייתי ילד בגרמניה, אני זוכר מה זה לרוץ ממקום למקום. העובדה שיש לי הבית שלי... כל שנה אני נוסע לחוץ לארץ להרצות ואני חוזר הביתה. זו הרגשה נפלאה של בית, חום ובטחון. ויש יצירה גדולה בארץ בכל התחומים. מעולם לא למדו כל כך הרבה תורה בעולם ובארץ־ישראל כפי שלומדים היום במדינת ישראל: ישיבות, תלמידי חכמים, דיונים והרצאות. מרכז רוחני זה קיים רק בזכות העצמאות המדינית".

ובחיי היום־יום?

"עכשיו יש בעיות, אני מסכים. הציפיות שלי היו שיהיה שוטר יהודי, שופט יהודי, שאהיה חופשי ולא אצטרך לפחד ולא להסתכל פה ולא להסתכל שם ושתהיה יצירה יהודית. כל זה יש. יש בעיות של הרפיית המתח. יש בעיות של חיקוי מופרז של המערב. כיהודי מאמין אני סבור, שאילו היו יותר שומרים על שורשים יהודיים, היה יותר טוב. הייתי הרבה יותר שמח. יש תרבות מערבית טובה ורצויה אבל יש יותר מדי השפעה של תרבות מערבית קלוקלת. זה מטריד אותי.

"יש גם תופעה חמורה ומדאיגה של מריבות פנימיות בלתי מרוסנות. מאוד לא נוח שלא סיימנו את החלק הפוליטי, שעוד אין לנו שקט במדינה ואין לנו שלום, זה קשה. אבל מה? בכל זאת זה 40 שנה של עצמאות לעומת 2000 שנות גלות. צריך סבלנות. לדעתי המדינה מילאה את הציפיות היסודיות שהיו לנו.

"יש דברים שהיו ואינם ואני מאוד מתגעגע אליהם. למשל ערכים שהיו לפני קום המדינה, של תנועה חלוצית, שהולכים עם חאקי ואין רדיפה אחרי לוטו ואחרי כסף ואחרי מותרות. כיום זה חסר. בתקופה ההיא, גם המתח החילוני־דתי היה פחות. אני, כבוגר ישיבה, הייתי מלא הערצה לקיבוצניקים דתיים וחילוניים, אנשי עמל ויצירה. גם היום אני רואה בתנועה הקיבוצית ערך חברתי חשוב, אבל שוב אין יראת־כבוד שהיתה קיימת בפני אותם אנשים עמלים שהקימו את המדינה יחד עם אנשי ההגנה והמחתרות. היו לנו רגשי נחיתות בפני גדולתם הערכית של האנשים האלה, למרות שידעתי שהם לא דתיים. היום המצב השתנה, כמובן. היום אין לך הדור של אותם אנשי־עמל, הפועלים, המייסדים. אבל כל זה איננו פוגע בציפייה היסודית. אני מאוד אופטימיסט ואני עדיין רואה את הכל בעיניים של יצירה".

גבריאל שטרסמן

חברים

(המשך מעמוד 15)

לי עוד טענה: מדוע בבחירות מחזרים כך אחרי הערבים?

שיבלי: "בחירות זה סלט שלם. תבשיל".

חנן: "כי המטרה היא – קודם־כל להיות בכנסת. ואני אומר – קודם כל תדאג למדינה שלך, אחר כך לעצמך ולמפלגה שלך. נכון, זה עסק טוב להיות בשלטון. הנה, שוב הם העלו לעצמם את המשכורות. וטלפון חופשי־חופשי, ובתי־חולים בחו"ל".

אז אתה רוצה דיקטטורה?

חנן: "או, או, או. אני אומר שלדמוקרטיה יש חלק גדול בכשלונות של המדינה. הדמוקרטיה אצלנו היא פראית. איננו בשלים עדיין לדמוקרטיה מסוג זה. אני לא אומר דיקטטורה, אבל אני מביט סביב ורואה מה קורה. בתקופת מלחמת העולם השניה ישבתי באוהל עם שכנים משבט ערב־א־סעדה. הם אמרו לי: 'אתה רואה את כל השדות האלה? הם שלנו'".

שיבלי: "אולי אחד דיבר ככה. אז כולם כבר מדברים ככה"?

חנן: "איסתגלל בערבית זה שחרור, עצמאות. אחד מהאנשים באוהל ההוא אמר: 'כל הזמן מדברים על איסתגלל. אני כבר רוצה לראות אותו. הוא בטח גבר רציני אם כולם מחכים לו'."

שוב צוחקים. חנן מרצין. הוא מודאג מדי. "בסעודיה מורידים לגנבים את הידיים. אני לא אומר שצריך לעשות זאת גם כאן. אבל צריך להיות פחד. משמעת. חברי כנסת נוסעים להפגש עם ערפאת. לא איכפת לי שהם עושים את זה. אבל שתהיה ישיבה קודם, שיחליטו על זה. לא יתכן שכל אחד ינהל משא־ומתן. זו אנרכיה. ושולץ נפגש עם פרס לחוד, ועם שמיר לחוד. זו לא בושה"?

שיבלי: "אני בכל זאת חושב שייצא מכל זה שלום. מספיק ארבעים שנה מלחמה. מספיק. היום יש לכל המדינות נשק. זה מאוד קשה לנצח מישהו. עכשיו, עכשיו לא יהיה שלום. אבל אולי בעוד שנה־שנתיים. כולם יודעים היום: את ישראל קשה לנצח. זה לא פשוט. היא חזקה. יש לה נשק. יש לה הכל".

חנן ג'יבליק מעסיק פועלים מאיזור ג'נין. עבודה קשה בקילוף שקים. "יהודים תמצא לעבודה הזו"? הוא ושיבלי שוב צוחקים. "איפה? ואלה שעובדים אצלי מרוויחים טוב. לא משקיעים כלום חוץ מעבודה. והם שואלים אותי: 'מדוע לקחתם את אדמותינו'? אמרתי להם: 'הלוואי שיקחו ממני את אדמותי'. פעם הייתי בכפר ערבי. הוצאתי את מארחי לרחוב והראיתי להם בית מפואר. בלי להכיר את בעל הבית אמרתי: זה שייך לטפסן, והוא, מפואר לא פחות, שייך לטייח, והוילה היפהפיה ההיא – לקבלן. רק הבית ההוא, העלוב, שייך לחקלאי. זהו, החקלאות בארץ הלכה לאיבוד".

בנקודה הזו סלימן חוסיין שיבלי שוב שותק. ביום העצמאות, הוא אומר, יונפו דגלי ישראל על בתי ערב־א־שיבלי. הוא אפילו שם דגל על מכוניתו.

למה?

"תשמע ממני", הוא אומר ובפעם הראשונה כמו מתגנב לדבריו חוסר סבלנות. "כל שלטון ששולט – אנחנו איתו. כולנו בני אדם. כולנו שווים".

אבל זו מדינה יהודית...

שיבלי: "אז מה? היהודים שרים? היום הם שולטים פה, אם נרצה ואם לא נרצה. זה מן השמים".

אמו הזקנה של סלימן חוסיין שיבלי נכנסת לחדר. היא בת מאה, כך היא אומרת, וצחוקם של אבו עלי ואבו עמיר שוב מתגלגל. "לא היתה ממשלה טובה כמו של היהודים", היא אומרת, והיא הלא חוותה את השלטון התורכי, והבריטי. כבר שנים רבות היא אלמנה. צלולה ובריאה, אומר אבו עלי, וחנן מעיר: "אינך יודע שהנשים חיות פי עשר יותר מהגברים? ואחר־כך עוד אומרים: 'המין החלש'. אם זה מין חלש, תארו לכם מה היה קורה אם זה היה מין חזק"? ואז הוא מוסיף משהו בערבית, והשניים שוב צוחקים. את המשפט האחרון הם מסרבים לתרגם. זה נשאר סוד משותף.

עמוס לבב

עורכת: בת דורה

ה' באייר תשמ"ח 22 באפריל 1988 גליון 361 יום העצמאות

40 שנה למדינה
הַכְרָזַת הָעַצְמָאוּת וּפְלִישַׁת צִבְאוֹת עֲרָב

מִשְׁמַר יָדִי שֶׁל שִׁבְעָה עָשָׂר תּוֹתָחִים זִעְזְעוּ אֶת הַלַּיְלָה שֶׁל ד' בְּאִיָּר תַּשׁ"ח. הָיָה זֶה הָאוֹת לְסִיּוּם הַמַּנְדָּט הַבְּרִיטִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. שָׁעוֹת סְפוּרוֹת קֹדֶם הִתְכַּנְּסוּ מַנְהִיגֵי הַיִּשּׁוּב בַּמּוּזֵיאוֹן הַיָּשָׁן שֶׁל תֵּל־אָבִיב, וּלְנֹכַח תַּצְלוּם עֲנָקִי שֶׁל תֵּאוֹדוֹר הֶרְצֵל, חוֹזֵה הַמְּדִינָה, הִכְרִיז דָּוִד בֶּן גּוּרְיוֹן עַל הֲקָמַת הַמְּדִינָה. בְּקוֹל רָם וּבוֹטֵחַ קָרָא אֶת מְגִלַּת הָעַצְמָאוּת. נָבִיא לִפְנֵיכֶם קְטָעִים מִתּוֹכָהּ:

בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קָם הָעָם הַיְּהוּדִי, בָּהּ עֻצְּבָה דְּמוּתוֹ הָרוּחָנִית, הַדָּתִית וְהַמְּדִינִית, בָּהּ חַי חַיֵּי קוֹמְמִיּוּת מַמְלַכְתִּית, בָּהּ יָצַר נִכְסֵי תַּרְבּוּת לְאֻמִּיִּים וּכְלַל־אֱנוֹשִׁיִּים וְהוֹרִישׁ לָעוֹלָם כֻּלּוֹ אֶת סֵפֶר הַסְּפָרִים הַנִּצְחִי. לְאַחַר שֶׁהֻגְלָה הָעָם מֵאַרְצוֹ בְּכֹחַ הַזְּרוֹעַ, שָׁמַר לָהּ אֱמוּנִים בְּכָל אַרְצוֹת פְּזוּרָיו, וְלֹא חָדַל מִתְּפִלָּה וּמִתִּקְוָה לָשׁוּב לְאַרְצוֹ וּלְחַדֵּשׁ בְּתוֹכָהּ אֶת חֵרוּתוֹ הַמְּדִינִית.

לְפִיכָךְ נִתְכַּנַּסְנוּ, אָנוּ חַבְרֵי מוֹעֶצֶת הָעָם, נְצִיגֵי הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי וְהַתְּנוּעָה הַצִּיּוֹנִית, בְּיוֹם סִיּוּם הַמַּנְדָּט הַבְּרִיטִי עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְתֹקֶף זְכוּתֵנוּ הַטִּבְעִית וְהַהִיסְטוֹרִית וְעַל יְסוֹד הַחְלָטַת עֲצֶרֶת הָאֻמּוֹת הַמְּאֻחָדוֹת, אָנוּ מַכְרִיזִים בָּזֹאת עַל הֲקָמַת מְדִינָה יְהוּדִית בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הִיא מְדִינַת יִשְׂרָאֵל.

אָנוּ מוֹשִׁיטִים יָד שָׁלוֹם וּשְׁכֵנוּת טוֹבָה לְכָל הַמְּדִינוֹת הַשְּׁכֵנוֹת וְעַמֵּיהֶן, וְקוֹרְאִים לָהֶם לְשִׁתּוּף פְּעֻלָּה וְעֶזְרָה הֲדָדִית עִם הָעָם הָעִבְרִי הָעַצְמָאִי בְּאַרְצוֹ. מְדִינַת יִשְׂרָאֵל מוּכָנָה לִתְרֹם חֶלְקָהּ בְּמַאֲמָץ מְשֻׁתָּף לְקִדְמַת הַמִּזְרָח הַתִּיכוֹן כֻּלּוֹ.

בְּאוֹתָם רְגָעִים מַמָּשׁ הֵכִינוּ הַמִּפְקָדוֹת שֶׁל הַצְּבָאוֹת הַסְּדִירִים שֶׁל הָאֲרָצוֹת הָעַרְבִיּוֹת הַשְּׁכֵנוֹת אֶת גְּיִסוֹתֵיהֶן לִפְלִישָׁה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לַחֲנֹק בְּאִבָּהּ אֶת הַמְּדִינָה הַצְּעִירָה. בִּקְצוֹת הַלַּיְלָה שֶׁל ד' בְּאִיָּר הִתְחִילוּ הַצְּבָאוֹת הָעַרְבִיִּים לִפְלֹשׁ מִכָּל הָעֲבָרִים: צְבָא לְבָנוֹן, סוּרְיָה, עִירָק, יַרְדֵּן וּמִצְרַיִם וַחֲטִיבָה אַחַת שֶׁל עֲרָב הַסְּעוּדִית. כֹּחוֹת הַמָּגֵן הַיְּהוּדִיִּים הָיוּ צְרִיכִים לְהִתְמוֹדֵד עִם כָּל אֵלֶּה בְּעֵת וּבְעוֹנָה אַחַת, לְלֹא אֶמְצָעֵי לְחִימָה מַתְאִימִים. מֵעֵין גִּרְסָה מְחֻדֶּשֶׁת שֶׁל מִלְחֶמֶת דָּוִד בְּגָלְיָת. וְלֹא פֶּלֶא כִּי הַפִּקּוּד הָעַרְבִי הָיָה מְשֻׁכְנָע כִּי נִצְחוֹנוֹ הַמָּהִיר מֻבְטָח.

כָּל הַכֹּחוֹת הַלּוֹחֲמִים בָּאָרֶץ – הַהֲגָנָה, הָאֶצֶ"ל וְהַלֶּחִ"י – הִתְאַחֲדוּ וְהֻכְרַז עַל הֲקָמַת צְבָא הֲגַנָּה לְיִשְׂרָאֵל. בִּתְחִלַּת יְמֵי הַמִּלְחָמָה לֹא יָכוֹל הָיָה הַצָּבָא הַצָּעִיר לְהָגֵן בְּעֵת וּבְעוֹנָה אַחַת עַל כָּל הַנְּקֻדּוֹת שֶׁהֻתְקְפוּ. הָיוּ יִשּׁוּבִים שֶׁנֶּאֶלְצוּ בְּמֶשֶׁךְ זְמַן מָה לְהִתְגּוֹנֵן בְּכֹחוֹת עַצְמָם, כִּמְעַט לְלֹא תִּגְבֹּרֶת מִבַּחוּץ.

הַמַּאֲמָץ הַמִּלְחַמְתִּי בַּמְּדִינָה הַצְּעִירָה הָיָה עָצוּם. אַף, בְּנִגּוּד לְתַחֲזִיּוֹת הָעַרְבִים, הִצְלִיחַ צַהַ"ל לֹא רַק לַהֲדֹף אֶת הַפּוֹלְשִׁים, אֶלָּא לְהַבְרִיחַ אוֹתָם, לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם וְלִנְגֹּס מִשִּׁטְחֵיהֶם.

לְאַחַר חֳדָשִׁים אֲרֻכִּים שֶׁל קְרָבוֹת עִקְּשִׁים מִכָּל הַחֲזִיתוֹת נֶאֶלְצוּ מְדִינוֹת עֲרָב לְהָרִים יָדַיִם וּלְהִכָּנַע. בְּמַהֲלַךְ שְׁנַת 1949 נֶחְתְּמוּ הֶסְכֵּמֵי שְׁבִיתַת נֶשֶׁק כִּמְעַט עִם כָּל הַמְּדִינוֹת שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בַּפְּלִישָׁה. מְדִינַת יִשְׂרָאֵל הָיְתָה לְעֻבְדָּה קַיֶּמֶת.

חוה חבושי

רָמַת־גַּן – בִּנְיָרוֹת צֶלוֹפָן

400 תַּלְמִידֵי בֵּית הַסֵּפֶר הַיְסוֹדִי "הַחַשְׁמוֹנָאִים" בְּרָמַת־גַּן אוֹהֲבִים מְאֹד אֶת עִירָם. לָכֵן הֵם בָּנוּ תַּעֲרוּכָה, שֶׁהִשְׂתָּרְעָה עַל פְּנֵי שָׁלֹשׁ קוֹמוֹת בְּבֵית סִפְרָם בְּנוֹשֵׂא: "עִירִי – רָמַת־גַּן". הֵם הִצִּיגוּ בָּהּ אֶת הַמְּקוֹמוֹת הַמְּרַכְּזִיִּים בְּרָמַת־גַּן כְּפִי שֶׁהֵם רוֹאִים אוֹתָם. הַחֳמָרִים שֶׁהִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶם הָיוּ קַרְטוֹן, נְיָרוֹת צֶלוֹפָן, קַלְקָר וְדֶבֶק.

הַמְּנַהֵל יְהוּדָה גֶּפְשְׁטֵין מָסַר שֶׁהֲקָמַת הַתַּעֲרוּכָה נִמְשְׁכָה שְׁבוּעַיִם, וְהִיא סָחֲפָה בְּלַהַט הַיְצִירָה הוֹרִים, מוֹרִים וְתַלְמִידִים. הַמְּפַקֵּחַ צְבִי אַבְרַהָם מָסַר, שֶׁנּוֹשֵׂא הַתַּעֲרוּכָה "רָמַת־גַּן עִירִי" נִלְמַד בְּמַהֲלַךְ שִׁשָּׁה הַחֳדָשִׁים הָאַחֲרוֹנִים בַּחֲמִשָּׁה בָּתֵּי סֵפֶר יְסוֹדִיִּים בָּעִיר, שֶׁבַּהֶם פִּקּוּחוֹ.

רמונה שיף

בתמונה: בית משוקולד שהקימו הילדים

דגְלֵי הַקֶּשֶׁת

הֵכַנְתִּי דֶּגֶל לִי בַּגַּן,
צְבַעְתִּיו לִכְרַכְּחֹל.
וְגַם מָגֵן־דָּוִד קָטָן
צָבַעְתִּי בְּמִכְחוֹל.

אֵצֵא לִרְחוֹב הַמְּקֻשָּׁט,
שָׁם יַעַר שֶׁל דְּגָלִים!
שׁוֹלְחִים הֵם לְדִגְלֵי הַקֶּשֶׁת –
בִּרְכַּת אַחִים גְּדוֹלִים.

אָנִיף הַדֶּגֶל לַמָּרוֹם:
הָאֵת, דִּגְלוֹן פָּעוּט!
עִם כָּל הָעָם נָחֹג הַיּוֹם
אֶת חַג הָעַצְמָאוּת!

מרים חרותי
מתוך הספר דני,רני,ואייל

קוראים

מולדתי ואני בבגדי חג
עורך: גרשון ברגסון
הוצאת תגה - קרטא

ספר בכחול ולבן ממש כמו הדגל שלנו. פס כחול למעלה, פס כחול למטה ובאמצע לא מגן דוד. באמצע הרבה הרבה שירים, סיפורים וציורים לילדים בני 5 עד 8 שנים.

אנחנו חוגגים יום הולדת למדינה ודווקא בגלל זה אנחנו רוצים מאוד לדעת מי היא איך היא נראית? איך היא מרגישה? איפה היא? מי הם הוריה? מי הם בניה ומה תולדות חייה? כי היא כבר בת 40 ובטח הספיקה לחוות המון חוויות ולעשות המון דברים.

במהלך כל הספר אנחנו מחפשים ומחפשים ואפילו קצת מגלים ומקבלים תשובות חלקיות לשאלות באמצעות שירים וסיפורים שנכתבו בכל מיני תקופות.

חלק מהדברים נכתבו כשהמדינה נולדה. חלקם נכתבו לפני. חלקם נכתבו כשהיתה בת 8 וחלקם נכתבו כשהיתה בת 26. אין כמעט דברים שנכתבו כשהיתה למשל בת 38, וחבל. כשקוראים את הדברים בלי ציון תאריך, זה מבלבל. כי חלק מהדברים שנכתבו מזמן השתנו וחלקם נשארו. אך כשקוראים את הדברים ברצף, בגלל שלא מצויין תאריך אפשר בטעות לחשוב שהכל נכתב רק אתמול.

בשירו החביב של יפרח חביב הכלול בקובץ לא השתנו כמעט דברים - למרות שנכתבו לפני יותר מ־20 שנים:

"מולדת היא סבא וזוג ההורים.
מולדת - אחות ואח יקרים.
מולדת היא בית, חלקת אדמה.
וברוש, ושיטה, ושלווה ודממה.
מולדת היא מה שעימי על ידי
מה שאוהב - והוא עמדי".

אך יש דברים שהיום אנחנו הילדים לא מכירים ולא זוכרים למשל: מצעד יום העצמאות, קופת קרן קיימת, איטונתי מורס, מחתרות ועוד הרבה דברים שהשתנו (אפילו גבולות הארץ). לכן, אם משהו נשמע מוזר ולא ברור שואלים את אמא ואבא, או סתם חברים שאלות כמו מה זה? ומתי זה קרה? וכך נדע קצת יותר על ישראל. וכשיודעים יותר יש סיבה אמיתית לשמוח ביום ההולדת ולהשתולל.

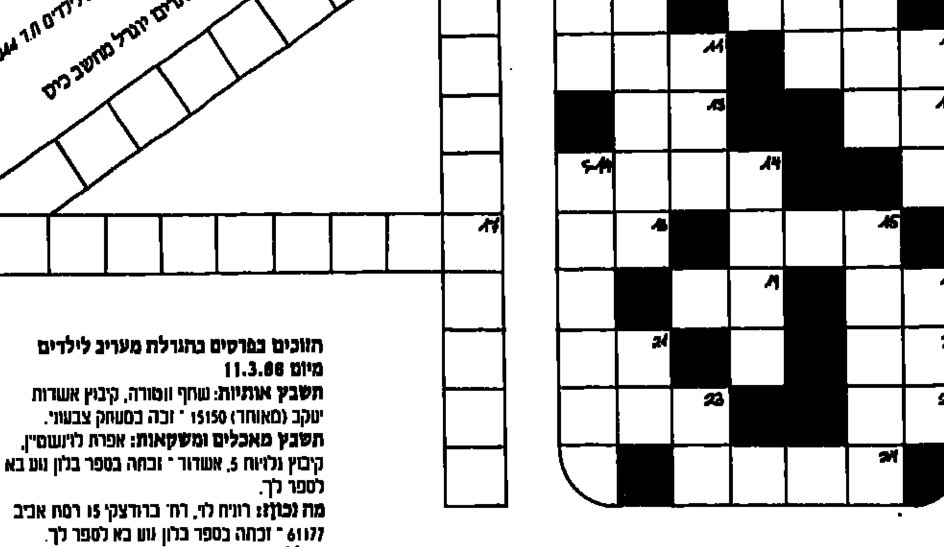
רות וייס

משתעשעים

מְאֻזָּן:
1. הַהִמְנוֹן הַלְּאֻמִּי; 7. מַעֲרֶכֶת שֶׁל מוֹקְדוֹת אוֹ מִפְעָלִים; 8. גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וּבָאָרֶץ יֵשׁ כָּזֶה רָאשֵׁי סְפָרַדִּי וְאַשְׁכְּנַזִּי; 10. ...יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר כֹּחוֹת הַבִּטָּחוֹן שֶׁל הַמְּדִינָה; 12. לֹא קֹדֶשׁ (בִּכְתִיב חָסֵר); 13. מִסְפַּר הַשְּׁבָטִים; 14. עִיר שֶׁבְּעִקְבוֹת פְּנִיָּה לְמִצְרַיִם הֻחְרְבָה כָּלִיל; 15. חָרוּד קָבוּץ בָּאָרֶץ; 16. הַגִּבְעָה הַמִּשְׁתַּתֶּפֶת ל: אָבִיב, עֲדָשִׁים וְיוֹסֵף; 17. הַיּוֹם שֶׁלִּפְנֵי יוֹם הָעַצְמָאוּת; 18. מִלַּת זֵרוּז; 19. אוֹת עִבְרִית; 20. "עֵין..." קִבּוּץ לְיַד הַכִּנֶּרֶת; 21. "בַּר..." הָרַמְטְכָּ"ל לְשֶׁעָבַר וְשַׂר בַּמְּדִינָה; 22. אָרִיג; 23. מַחְתֶּרֶת עִבְרִית (לוֹחֲמֵי חֵרוּת יִשְׂרָאֵל) 24. כֹּחוֹת הַבִּטָּחוֹן שֶׁקָּדְמוּ לְצַהַ"ל;

מְאֻנָּךְ:
1. חוֹגֶגֶת הַמְּדִינָה 2. הַשָּׁנָה בָּהּ קָמָה הַמְּדִינָה; 3. יְדִית שֶׁל רוֹבֶה; 4. מָקוֹם קָדוֹשׁ בָּעִיר הָעַתִּיקָה; 5. חוֹגֶגֶת 40 שָׁנָה לְקִיּוּמָהּ; 6. מֵרָאשֵׁי מֶמְשֶׁלֶת יִשְׂרָאֵל בַּעַל פְּרַס נוֹבֶּל לְשָׁלוֹם, 9. מִלַּת סוּג; 10. שְׂרוֹת צְבָאִי הַמְּשֻׁלָּב בְּעֲבוֹדָה חַקְלָאִית; 11. חֶבְרַת סְפָנוֹת יִשְׂרְאֵלִית; 14. לֹא.... וְלֹא יִישַׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל;
16. הָעִיר שֶׁהוּקְמָה עַל הַחוֹלוֹת
15. הַמִּבְצָע לִכְבּוּשׁ אֵילַת; 18. אוֹר דְּרוֹמִי; 21. רָטֹב 23. סוֹפָהּ שֶׁל כָּל מִלָּה;

תַּשְׁבֵּץ לְיוֹם הָעַצְמָאוּת מימי

הזוכים בפרסים בהגרלת מעריב לילדים מיום 11.3.88
תשבץ אותיות: שחף ווטורה, קיבוץ אשדות יעקב (מאוחד) 15150 - זכה במשחק צבעוני.
תשבץ מאכלים ומשקאות: אפרת לוינשטיין, קיבוץ גלויות 5, אשדוד - זכתה בספר בלון נוע בא לספר לך.
מה נכון?: רוניה לוי, רח' ברודצקי 15 רמת אביב 61177 - זכתה בספר בלון נוע בא לספר לך.
הכלל החשוב: איתמר בבריאל, הרצוג 13 גבעתיים 53600 - זכה בספר בלון נוע בא לספר לך.

היומן המטריף שלי

"אִמָּא, קְנִי לִי"...

הָכִי כֵּיף זֶה לָלֶכֶת עִם אִמָּא הָעִירָה, לִקְנִיּוֹת.

נָכוֹן, עוֹד לִפְנֵי שֶׁיּוֹצְאִים הִיא מַזְהִירָה אֶת לִיאוֹר וְאוֹתִי: "יְלָדִים, וְשֶׁלֹּא תַּתְחִילוּ עִם 'אִמָּא־קְנִי־לִי', כִּי מִיָּד חוֹזְרִים הַבַּיְתָה!"

אֲבָל כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים שֶׁמַּשֶּׁהוּ הִיא פָּטַת תַּקָּנָה לָנוּ. הַשְּׁאֵלָה הִיא אִם כְּדַאי לְבַזְבֵּז אֶת זְכוּת הַקְּנִיָּה עַל טְרוּפִית אוֹ פַּחִית מַשְׁקֶה, סַפְגָּנִיָּה וּפִיצָה, אוֹ לְהִתְאַפֵּק וְלַעֲצֹר מוּל חַלּוֹן הָרַאֲוָה שֶׁל חֲנוּת הַצַּעֲצוּעִים, שֶׁזֶּה הַרְבֵּה יוֹתֵר שָׁוֶה.

לִפְעָמִים אִמָּא לוֹקַחַת אוֹתָנוּ לְהַצָּגָה, אוֹ סֶרֶט, וּבַהַפְסָקָה, כְּשֶׁאֲנִי מוֹשֵׁךְ אֶת לִיאוֹר בַּשַּׁרְווּל שֶׁיָּרוּץ אִתִּי לַמִּזְנוֹן, כְּדֵי שֶׁנִּהְיֶה הָרִאשׁוֹנִים בַּתּוֹר, אִמָּא עוֹצֶרֶת אוֹתָנוּ פִּתְאוֹם, מְחַיֶּכֶת חִיּוּךְ מִסְתּוֹרִי וְאוֹמֶרֶת: "יְלָדִים, לֹא צָרִיךְ לָלֶכֶת לִקְנוֹת. הֵבֵאתִי הַכֹּל בַּתִּיק שֶׁלִּי."

אוּף!!! מָה הִיא כְּבָר הֵבִיאָה? תַּפּוּחִים וְקָלֶמֶנְטִינוֹת? מֵימִיָּה עִם לִימוֹנָדָה? סֶנְדְּוִיצִ'ים עִם גְּבִינָה צְהֻבָּה? אֵיךְ בִּכְלָל אֶפְשָׁר לְהַשְׁווֹת אֶת זֶה לְפַחִית קוֹלָה, פּוֹפְּקוֹרְן רִיחָנִי בְּקַרְטוֹן אוֹ שַׁלְגּוֹן וּגְלִידָה?

"לֹא מִתְחַשֵּׁק לִי תַּפּוּחַ", אֲנִי אוֹמֵר וּמְעַקֵּם הָאַף, "מִתְחַשֵּׁק לִי אַרְטִיק".

לִיאוֹר, הַקָּטָן הַזֶּה, שֶׁכְּבָר מַחֲזִיק אֶת הַתַּפּוּחַ וְנוֹגֵס בּוֹ בַּהֲנָאָה, מַחֲזִיר אוֹתוֹ מִיָּד לְאִמָּא בִּמְחָאָה: "גַּם לִי לֹא מִתְחַשֵּׁק. פּוּיָה אִיכְס".

זֶה מַרְגִּיז אֶת אִמָּא, וּמִכֵּיוָן שֶׁלֹּא נָעִים לָהּ לִצְעֹק עָלֵינוּ בְּנוֹכְחוּת זָרִים, הִיא מִתְכּוֹפֶפֶת קָרוֹב וְלוֹחֶשֶׁת בְּקוֹל מָנְרָה אֵימָה: "תִּתְבַּיֵּשׁ לְךָ, יוֹאָב! תַּפּוּחַ זֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר בָּרִיא לַשִּׁנַּיִם. וְחוּץ מִזֶּה, מַדּוּעַ אַתָּה מֵסִית אֶת אָחִיךָ? הוּא דַּוְקָא אוֹהֵב אֶת הַתַּפּוּחַ".

"לֹא נָכוֹן", מוֹדִיעַ הַזַּאֲטוּט, "אֲנִי רוֹצֶה גַּם אַרְטִיק".

"טוֹב", קוֹבַעַת אִמָּא, "לֹא תְּקַבְּלוּ כְּלוּם. לֹא זֶה, וְלֹא זֶה"!

וּפִתְאוֹם נֶעֱלָם כָּל הַכֵּיף. יָבֵשׁ בַּגָּרוֹן, וּכְשֶׁהַאוֹרוֹת כָּבִים וְהַהַצָּגָה מִתְחַדֶּשֶׁת אֲנִי מַגִּיעַ לְמַסְקָנָה שֶׁאֲפִלּוּ תַּפּוּחַ כְּבָר טוֹב יוֹתֵר מִלֹּא כְּלוּם. רַק שֶׁאֲנִי גֵּאֶה מִדַּי לְהוֹדוֹת בָּזֶה.

הָכִי כֵּיף זֶה לָצֵאת לִקְנִיּוֹת עִם אַבָּא. הוּא תָּמִיד קוֹנֶה לָנוּ הַכֹּל. כְּשֶׁאָנוּ מְבַקְשִׁים יוֹתֵר מִדַּי, הוּא לֹא שָׂם לֵב וְקוֹנֶה לָנוּ גַּם יוֹתֵר מִדַּי.

רַק בַּדֶּרֶךְ חֲזָרָה, בָּאוֹטוֹ, הוּא מַתְחִיל לִרְגֹּז: "שַׂמְתֶּם לֵב כַּמָּה כֶּסֶף בִּזְבַּזְנוּ? אַתֶּם יְלָדִים שֶׁלֹּא יוֹדְעִים גְּבוּל".

אַחַר כָּךְ הוּא מִתְרַגֵּז עַל עַצְמוֹ: "מַדּוּעַ אֲנִי אַבָּא טִפֵּשׁ כָּזֶה, שֶׁתָּמִיד נִכְנָע לִילָדָיו?!"

אַבָּא חָמוּד. הוּא לֹא יוֹדֵעַ כַּמָּה אָנוּ אוֹהֲבִים אוֹתוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא "טִפֵּשׁ כָּזֶה"...

סִפֵּר יוֹאָב
רָשַׁם אִיטוֹ אֲבִירָם

איזה צחוק

כְּדֵי שֶׁאַתֶּם צוֹחֲקִים פִּתְחוּ אֶת פִּנַּת הַבְּדִיחוֹת. אִם יֵשׁ לָכֶם אֵיזוֹ בְּדִיחָה מַצְחִיקָה, אַל תִּתְעַצְּלוּ – כִּתְבוּ עַל דַּף נְיָר, קִפְלוּ, הַכְנִיסוּ לִמְעַטֶּפֶת, כִּתְבוּ אֶת הַכְּתֹבֶת שֶׁלָּנוּ: "מַעֲרִיב לִילָדִים" – קַרְלִיבָךְ 2, תֵּל־אָבִיב, לַמָּדוֹר אֵיזֶה צְחוֹק
וְאַל תִּשְׁכְּחוּ לְהַדְבִּיק בּוּל וּלְשַׁלֵּם.

אֵיזֶה סוֹף שָׂמֵחַ

"שׁוּבִינִי, מָה סוֹף הַסִּפּוּר שֶׁהַמּוֹרָה סִפְּרָה לָכֶם בַּכִּתָּה, עָצוּב אוֹ שָׂמֵחַ?"
"בֶּטַח שֶׁשָּׂמֵחַ! שָׂמַחְנוּ כָּל־כָּךְ שֶׁסִּפּוּר הַמְשַׁעֲמֵם הִגִּיעַ לְסוֹפוֹ..."

יוֹם קָשֶׁה

"שׁוּבִינִי, אֵיךְ הָיָה הַיּוֹם בְּבֵית־הַסֵּפֶר?"
"קָשֶׁה, קָשֶׁה מְאֹד!"
"לָמָּה? הָיוּ בְּחִינוֹת?"
"לֹא, הָיָה לִי נוֹרָא קָשֶׁה – לְחַכּוֹת יוֹם שָׁלֵם לְסוֹף הַלִּמּוּדִים..."